

Europejski Fundusz Rolny
na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ NA LATA 2016-2023

**Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania
„Morawskie Wrota”**

WRZESIEŃ 2017

Spis treści

Rozdział I CHARAKTERYSTYKA LGD	3
Rozdział II PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	8
Rozdział III DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI	10
Rozdział IV ANALIZA SWOT	26
Rozdział V CELE I WSKAŹNIKI	32
Rozdział VI SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	45
Rozdział VII PLAN DZIAŁANIA	52
Rozdział VIII BUDŻET LSR	53
Rozdział IX PLAN KOMUNIKACJI	55
Rozdział X ZINTEGROWANIE	55
Rozdział XI MONITORING I EWALUACJA	59
Rozdział XII STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	601
Wykaz literatury	62
ZAŁĄCZNIKI	62
1. PROCEDURY AKTUALIZACJI/ZMIANY LSR	62
2. PROCEDURY DOKONYWANIA EWALUACJI I MONITORINGU	63
3. PLAN DZIAŁANIA	66
4. BUDŻET LSR W PODZIALE NA POSZCZEGÓLNE FUNDUSZE EFSI I ZAKRESY WSPARCIA	70
5. PLAN KOMUNIKACJI DLA LGD MORAWSKIE WROTA NA LATA 2016-2023	72

Rozdział I CHARAKTERYSTYKA LGD

Nazwa: **Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”** w skrócie LGD Morawskie Wrota

Status prawny: **Stowarzyszenie** działające na mocy:

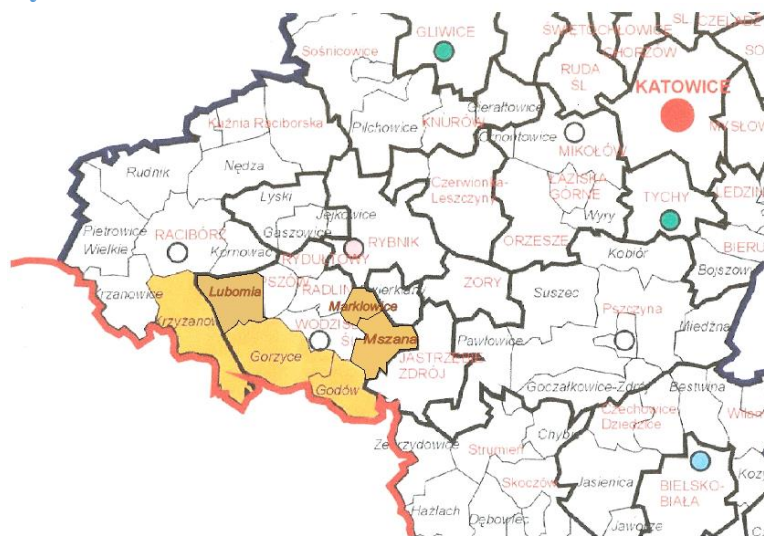
- ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz. U. Z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 7 marca 2007 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (Dz.U nr 64, poz. 427),
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. 2015, poz. 378),
- ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o Wspieraniu Rozwoju Obszarów Wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. 2015 poz. 349),
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. (ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006),
- oraz Statutu.

Data i numer wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego: 26 sierpnia 2008 r.; KRS nr **0000312215**

OBSZAR i MAPA LGD MORAWSKIE WROTA

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota” obejmuje 6 gmin: Godów, Gorzyce, Krzyżanowice, Lubomia, Mszana, Marklowice. Gminy Godów, Gorzyce, Lubomia, Marklowice, Mszana - przynależą administracyjnie do terytorium powiatu wodzisławskiego - a gmina Krzyżanowice leży w obrębie powiatu raciborskiego.

Rysunek 1 Obszar LGD Morawskie Wrota

Łączna powierzchnia obszaru LGD Morawskie Wrota wynosi **259 km²**. Obszar ten pod koniec 2013 r. zamieszkiwany był przez ponad **66,3 tys.** mieszkańców.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 1 Charakterystyka gmin LGD

Nazwa gminy	Typ gminy	Liczba ludności*	Powierzchnia (km ²)	Gęstość zaludnienia (os/km ²)	Liczba sołectw
Krzyżanowice	wiejska	11 342	70	163	10
Gorzyce	wiejska	20 678	64	320	12
Godów	wiejska	13 429	38	353	7
Lubomia	wiejska	7 961	42	191	6
Mszana	wiejska	7 455	31	239	3
Marklowice	wiejska	5 450	14	398	-
Razem		66 315	259	277	38

Źródło: GUS, www.stat.gov.pl, stan na 31.12.2013

PROCES TWORZENIA PARTNERSTWA

Pomysł utworzenia partnerstwa w formie Lokalnej Grupy Działania zrodził się wśród przedstawicieli lokalnych władz samorządowych gmin: **Gorzyce, Krzyżanowice i Godów** w drugiej połowie 2007 r.

W 2008 r. zrealizowano serię warsztatów strategicznych, poświęconych wypracowaniu Lokalnej Strategii Rozwoju. W dniu 2 czerwca 2008 r. odbyło się Zebranie Założycielskie Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”, a pełne sformalizowanie partnerstwa nastąpiło w dniu 26 sierpnia 2008 r., kiedy to Stowarzyszenie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego.

Po złożeniu wniosku o wybór LSR w styczniu 2009 r., 22 maja 2009 roku, podpisana została umowa nr 6933-UM1200004/09 o warunkach i sposobie realizacji LSR na lata 2009-2015 przez Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”.

W latach 2009-2015 Stowarzyszenie LGD „Morawskie Wrota” wdrażało Lokalną Strategię Rozwoju, poprzez ogłaszanie kolejnych konkursów na poszczególne działania przewidziane do realizacji.

Na wdrażanie LSR-u zaplanowano kwotę 5 063 400,00 zł, z tego zrealizowano płatności na kwotę 4 917 961,89 zł co stanowi 97 % budżetu. Znaczący jest udział Małych Projektów, które wykonano na poziomie 1 467 514,26 zł.

Największe środki zostały przeznaczone na projekty infrastrukturalne poprawiające jakość przestrzeni publicznych oraz możliwości realizacji działań integrujących społeczność lokalną.

W okresie 2009-2015 kontynuowano proces budowania partnerstwa, aby jak najlepiej realizować plany i zamierzenia rozwoju obszaru Morawskich Wrót. Bardzo dbano o aktywizowanie różnych grup mających możliwość zmiany otaczającej rzeczywistości, stąd wiele działań w ramach działania 4.31 „Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja” polegających na organizacji imprez aktywizujących - promocyjnych głównie o charakterze rekreacyjno-sportowym (rajdy, mitingi wodniackie, turnieje). Ciekawą formą były konferencje popularno-naukowe dotyczące regionu oraz tradycji i kultury. Szkolenia organizowane przez LGD, były nakierowane na lokalnych liderów, przedsiębiorców branży okołoturystycznej, rzemieślników i wytwórców lokalnych. Odbywały się na miejscu lub wyjazdowo w połączeniu z poznawaniem dobrych praktyk. Podjęto dość trudny temat na naszym terenie – specyfiki kuchni regionalnej, wypromowano ją i zaangażowano restauracje do serwowania tradycyjnych dań. Podjęto próbę stworzenia produktu turystycznego, z czego największym sukcesem może być stworzenie pierwszej na Górnym Śląsku ścieżki questowej „Odkryj Meandry na nowo” i rozbudowanie tej sieci o 9 kolejnych questów. Wybudowano 6 oaz rekreacyjnych w ramach projektu współpracy Aktywne Strefy oraz wypromowano lokalnych twórców w ramach projektu współpracy KREATOR.

Współpraca z lokalnym środowiskiem wpływała na podejmowanie inicjatyw i składanie wniosków przez małe środowiska, reprezentowane przez pojedynczych liderów oraz stowarzyszenia. Na 122 Małe Projekty – 76 zrealizowały instytucje sektora publicznego a 46 - osoby fizyczne, NGO i przedsiębiorcy. To właśnie te zrealizowane przedsięwzięcia przynosiły beneficjentom najwięcej satysfakcji.

Proces budowania partnerstwa uzyskał nowy wymiar w 2013 r., kiedy Zarząd Stowarzyszenia postanowił zainteresować sąsiadujące gminy, nie będące członkami żadnej LGD, przystąpieniem do LGD Morawskie Wrota. W tym celu w dniach 7, 18 października 2013 r. i 6 grudnia 2013 r. przedstawiciele Zarządu uczestniczyli w posiedzeniach rad, sąsiednich gmin, tj. Mszany, Lubomi i Markłowic, przekazując informacje na temat dotychczasowej działalności stowarzyszenia i planach na przyszłość. W trakcie tych spotkań prezentowano film o wdrażaniu LSR oraz działalności i możliwości pozyskiwania środków w ramach programu LEADER. Wstępną deklarację przystąpienia do Stowarzyszenia LGD Morawskie Wrota wyraziły wszystkie ww. gminy.

Dalszy ciąg budowania partnerstwa wspólnie z trzema nowymi gminami miał miejsce w roku 2014. Jego ważnym elementem było przeprowadzone w dniu 6.05.2014 r. szkolenie „Strategia Rozwoju podstawą do planowania rozwoju obszaru lokalnej grupy działania”, w którym wzięło udział 45 osób. Zapoznano uczestników ze specyfiką planowania strategicznego i budowania strategii rozwoju. Wykładowcy przedstawili podstawy teoretyczne, podkreślając różnice pomiędzy strategią rozwoju np. gminy a obszaru LGD, a także zapoznali uczestników w jaki sposób identyfikować problemy i zamieniać je na cele. W październiku 2014 r. nowe gminy tworzące partnerstwo podjęły uchwały intencyjne o przystąpieniu do LGD Morawskie Wrota i podjęciu wspólnych prac nad strategią.

W ślad za tym już w styczniu 2015 r. rozpoczęła się faktyczna współpraca nad przygotowaniem LSR-u. 22 kwietnia 2015 r. Zarząd zgodnie ze swoimi kompetencjami, przyjął 3 nowych partnerów publicznych jakimi są gminy Lubomia, Markłowice i Mszana oraz przedstawiciele tych gmin reprezentujących wszystkie trzy sektory.

STRUKTURA LGD

Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota” przez cały okres wdrażania LSR z wielką troską odnosiła się do zachowania wysokich standardów jeśli chodzi o partnerstwo grupy. Od początku w jej składzie byli przedstawiciele wszystkich sektorów tj. publicznego, gospodarczego i społecznego.

W momencie poszerzenia znacząco rosła liczba członków. Niemniej trzon stanowią członkowie z bardzo dużym doświadczeniem zarówno jeśli chodzi o pozyskiwanie środków z zewnętrznych funduszy jak i realizowanie projektów w ramach programu LEADER. Spośród członków 35 osób realizowało lub współrealizowało projekty w ramach wdrażania LSR w latach 2009-2015. Wśród beneficjentów jest wielu sympatyków Stowarzyszenia, którzy

współpracują z nim nie będąc jednocześnie członkiem. Na dzień dzisiejszy Stowarzyszenie liczy 164 członków reprezentujących wszystkie sektory:

Tabela 2 Struktura członków Stowarzyszenia wg sektorów

	sektor publiczny	sektor społeczny	w tym NGO	sektor gospodarczy	SUMA
Liczba osób	6	123	14	21	164
%	4%	75%	8%	13%	100

Źródło: opracowanie własne

SKŁAD ORGANU DECYZYJNEGO

Rada LGD pracująca do roku 2015 w 15 osobowym składzie, miała w swoich szeregach osoby doświadczone, z tego 9 osób pracowało w Radzie od założenia stowarzyszenia. Przy wyborze kierowano się bardzo wysokimi wymaganiami dotyczącymi doświadczenia w realizacji projektów europejskich oraz koniecznością zachowania paritetów -3 osoby sektor publiczny, 9 – sektor społeczny i 3 – sektor gospodarczy.

Obecne ramy dla liczebności organu Rady LGD zostały ustalone na podstawie publicznej debaty, a następnie wpisane do statutu Stowarzyszenia w § 28, wg. którego Rada składa się z 12-18 członków, wybieranych w równej liczbie od 2 do 3 z każdej gminy należącej do Stowarzyszenia. Członkowie Rady muszą pełnić swoje funkcje osobiście, nie ma możliwości upoważnienia osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji. Struktura Rady LGD jako organu podejmującego decyzje co do wyboru projektów w ramach wdrażania LSR odzwierciedla powszechnie obowiązujące wymogi dla tego typu organów, w tym szczególnie wymogi sektorowości.

Zgodnie z § 17 statutu skład **Rady** na 4-letnią kadencję wybierany jest przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Mandat członka Rady wygasa z chwilą odbycia pierwszego Walnego Zebrania Członków, odbywającego się po roku kalendarzowym, w którym upływa okres kadencji. Zmiana składu Rady może nastąpić również przed upływem kadencji z powodu: skreślenia członka Rady z listy członków Stowarzyszenia, jego pisemnej rezygnacji, śmierci lub odwołania przez Walne Zebranie Członków. W przypadku wygaśnięcia mandatu członka Rady przed upływem kadencji, Walne Zebranie Członków dokonuje uzupełnienia składu organu na okres do upływu kadencji w liczbie nie przekraczającej 1/3 ustalonego składu.

Do najważniejszych **kompetencji Rady**, zgodnie z § 29 statutu Stowarzyszenia należy wybór operacji oraz grantobiorców, w ramach wdrażanej przez Stowarzyszenie LSR, oraz ustalanie wysokości wsparcia. Ponadto do kompetencji Rady należy uchwalanie regulaminu Rady wnioskowanie do Walnego Zebrania o zmianę lokalnych kryteriów wyboru operacji /grantobiorców stosowanych w procedurze oceny.

Szczegółowe zasady funkcjonowania Rady, w tym procedura wyłączenia członka Rady od udziału w dokonywaniu wyboru operacji w razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości co do jego bezstronności w procesie wyboru reguluje regulamin Rady.

Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia w dniu **7.10.2015 r.** ustaliło 12 osobowy skład Rady Stowarzyszenia. Ostateczny skład Rady wybrano na Walnym Zebraniu Członków w dniu **16.12.2015 r.** Przy wyborze do Rady LGD kierowano się głównie wymogami dotyczącymi sektorowości oraz sprawdzano powiązania pomiędzy kandydatami w zakresie tworzenia tzw. grupy interesu. W wyniku przeprowadzonego głosowania osoby reprezentujące sektor publiczny objęły **3** miejsca w Radzie co stanowi mniej niż 30% składu organu decyzyjnego a pozostałe osoby – reprezentanci sektora gospodarczego, społecznego w tym mieszkańców– miejsc 9.

Tabela 3 Struktura członków Rady wg sektorów

	sektor publiczny	sektor społeczny	sektor gospodarczy	SUMA
Liczba osób	3	5	4	12
%	25	42	33	100

Źródło: opracowanie własne

Powyższa struktura Rady LGD odzwierciedla poszczególne grupy docelowe lokalnej strategii rozwoju uwzględniając ich rolę w LSR oraz zabezpiecza przed sztucznym reprezentowaniem sektora społecznego w tym mieszkańców przez osoby związane z sektorem publicznym.

W regulaminie Rady określono szczegółowo zasady rejestrowania grup interesu, aby nie stanowiły więcej niż 49% praw głosu. W Wyniku przeprowadzonej analizy zarówno składu Rady jak i celów i przedsięwzięć LSR ustalono, iż grupę interesu stanowią co najmniej 2 osoby reprezentujące daną grupę społeczną powiązaną ze sobą formą działania, branżą gospodarczą, lub wspólnym celem lokalnym np. mieszkańcy tej samej miejscowości, gminy, emeryci, stowarzyszenia, osoby powiązane z sektorem publicznym. Poziom ten będzie badany każdorazowo podczas Posiedzenia Rady w sprawie wyboru operacji, jak i przed każdym wyborem uwzględniając wykluczenia z oceny wniosku zgodnie z podpisaną deklaracją bezstronności.

Opracowano procedury dyscyplinujące członków Rady LGD, którzy nie biorą udziału w posiedzeniach organu decyzyjnego § 6 Regulaminu Rady.

W celu zapewnienia prawidłowej oceny wniosków przez członków organu decyzyjnego oraz weryfikacji wniosków przez pracowników biura opracowano plan szkoleń. Szkolenia przyczynią się do podniesienia wiedzy i kompetencji powyższych osób co w konsekwencji wpłynie na lepszą realizację strategii LSR. Plan szkoleń stanowi załącznik nr 14 do złożonego wniosku o wybór LSR. Potwierdzeniem wiedzy uzyskanej przez szkolące się osoby będzie uzyskanie certyfikatu/zaświadczenia uczestnictwa w szkoleniu lub pozytywnego wyniku z przeprowadzonego testu uzyskanej wiedzy podczas szkolenia. Zakłada się również krótkie szkolenie organu decyzyjnego przed każdym wyborem operacji co zostanie odnotowane w protokole.

KOMPETENCJE ORGANÓW STOWARZYSZENIA

Podział kompetencji pomiędzy poszczególnymi organami Stowarzyszenia LGD Morawskie Wrota zapewnia rozdział funkcji decyzyjnej, którą sprawuje Rada oraz Walne Zebranie Członków - od zarządczej - przypisanej Zarządowi LGD. Najważniejsze z punktu widzenia LGD decyzje, tj. wybór operacji objętych dofinansowaniem w ramach wdrażania LSR zgodnie ze statutem LGD są wyłączną kompetencją Rady.

Walne Zebranie Członków – zgodnie ze statutem jest najważniejszym organem, posiadającym kompetencje uchwalania Lokalnych Kryteriów Wyboru operacji, uchwalania LSR, rozpatrywania i zatwierdzania rocznych sprawozdań finansowych, sprawozdań Zarządu i Komisji Rewizyjnej, uchwalania zmian Statutu oraz wiele innych. W Walnym zebraniu uczestniczą członkowie zwyczajni i goście zaproszeni.

Zarząd LGD dotychczasowo był 7 – osobowy, obecnie 9-osobowy. Powierzono mu funkcje głównie zarządcze, takie jak: kierowanie całokształtem działalności Stowarzyszenia, reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu, koordynowanie realizacji LSR i wiele innych. Składa się z osób doświadczonych, reprezentujących wszystkie gminy wchodzące w skład LGD, a 3 członków pracowało w nim przez 2 kadencje (jedna od początku działania LGD), co zapewnia kontynuację realizacji zamierzeń i planów.

W związku z realizacją zadań związanych z wdrażaniem RLKS na obszarze LGD, również w tym organie zachowana jest sektorowość oraz zadbano, aby żadna z grup interesu, nie stanowiła więcej niż 49% przy podejmowaniu decyzji. Sektor publiczny stanowi – 33%, sektor społeczny - 45% a gospodarczy - 22%.

Komisja Rewizyjna (3-osobowa), sprawuje funkcje kontrolne szczególnie wobec Zarządu. Od dwóch kadencji pracowała w niezmiennym składzie co gwarantowało dobrą znajomość spraw stowarzyszenia. Na walnym Zebraniu w dniu 7.10.2015 r. została wybrana w 3-osobowym składzie (w jej składzie jest jeden, nowy członek).

Biuro – zatrudniające wykwalifikowany głównie pod kątem zarządzania projektami personel składało się z trzech osób zatrudnionych na łącznie 2 etaty. Pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę nie zmieniali się przez cały okres 2009-2015. Wszyscy zostali zatrudnieni na podstawie konkursów, zgodnie z obowiązującymi procedurami naboru. Wysokie wymagania w odniesieniu do kandydatów do pracy w LGD, oraz ich ciągle doskonalenie się, zagwarantowało profesjonalną obsługę organów LGD i jej beneficjentów.

W dalszym ciągu Stowarzyszenie będzie dbało o wysokie kwalifikacje pracowników stawiając wysokie wymagania wobec nowo zatrudnianych. Określono szczegółowo procedury naboru, które zawierają **wymagania konieczne i dodatkowe** w odniesieniu do kandydatów do pracy w LGD. Przewiduje się kontynuację zatrudnienia oraz nabór na jedno stanowisko. W Biurze będą funkcjonowały trzy stanowiska: Kierownik Biura, Specjalista ds. wdrażania projektów oraz Inspektor ds. projektów. Zasady naboru pracownika do biura opisane są w załączniku do Regulaminu Biura, zaś zakres i podział obowiązków prezentuje Regulamin Biura oraz Opis stanowisk dołączony do wniosku na wybór LSR.

Pracownikiem biura nie może być osoba, która wchodzi w skład Rady LGD. Przewiduje się zatrudnienie innych osób niż wymienione w opisie stanowisk w zależności od potrzeb i rozwoju Stowarzyszenia.

Prowadzenie usług księgowych i kadrowo – płacowych zostało zlecone profesjonalnej firmie księgowej, co zapewni wysoki standard obsługi oraz obniży koszty związane z prowadzeniem dokumentacji finansowej w siedzibie Stowarzyszenia.

DOKUMENTY REGULUJĄCE FUNKCJONOWANIE LGD

Szczegółowy podział kompetencji i uprawnień poszczególnych organów opisuje Statut Stowarzyszenia, stworzono również regulaminy doprecyzowujące odpowiednie zapisy, co ilustruje poniższa tabela:

Tabela 4 Dokumenty regulujące działanie LGD

Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie
Statut Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”	- cele i sposoby ich realizacji - zasady zwoływania i organizacji Walnych Zebrań Członków - Członkowie, ich prawa i obowiązki - określenie władz Stowarzyszenia oraz ich kompetencje - określenie majątku i funduszy Stowarzyszenia - zasady zmiany statutu i rozwiązania Stowarzyszenia
Regulamin Rady Stowarzyszenia	- szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego w szczególności sposób informowania członków organów o posiedzeniach, zasady

Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”	dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach itp. - szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji, - zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego - zasady podawania do publicznej wiadomości informacji z posiedzeń
Regulamin Biura Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”	- zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników - uprawnienia Kierownika Biura - podział zadań i kompetencji pracowników biura - godziny pracy biura - struktura organizacyjna biura - zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniając zasady bezpieczeństwa danych osobowych - opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa (załącznik do Regulaminu)
Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”	- szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń (sposób informowania członków o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach - szczegółowe zasady powoływania i odwoływania członków organów LGD oraz w załączniku do regulaminu „Zasady wyboru członków organów Stowarzyszenia LGD „Morawskie Wrota” - zasady protokołowania Walnego Zebrania Członków - zasady przeprowadzania głosowań tajnych
Regulamin Działania Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota”	- szczegółowy opis zadań i kompetencji zarządu - zasady zwoływania, prowadzenia i protokołowania posiedzeń - zasady korzystania z samochodu do celów wyjazdów służbowych - zadania wobec pracowników biura (nabór pracowników, ustalanie wynagrodzenia zatrudnianie i zwalnianie itp.) - zadania w związku z prowadzeniem projektów grantowych i własnych

Źródło: opracowanie własne

Rozdział II PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Strategia rozwoju lokalnego dla obszaru Morawskich Wrót powstawała przy szerokim udziale społeczności lokalnych. W związku z zamiarem powiększenia obszaru objętego strategią o nowe gminy, pierwsze działania informacyjne rozpoczęły się w już w roku 2013. Zaś od 2014 r. podjęto działania zmierzające do przygotowania dokumentu strategicznego. Fundamentalne znaczenie miało szkolenie „Strategia Rozwoju podstawą do planowania rozwoju obszaru lokalnej grupy działania” (dniu 6.05.2014 r.). W styczniu 2015 r. powołano **Zespół Roboczy ds. Strategii**, składający się z przedstawicieli wszystkich 6 gmin i przystąpiono do prac nad strategią rozwoju.

METODY ANGAŻOWANIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W PRZYGOTOWANIE LSR

Etap definiowania potrzeb i problemów oraz określania celów i ich hierarchii.

W dniu **2.02.2015 r.** odbyły się **ogólnospołeczne konsultacje**, na których przeprowadzono analizę **SWOT** dotyczącą obszaru Morawskich Wrót. W warsztatach wzięło udział 110 osób reprezentujących różne sektory, tj. przedstawiciele gmin, instytucji kultury, stowarzyszeń, przedsiębiorców, rolników i mieszkańców. Uczestnicy nie tylko zdefiniowali elementy wchodzące w zakres analizy SWOT, ale również dokonali gradacji ich ważności.

↳ *Material zebrany na tym spotkaniu stanowił bazę wyjścia do dalszych spotkań konsultacyjnych, przeprowadzonych w poszczególnych gminach.*

W dniu **6.05.2015 r.** odbyło się Walne Zebranie Członków na którym w **debacie publicznej** określono liczebność poszczególnych organów w LGD. Zdecydowano o następujących przedziałach liczbowych:

↳ *Rada LGD powinna liczyć od 12 do 18 członków, Zarząd od 6 do 12 a Komisja Rewizyjna 3-6.*

W dniach od **26.08.2015 r. do 22.09.2015 r.** odbywały się w poszczególnych gminach obszaru LGD Morawskie Wrota **konsultacje społeczne**. W warsztatach wzięło udział łącznie 158 osób, mieszkańców obszaru LGD w tym przedstawiciele instytucji kultury, jednostek samorządu terytorialnego, grup działających na wsi, przedsiębiorców, rolników. Byli wśród nich przedstawiciele grup defaworyzowanych mianowicie osoby 50+ i przedstawiciele organizacji działających na rzecz niepełnosprawnych oraz młodzież poniżej 30 roku życia. W trakcie moderowanych warsztatów odpowiadano na następujące zagadnienia:

- jakie główne potencjały Morawskich Wrót powinny zostać wykorzystane na rzecz rozwoju obszaru?
- wyznaczniki celów rozwoju obszaru Morawskich Wrót w zakresie likwidacji problemów lub budowania korzyści oraz integracja obszaru.
- pomysły na działania w ramach LSR.

↳ *Wyniki ww. konsultacji zostały uwzględnione przy określaniu celów i wskaźników dla LSR.*

Na etapie definiowania potrzeb i problemów zastosowano również **ankietowanie mieszkańców** (maj-lipiec 2015r.). Zakres ankiety dotyczył większości aspektów życia mieszkańca w danej gminie (jakość życia, infrastruktura, perspektywy rozwoju, spędzanie wolnego czasu, aktywność społeczna, potrzeby, problemy i wiele innych). W badaniach wzięło udział 550 respondentów i ich wyniki stanowią ważne źródło informacji na tym etapie badawczym. Skierowano również dwie różne **ankiety do rolników i przedsiębiorców**. Łącznie w tych badaniach uczestniczyło 75 osób. W ankietach poruszano zagadnienia związane z kondycją gospodarstw lub firm, ich planów rozwojowych oraz problemów i barier utrudniających rozwój, a także potrzeb w zakresie doradztwa.

↳ *Uzyskany w ten sposób materiał wykorzystano w diagnozie i pozwolił na sformułowanie celów i ustalenie ich hierarchii.*

Na tym etapie fundamentalną rolę odegrała metoda **desk research**, analiza dostępnej dokumentacji, pozyskanie danych z gmin, z ogólnej statystyki i z opracowań analitycznych, badawczych, strategicznych realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, a także specjalistyczne ekspertyzy wykonane na potrzeby sformułowania Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Śląskiego.

↳ *Material wykorzystano w diagnozie, w analizie SWOT, był ważnym elementem do sformułowania celów i ustalenia ich hierarchii a także przy określeniu grup defaworyzowanych i docelowych.*

Etap poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii.

Partycypacyjny udział mieszkańców w tym etapie znalazł swój wymiar w trakcie gminnych konsultacji, opisanych powyżej, gdzie ostatnie zagadnienie warsztatowe było poświęcone zgłaszaniu swoich pomysłów i propozycji działań do tworzonej strategii.

Drugą metodą którą zastosowano to **utworzenie bazy projektów**, tzn. prostego arkusza, na którym każdy pomysłodawca mógł zgłosić swój pomysł - projekt do zrealizowania w ramach tworzonej strategii. Arkusz był dostępny na stronie internetowej oraz w wersji papierowej.

↳ *Wyniki powyżej zastosowanych metod wykorzystano głównie, przy określaniu wartości wskaźników produktu i rezultatu możliwych do osiągnięcia w realizacji określonych przedsięwzięć i celów (wiele pomysłów wykraczało poza ramy LSR)*

W tym etapie **26.10.2015 r.** przy użyciu **metody WORLD CAFE**, skonsultowano również procedury projektów grantowych. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele różnych środowisk, głównie ośrodków kultury, grup społecznych z obszaru LGD oraz realizatorów tzw. Małych Projektów z poprzedniego etapu finansowania PROW – potencjalni wnioskodawcy w Projektach Grantowych. Przedyskutowano trzy kwestie: wysokość grantu, wkład własny oraz prefinansowanie. We wnioskach uwzględniono następujące rozwiązania: możliwość obniżenia kwoty maksymalnego dofinansowania, wkład własny – jedynie w formie wkładu pracy, wskazane prefinansowanie w formie zaliczki nawet na poziomie ok. 40% wartości grantu.

↳ *Wnioski zastosowano w Procedurach projektu grantowego oraz Lokalnych Kryteriach Wyboru.*

Etap formułowania wskaźników i kryteriów wyboru operacji w LSR.

Z propozycjami celów i przedsięwzięć zapoznano uczestników **otwartego spotkania** w dniu **2.12.2015 r.** Zostały one zaaprobowane przez uczestników bez większych uwag. Zasadniczym celem wspomnianego spotkania było przedyskutowanie dokumentu Lokalne Kryteria Wyboru. Szczegółowo omówiono poszczególne tabele dotyczące różnych operacji, do wielu punktów zebrani wnosili swoje propozycje, które po krótkiej dyskusji wprowadzono jako wypracowane zmiany. Wśród 20 osobowej grupy, byli przedstawiciele wszystkich sektorów tworzących LGD, w tym członkowie Rady LGD.

↳ *Wnioski zastosowano w Lokalnych Kryteriach Wyboru operacji/grantobiorców.*

W tym etapie znaczącą rolę odegrał powołany **Zespół Ekspertki**, który zajął się dopracowaniem poszczególnych rozwiązań oraz przeanalizował roboczą wersję strategii. Składał się z 18 osób reprezentujących wszystkie sektory i potencjalnych beneficjentów.

↳ *Wyniki jego pracy znalazły odzwierciedlenie w zapisach LSR poddanej publicznej konsultacji.*

Etap identyfikacji grup docelowych strategii.

Identyfikacji grup docelowych w tym szczególnie defaworyzowanych służyły zarówno konsultacje społeczne, jak i diagnoza dotycząca różnych sfer życia społecznego obszaru objętego strategią jak i wiele rozmów i dyskusji prowadzonych wśród przedstawicieli różnych organizacji i przedsiębiorców. Na tej podstawie wybrano grupy docelowe a w tym trzy uznano jako defaworyzowane, tj. osoby 50+, osoby niepełnosprawne, a także młodzi ludzie do lat 30 –tu. Szczegółowy opis jakie problemy dotyczą ww. grup oraz jaki zakres interwencji przewiduje LSR zawiera rozdział III Diagnoza.

Bardzo ważną rolę w tworzeniu strategii i jej partycypacyjny charakter, na wszystkich omówionych etapach powstawania, odgrywała strona internetowa www.morawskie-wrota.pl i Facebook, gdzie na bieżąco ukazywały się wszelkie informacje o kolejnych działaniach, w tym harmonogram spotkań konsultacyjnych, plan włączenia społeczności, ankiety, baza pomysłów i **sonda** dotycząca wysokości wsparcia na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Wyniki uzyskane z tej sondy, zostały wykorzystane do ustalenia poziomu dofinansowania w formie tzw. premii – dla rozpoczynających działalność gospodarczą. Na stronie Stowarzyszenia zamieszczono również **LSR**, w formie przeznaczonej **do konsultacji** społecznej przed jej zatwierdzeniem na Walnym Zebraniu Członków. Również na każdym etapie tworzenia LSR, były konsultowane procedury opisane w rozdziale VI. Szczególną rolę w konsultacjach nad procedurami odgrywał Zespół Roboczy ds. Strategii, który na bieżąco wносił uwagi.

Zespół Roboczy ds. Strategii, spotkał się od stycznia 2015 r. - 7 razy, równie systematycznie (6 razy) spotykał się Zarząd LGD z przedstawicielami władz gminnych, aby na bieżąco omawiać sprawy związane ze strategią.

Ekspertyzy, analizy i badania zewnętrzne zostały dokonane przez zewnętrznego eksperta. Opracowaniem całości LSR i jego redakcją zajmowali się Pracownicy Biura LGD.

Nadzór nad całością prac pełnił Zarząd LGD Morawskie Wrota.

METODY ANGAŻOWANIA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ W PROCES REALIZACJI STRATEGII

Monitorowanie i ocena realizacji strategii

Do monitoringu i ewaluacji zostaną wykorzystane dane uzyskane od beneficjentów, mieszkańców i innych podmiotów w formie ankiet, sond, wywiadów, rozmów i spotkań. Wyniki będą udostępniane do wglądu na stronie internetowej LGD, w sytuacji pojawienia się problemów, zostaną podjęte działania naprawcze, mogące prowadzić do zmian i aktualizacji strategii. Zakłada się szeroki udział społeczności lokalnej w przeprowadzonej w 2019 r. ewaluacji LSR Mid-term oraz Ex-post w 2023 r. Szczegółowy opis w rozdziale XI.

Metody wykorzystywane w celu animacji społeczności lokalnej

W trakcie wdrażania Strategii przywiązuje się dużą wagę do aktywizacji mieszkańców poprzez szkolenia, doradztwo, projekty własne – tworzenie sieci współpracy, konferencje, przekaz informacji na spotkaniach i innych wydarzeniach, stymulowanie potencjalnych beneficjentów przez pokazanie dobrych przykładów, umożliwianie im udziału w szkoleniach organizowanych przez inne instytucje np. podmioty związane z tematem ekonomii społecznej. Duże znaczenie będzie miało również pełne poinformowanie opinii publicznej o bieżących działaniach LGD Morawskie Wrota i efektach realizacji strategii.

Rozdział III DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

Diagnoza obszaru przedstawia podstawowe informacje zaczerpnięte ze źródeł statystyki publicznej oraz wskazuje **problemy** wynikające z analizy danych.

LUDNOŚĆ OBSZARU LGD MORAWSKIE WROTA

Sześć gmin Lokalnej Grupy Działania „Morawskie Wrota” zamieszkuje ponad 66 tys. mieszkańców. W podstawowym zakresie procesy demograficzne nie wskazują na wyraźną depopulację obszaru. Liczebność ludności gmin jest relatywnie stabilna, jednak występują tendencje do zmian jakościowych w obrębie struktury demograficznej. Analiza danych dotyczących ludności potwierdza ogólnopolskie i europejskie tendencje. W szczególności zwrócić należy uwagę na niski przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji. Warto zauważyć, że w skali całego LGD wskaźnik przyrostu naturalnego jest lepszy w porównaniu do danych krajowych (wynosi minus 1 promil); ujemne saldo migracji także nie jest wysokie; niemniej można zauważyć zróżnicowanie w skali gmin LGD. Najwyraźniejsze są zjawiska depopulacyjne w Krzyżanowicach i Lubomiu, to jest w gminach o charakterze rolniczym, położonych nieco dalej od miast; najlepsze wskaźniki związane z ruchem ludności odnotowano w gminie Godów.

↳ **problem:** zagrożenie depopulacyjne obszarów o typowo wiejskim charakterze, oddalonych od miast, cechujących się mniejszą atrakcyjnością rezydencjalną.

Tabela 5 Liczba mieszkańców na obszarze LGD

Jednostka terytorialna	faktyczne miejsce zamieszkania					
	ogółem		Mężczyźni		kobiety	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013
Godów	13028	13429	6374	6590	6654	6839
Gorzyce	20365	20678	10065	10230	10300	10448
Krzyżanowice	11433	11342	5491	5489	5942	5853
Lubomia	8090	7961	3923	3855	4167	4106
Marklowice	5368	5450	2641	2674	2727	2776
Mszana	7306	7455	3641	3734	3665	3721
Razem obszar LGD	65590	66315	32135	32572	33455	33743

Źródło: GUS, www.stat.gov.pl, stan na 31.12.2010 r. i 31.12.2013 r.

Tabela 6 Podstawowe dane dotyczące ludności obszaru LGD

Nazwa gminy	Przyrost naturalny	Saldo migracji ogółem	Ludność w wieku przedprodukcyjnym/produkcyjnym/poprodukcyjnym
Godów	56	69	2 616 / 8 523 / 2 290
Gorzyce	-69	30	3 981 / 13 058 / 3 639
Krzyżanowice	-43	-63	1 954 / 7 394 / 1 994
Lubomia	-25	-40	1 449 / 5 169 / 1 343
Marklowice	-4	-11	1 103 / 3 329 / 1 018
Mszana	16	1	1 469 / 4 829 / 1 157
Razem	-69	-14	12 572 / 42 302 / 11 441

Źródło: GUS, www.stat.gov.pl, stan na 31.12.2013 r.

Tabela 7 Zmiany procentowe liczby ludności w przedziałach wiekowych na obszarze LGD w latach 2010-2013

Gmina	Liczba ludności ogółem (mieszkający)	Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat)		Ludność w wieku produkcyjnym (17-64 lat mężczyźni oraz 17-59 lat kobiety)		Ludność w wieku poprodukcyjnym (od 65 lat mężczyźni oraz od 60 lat kobiety)	
		% 2010	% 2013	% 2010	% 2013	% 2010	% 2013
Godów	13 429	19	19	65	64	16	17
Gorzyce	20 678	19	19	64	63	17	18
Krzyżanowice	11 342	17	17	65	65	18	18
Lubomia	7 961	19	18	65	65	16	17
Marklowice	5 450	21	20	61	61	18	19
Mszana	7 455	20	20	65	65	15	15
Razem	66 315						

Źródło: GUS, www.stat.gov.pl, stan na 31.12.2010 r. i 31.12.2013 r.

Powyższe dane potwierdzają tendencję do starzenia się społeczeństwa; w większości gmin na przestrzeni lat 2010-2013 wzrosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym o 1%. Zjawisko ma tendencję postępującą. Wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym odbywa się kosztem osób w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym. Pociąga to za sobą konsekwencje zarówno dla sytuacji społecznej, jak i gospodarczej obszaru.

- ↳ **problem:** zmiana relacji rodzinnych; zmniejszające się wsparcie dla osób starszych w rodzinach ze względu na niepełną zastępowalność pokoleń oraz obciążenie mieszkańców w wieku produkcyjnym obowiązkami zawodowymi;
- ↳ **problem:** wzrost zapotrzebowania na infrastrukturę i usługi niezbędne dla osób starszych; konieczność wsparcia rodzin z osobami starszymi przez usługi społeczne;
- ↳ **problem:** potencjalne zagrożenie dla budżetów lokalnych związane z długofalowym spadkiem dochodów mieszkańców (uzależnienie od niezarobkowych źródeł utrzymania);
- ↳ **problem:** deficyt kapitału ludzkiego na lokalnym rynku pracy i bariery dla dalszego rozwoju gospodarczego obszaru.

GOSPODARKA, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ SPOŁECZNA, BRANŻE KLUCZOWE I BRANŻE Z POTENCJAŁEM ROZWOJOWYM

PROCESY ROZWOJU GOSPODARCZEGO

Analizę sytuacji gospodarczej obszaru wykonano w oparciu o dostępne dane statystyczne oraz dane jakościowe uzyskane z opracowań lokalnych i wywiadów z menedżerami lokalnymi. W badaniach skupiono uwagę na zagadnieniach dotyczących produkcji przemysłowej, rzemiosła i szeroko pojętych usług. LGD Morawskie Wrota posiada korzystne warunki dla rozwoju gospodarczego oraz samej przedsiębiorczości. Wynika to m. in. z usytuowania całego terenu LGD na kluczowych szlakach komunikacyjnych (teren przygraniczny, połączenia drogowe oraz kolejowe z południową oraz zachodnią Europą, dobra sieć dróg - drogi krajowe nr 45 i 78, autostrada A1/D1) oraz bliskości większych, bardziej zurbanizowanych miast i aglomeracji (miasta Racibórz, Wodzisław Śl. Rybnik, Jastrzębie Zdrój). Lokalizacja taka tworzy szereg szans, ale także zagrożeń dla przyszłego rozwoju gospodarczego obszaru.

- ↳ **problem:** niższy poziom atrakcyjności biznesowej obszaru względem sąsiednich aglomeracji.

Cały obszar charakteryzuje się wysoką kulturą pracy – wywodzącą się z pracy w przemyśle ciężkim – w oparciu o wydobywanie kruszywa, żwiru, węgla. Mieszkańców obszaru cechuje tzw. śląska mentalność wyrażająca się zamiłowaniem do porządku, dbałością o swoje obowiązki, gospodarnością, więziami rodzinnymi, solidnością w pracy i wykonywaniu swoich codziennych obowiązków. Lokalny kapitał ludzki cechuje się szeregiem pozytywnych cech mających swoje źródła w przeszłości, jak też aktualnie występujących trendach związanych z postawami mieszkańców. Najważniejsze atuty kapitału ludzkiego to: śląski etos pracy, kwalifikacje techniczne i doświadczenie zawodowe wyniesione z pracy w przemyśle, rosnąca intensywność w dążeniu mieszkańców do podwyższania wykształcenia, co owocuje stopniowym podwyższaniem atrakcyjności zasobów lokalnego rynku pracy.

- ↳ **problem:** trudności w zatrzymaniu na lokalnym rynku pracy kapitału ludzkiego o rosnących kwalifikacjach i tradycyjnie wysokiej solidności pracy ze względu na niższą atrakcyjność lokalnego rynku pracy;
- ↳ **problem:** niższy poziom przedsiębiorczości mieszkańców związany z tradycją pracy najemnej w przemyśle ciężkim lub pracy w rolnictwie.

Problemem z jakim spotyka się obszar jest emigracja zarobkowa (głównie do Austrii, Niemiec i Holandii), a co za tym idzie eurosieroctwo. Emigracja zarobkowa ma również swoje plusy, do których zaliczyć można zdobycie kapitału oraz doświadczenia zebranego w zachodniej Europie i przeniesienia go do lokalnej gospodarki.

- ↳ **problem:** eurosieroctwo spowodowane przez migrację zarobkową.

W strukturze gospodarczej LGD Morawskie Wrota na pierwszy plan wybijają się działalności handlowe, usługowe w zakresie budownictwa i transportu oraz usługi pozostałe. Większość firm zlokalizowanych na terenie LGD to firmy rzemieślnicze i usługowe świadczące usługi dla społeczności lokalnej oraz mieszkańców gmin ościennych.

Kluczowe dla rozwoju lokalnej gospodarki branże to przede wszystkim: branża budowlana (produkcja i usługi) i działalności z nią związane – żwirownie, piaskownie, cegielnie, tartaki, rzemiosło (kwalstwo artystyczne, stolarstwo) oraz transport. Ponadto istotną rolę odgrywają: eksploatacja węgla kamiennego, odnawialne źródła energii, gastronomia, i branże okołoturystyczne. Występują również dobrze rozwinięte i prosperujące zakłady rzeźniczo-wędliniarskie. Zakłady te mają silną pozycję na rynku lokalnym. Podejmowane przez nie inwestycje wskazują na dalszy rozwój tych firm, a tym samym stworzenie nowych miejsc pracy.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania **nowymi działalnościami o charakterze gospodarczym** i około gospodarczym, w tym: uprawami ekologicznymi, uprawą winorośli, produkcją win, itp. Rozwija się kilka firm w oparciu o bardzo nowoczesne, wysokozaawansowane technologie np.: próżniowe. Duże znaczenie posiada istniejąca sieć kooperacyjna przedsiębiorstw obszaru, a także możliwości jej połączenia z silną siecią kooperacyjną

na sąsiednich obszarach aglomeracyjnych. Na obszarze LGD wydzielono tereny inwestycyjne wraz ze strefami gospodarczymi. Jedynie część z tych terenów jest uzbrojona i przygotowana do natychmiastowej sprzedaży. Samorządy gminne realizują politykę wsparcia rozwoju lokalnej przedsiębiorczości również poprzez ulgi i zwolnienia podatkowe oraz organizację forów informacyjnych dla przedsiębiorców.

- ↳ **problem:** znaczna część terenów inwestycyjnych o słabym uzbrojeniu;
- ↳ **problem:** konkurencja o inwestorów ze strony miast i aglomeracji w regionie oraz duża ilość atrakcyjnych terenów inwestycyjnych w województwie;
- ↳ **problem:** stosunkowo mała liczba przyciągniętych inwestorów, szczególnie o silnej marce, mogących wzmocnić inwestycyjny wizerunek obszaru;
- ↳ **problem:** dogodniejsze warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Republice Czeskiej.

Na obszarze LGD stopniowo rozwijają się działalności gospodarcze związane z turystyką i rekreacją, aczkolwiek poziom ich rozwoju jest ciągle niewspółmiernie niski w stosunku do posiadanego potencjału przyrodniczego i kulturowego. Głównym atutem w tym aspekcie jest kreatywność mieszkańców podejmujących działalność gospodarczą w tym sektorze oraz poprawiająca się infrastruktura turystyczno-rekreacyjna.

Warunki przyrodniczo-środowiskowe obszaru LGD są korzystne dla rozwoju produkcji rolnej. Składają się na to warunki klimatyczne, dobre klasy bonitacyjne gleb i ich różnorodność; stwarza to duże możliwości dywersyfikacji upraw. Wysoka kultura rolna, tradycje drobnej wytwórczości i przetwórstwa rolno-spożywczego, jak również zainteresowanie nowoczesnymi sposobami produkcji rolnej wpływają na wysoki poziom konkurencyjności lokalnych produktów rolnych oraz tworzą realne szanse na ich sprzedaż na szerszych rynkach zbytu. Na obszarze w głównej mierze uprawiane są zboża (pszenica, żyto, jęczmień, kukurydza, rzepak), ziemniaki, buraki oraz hoduje się trzodę chlewną, bydło, drób. W niektórych z gmin wchodzących w skład LGD, aż połowa mieszkańców trudni się pracą na roli. Niestety, mimo posiadania niewątpliwych atutów na obszarze LGD do tej pory nie ukształtowały się wyraźne specjalizacje w produkcji rolnej i przetwórstwie rolno-spożywczym. Rolnictwo obszaru LGD Morawskie Wrota nie jest kojarzone z żadnymi charakterystycznymi produktami. Nie sprzyjają temu zarówno utrzymujący się wysoki poziom rozdrobnienia gospodarstw rolnych, jak i brak silnych organizacji reprezentujących interesy lokalnego rolnictwa.

- ↳ **problem:** brak silnych specjalizacji w produkcji rolnej i przetwórstwie rolno-spożywczym;
- ↳ **problem:** lokalnie występujący duży odsetek osób utrzymujących się z rolnictwa przekraczający udział we współczesnej gospodarce;
- ↳ **problem:** niski poziom integracji środowiska rolniczego i niewystarczający poziom współpracy rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego.

Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego warto podkreślić, że do atutów obszaru zaliczyć można sprzyjającą politykę władz lokalnych oraz dobre wyposażenie w infrastrukturę techniczną. Występują jednak także bariery w postaci pogarszającej się komunikacji zbiorowej, co może być zwłaszcza dotkliwie z punktu widzenia mobilności na rynku pracy oraz ruchu turystycznego.

RYNEK PRACY

Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w rejestrze PUP na terenie obszaru Morawskich Wrót wzrosła z 1657 osób na koniec 2010 r. do 1978 w 2013 r. Struktura bezrobotnych wg wieku wskazuje na rosnący problem bezrobocia wśród osób młodych oraz starszych w wieku przedemerytalnym.

Tabela 8 Dane dotyczące osób bezrobotnych na obszarze LGD

Liczba bezrobotnych	Godów		Gorzyce		Krzyżanowice		Lubomia		Markłowice		Mszana	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
ogółem	331	442	554	660	250	300	216	228	142	143	164	205
długotrwale	92	204	100	269	75	126	55	92	47	63	48	74
kobiet	200	289	304	386	148	189	125	145	90	93	104	145
w okresie do 12 m-cy od dnia ukończenia nauki	40	57	61	68	37	34	27	12	15	17	18	31
bez doświadczenia zawodowego	105	139	131	186	71	65	75	63	49	28	57	75
do 25 roku życia	132	128	115	175	97	88	76	64	47	32	54	73
powyżej 50 roku życia	47	74	36	106	39	69	30	31	13	21	20	19
korzystających ze świadczeń z pomocy społecznej	67	87	116	151	91	104	46	56	35	36	47	51

Źródło: dane z PUP w Wodzisławiu Śl. oraz PUP w Raciborzu, stan na 31.12.2010 r. i 31.12.2013 r.

- ↳ **problem:** znaczna liczba osób bezrobotnych wśród młodzieży, w tym bezrobotni absolwenci, bezrobotni bez doświadczenia zawodowego, bezrobotni do 25 roku życia;
- ↳ **problem:** rosnąca liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia;
- ↳ **problem:** rosnąca liczba osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

Można zauważyć również bardzo duży udział kobiet wśród bezrobotnych. Na koniec 2013 r. liczba bezrobotnych kobiet była ponad dwa razy wyższa niż mężczyzn. Największe wyzwanie stanowi znalezienie zatrudnienia dla osób/kobiet o niskich lub zdezaktualizowanych kompetencjach (praca manualna/fizyczna). Istotny wpływ na lokalny rynek pracy ma sąsiedztwo przemysłu górniczego (oferty pracy skierowane głównie dla mężczyzn, wysokie wynagrodzenia), co skutkuje zmniejszonym zainteresowaniem wśród kobiet pracą z najniższym poziomem wynagrodzenia lub podjęciem zatrudnienia w ogóle. Nie bez znaczenia pozostaje również ograniczona oferta kształcenia zawodowego dla kobiet oraz tradycyjny model rodziny.

- ↳ **problem:** duży odsetek kobiet wśród ogółu bezrobotnych;
- ↳ **problem:** zdominowanie rynku pracy przez oferty dla mężczyzn tworzone przez przemysł wydobywczy;
- ↳ **problem:** ograniczenia mobilności zawodowej kobiet spowodowane tradycyjnym modelem rodziny.

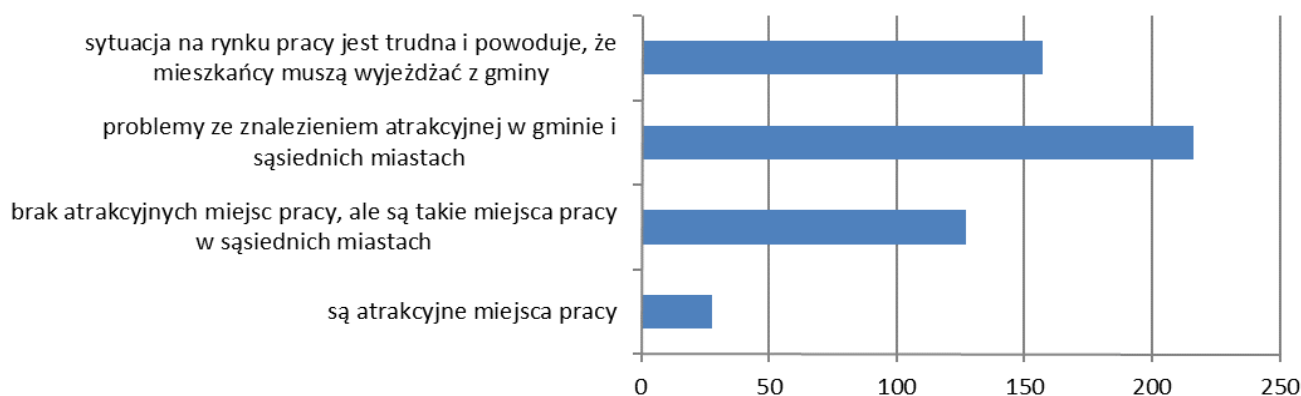
W każdej gminie na obszarze LGD Morawskie Wrota rośnie również liczba długotrwale bezrobotnych, co z jednej strony wiąże się z niemożnością wykonywania pracy zgodnej z posiadanymi kwalifikacjami i doświadczeniem, a z drugiej, z rosnącym zniechęceniem, brakiem wiary we własne możliwości, apatią, postawą roszczeniową w stosunku do instytucji i urzędów. Warto w tym miejscu wspomnieć również o występującym zjawisku bezrobocia ukrytego, rozumianego jako bezrobocie, które nie jest wykazywane w oficjalnej ewidencji statystycznej. Bezrobocie ukryte występuje najczęściej w rolnictwie. Dotyczy również sytuacji, w której osoby nie mające zatrudnienia, nie rejestrują się w urzędzie pracy, ponieważ nie wierzą w skuteczność działania tej instytucji. Skala tego zjawiska jest z oczywistych względów trudna do oszacowania. Analiza rynku pokazuje zróżnicowanie w tej kwestii w poszczególnych gminach obszaru LGD Morawskie Wrota. Dla przykładu, w gminie Lubomia bezrobocie ukryte szacowane jest na 25%, podczas gdy w gminie Markłowice na 9%.

- ↳ **problem:** bezrobocie ukryte szacowane jako istotny problem dotyczący mieszkańców;
- ↳ **problem:** przekładanie się problemów na rynku pracy na problemy społeczne i uzależnienie osób bezrobotnych od pomocy społecznej;
- ↳ **problem:** utrwalanie bierności zawodowej przez bezrobocie długotrwale.

Analiza rynku pracy na terenie Morawskich Wrót pokazuje brak dostatecznej ilości miejsc pracy w pełni wykorzystujących wykształcenie i kwalifikacje mieszkańców. Brak atrakcyjnych miejsc pracy powoduje emigrację zarobkową młodych mieszkańców, co z kolei pociąga za sobą spadek dostępności wykwalifikowanych pracowników na lokalnym rynku pracy. Gminy na obszarze LGD można określić jako małe rynki pracy, które nie odgrywają znaczącej roli. Odznaczają się funkcjami z przewagą rolnictwa, rolniczo-usługowymi, rolniczo-przemysłowymi, usługowo-przemysłowymi oraz usługowymi.

Głównymi ośrodkami zatrudnienia są większe miasta (Wodzisław Śl., Racibórz, Jastrzębie-Zdrój, Rybnik, Żory), które stanowią ważne rynki pracy dla okolicznych gmin wiejskich z uwagi na dobrze rozwinięte struktury przemysłowe. Miejsca pracy na terenie LGD oferowane są głównie w zakładach usługowo-produkcyjnych (tartak, warsztaty samochodowe, sklepy, zakłady przetwórstwa mięsnego, itp.). Małe zróżnicowanie miejsc pracy na terenie LGD Morawskie Wrota zmusza mieszkańców do poszukiwania zatrudnienia poza obszarem swojej gminy. Niska atrakcyjność miejsc pracy potwierdzana jest zarówno przez dane statystyczne pokazujące jaką część mieszkańców poszczególnych gmin pracuje poza gminą, jak również przez wyniki badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców.

Wykres 1 Ocena sytuacji na rynku pracy w gminach LGD

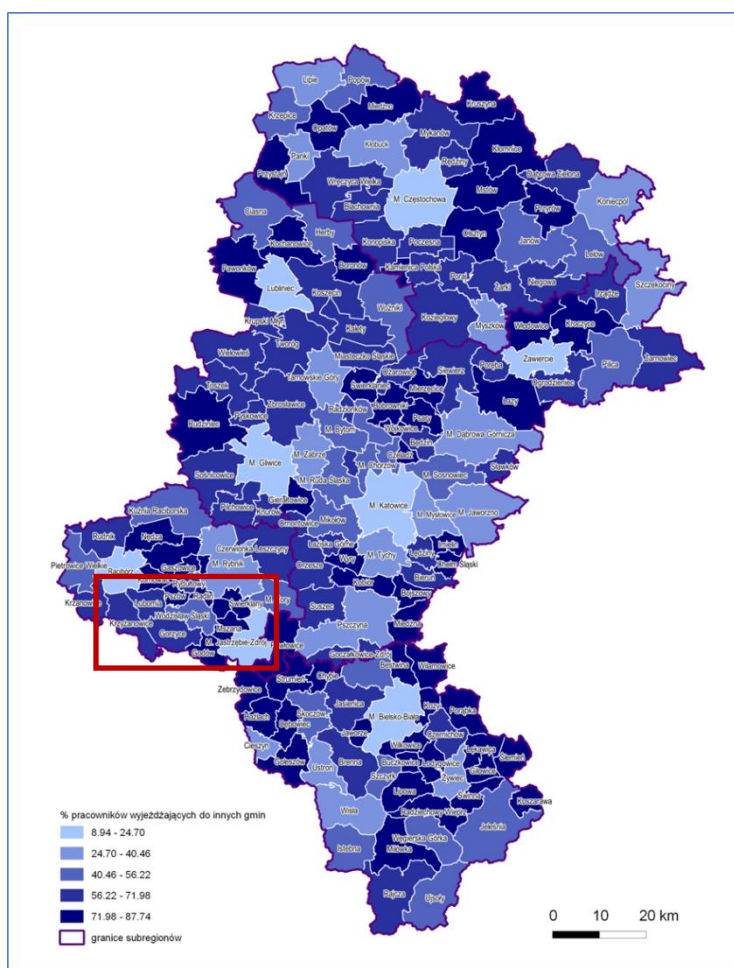

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykonanych badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców (550 ankiet)

- ↳ **problem:** niski poziom urozmaicenia lokalnego rynku pracy;
- ↳ **problem:** poszukiwanie przez mieszkańców pracy poza swoimi gminami i zagrożenia trwałej emigracji mieszkańców na tle zarobkowym;
- ↳ **problem:** uzależnienie sytuacji na lokalnym rynku pracy od sytuacji gospodarczej w otoczeniu, w tym zagrożenie lokalnego rynku pracy restrukturyzacja przemysłu wydobywczego w subregionie i regionie.

Rysunek 2 Wyjazdy do pracy do gmin zewnętrznych w województwie śląskim

Źródło: Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego 2012, Analizy Regionalnego Centrum Analiz Strategicznych 1/2012, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice.

SYTUACJA SPOŁECZNA

Na terenie LGD dochodzi do stopniowej intensyfikacji problemów społecznych, których źródłem, w pierwszym rzędzie są zjawiska zachodzące na rynku pracy, a także trendy cywilizacyjne dotyczące w negatywny sposób społeczności wiejskie. Na bieżąco podejmowane są działania zmierzające do likwidowania bądź łagodzenia skutków problemów społecznych. W działania te zaangażowane są zarówno podmioty sektora publicznego, jak i pozarządowego.

Tabela 9 Dane dotyczące pomocy społecznej na obszarze LGD

liczba osób otrzymujących	Godów		Gorzyce		Krzyżanowice		Lubomia		Markłowice		Mszana	
	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013	2010	2013
zasilki stałe	15	24	52	55	9	11	14	18	7	6	5	12
pomoc ze względu na ubóstwo	106	111	151	197	63	37	63	85	38	40	30	35
pomoc ze względu na bezrobocie	67	87	116	151	91	104	46	56	35	36	47	51

Źródło: GUS, www.stat.gov.pl

W każdej gminie badanego obszaru działają ośrodki pomocy społecznej, które w wykonywaniu zadań współdziałają z różnymi podmiotami, m.in. z organami wykonawczymi gmin i sołectw, innymi jednostkami organizacyjnymi gmin, służbą zdrowia, policją, kuratorami sądowymi oraz instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się pomocą społeczną. W niektórych gminach można wykazać działalność instytucji charytatywnej Caritas i innych

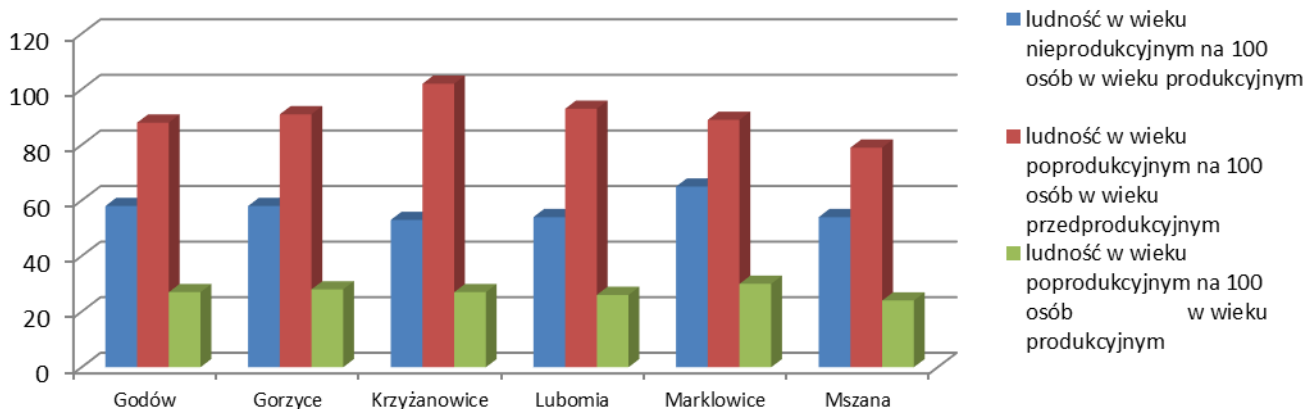
publicznych służb pomocy społecznej – np. w Gorzycach funkcjonują Dom Pomocy Społecznej, Powiatowy Dom Dziecka, Wojewódzki Ośrodek Leczenia Odwykowego i Zakład Opiekuńczo-Lecznicy, w większości gmin działają świetlice profilaktyczne. Do najpoważniejszych problemów społecznych należą alkoholizm, narkomania, przemoc w rodzinie oraz ubóstwo i bezrobocie.

Narasta liczba rodzin, które wymagają pomocy pracownika socjalnego i asystenta rodziny w pełnieniu funkcji wychowawczych. Brak pomocy w przypadku bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego może skutkować coraz większą ilością dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej. Od kilku lat rośnie też liczba rodzin, w których dochodzi do przemocy, m.in. z uwagi na stosowanie środków psychoaktywnych, narkotyków czy dopalaczy. Niezbędne jest zwiększenie profilaktyki społecznej skierowane przede wszystkim na przeciwdziałanie alkoholizmowi, narkomanii i przemocy w rodzinie. Działania profilaktyczne powinny objąć zwłaszcza dzieci i młodzież uczęszczającą do szkół podstawowych i gimnazjalnych. Stała profilaktyka oraz wczesne reagowanie przez pedagogów uczulą dzieci na te problemy i pomogą zniwelować te zagrożenia na wczesnym etapie.

Biorąc pod uwagę wyżej przedstawione problemy należałoby umożliwić mieszkańcom szerszy dostęp do bezpłatnych porad prawnych, pomocy psychologicznej, psychoterapeutycznej, jak i psychiatrycznej.

Problemem społecznym, który będzie się nasilał jest starzenie społeczeństwa. Na poniższym wykresie przedstawiono wartości wskaźników według stanu na rok 2013. Odnosząc je do roku 2010 należy we wszystkich gminach objętym badaniem zauważyć tendencję wzrostową.

Wykres 2 Wskaźniki obciążenia demograficznego w gminach LGD

Źródło: GUS, www.stat.gov.pl

Gminy wskazują także na problem z brakiem mieszkań socjalnych i wykluczeniem społecznym, a także zwiększającą się roszczeniowość społeczeństwa. Spodziewany jest także dalszy wzrost migracji zarobkowej.

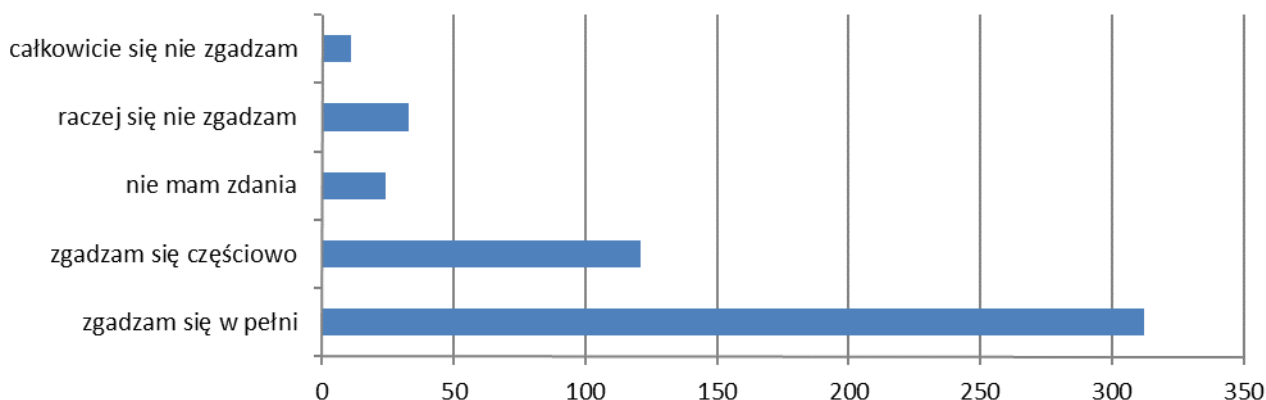
- ↳ **problem:** wzrost liczby osób i rodzin uzależnionych od pomocy społecznej;
- ↳ **problem:** wzrost liczby osób narażonych na problemy społeczne – uzależnienia, przemoc w rodzinie, problemy opiekuńczo-wychowawcze;
- ↳ **problem:** zachodzące w gminie i otoczeniu procesy wpływające destrukcyjnie na funkcjonowanie rodziny oraz utrudnienia w zakładaniu i funkcjonowaniu rodzin związane np. z brakiem mieszkań dostępnych finansowo dla młodych ludzi;
- ↳ **problem:** pogarszające się wskaźniki obciążenia demograficznego i wpływające na nie zjawiska emigracyjne.

Na obszarze objętym analizą zauważono deficyt instytucji tj. świetlic socjalno-terapeutycznych, domów dziennego pobytu dla osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych, braki w zakresie ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą jak i osób potrzebujących fachowej pomocy (socjoterapeuta, psycholog). Znaczącym problemem na całym obszarze jest deficyt kadrowy występujący w ośrodkach pomocy społecznej, zbyt duże obciążenie pracą pracowników pomocy społecznej oraz ograniczone wynagrodzeń pracowników. Można też zauważyć deficyt organizacji pozarządowych działających w tym obszarze tematycznym.

- ↳ **problem:** deficyty infrastrukturalne, instytucjonalne i kadrowe pomocy społecznej;
- ↳ **problem:** deficyt organizacji pozarządowych, których działalność odpowiadałaby na zmiany sytuacji społecznej i będących partnerami w rozwiązywaniu problemów społecznych;
- ↳ **problem:** brak podmiotów przedsiębiorczości społecznej;
- ↳ **problem:** niepewny długofalowy rozwój komercyjnych usług dla osób starszych i niepełnosprawnych ze względu na możliwe osłabienie potencjału finansowego społeczności lokalnej (zwiększenie odsetka mieszkańców utrzymujących się z niedochodowych źródeł utrzymania).

Dostęp do przedszkoli należy ocenić jako dobry na poziomie całego badanego obszaru. Pewne różnice pojawiają się jednak rozpatrując jakość infrastruktury przedszkolnej. Ale i tu następują pozytywne zmiany. Natomiast dostępność do żłobków oceniono negatywnie. W omawianym obszarze nie funkcjonują żłobki.

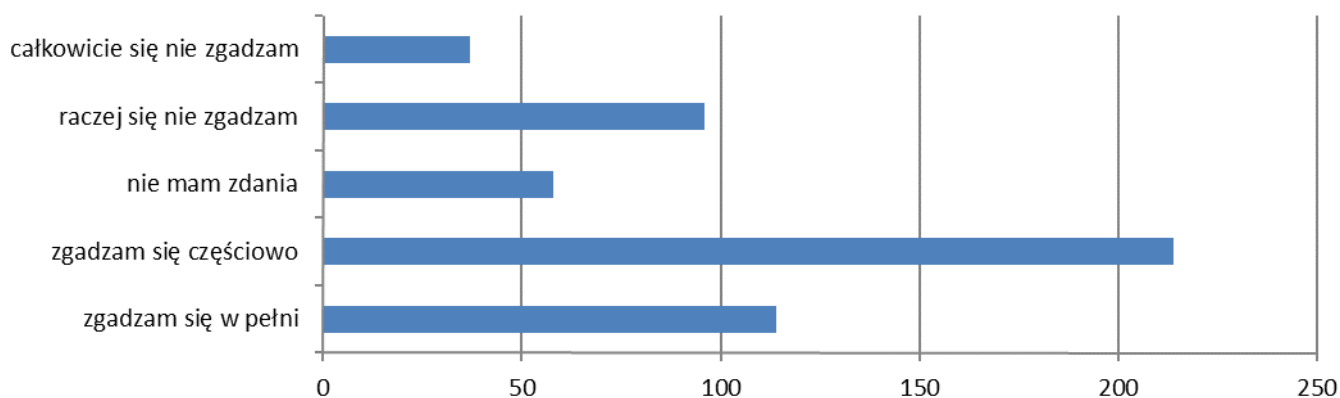
Wykres 3 Ocena dostępności do przedszkoli według mieszkańców gmin LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykonanych badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców (550 ankiet)

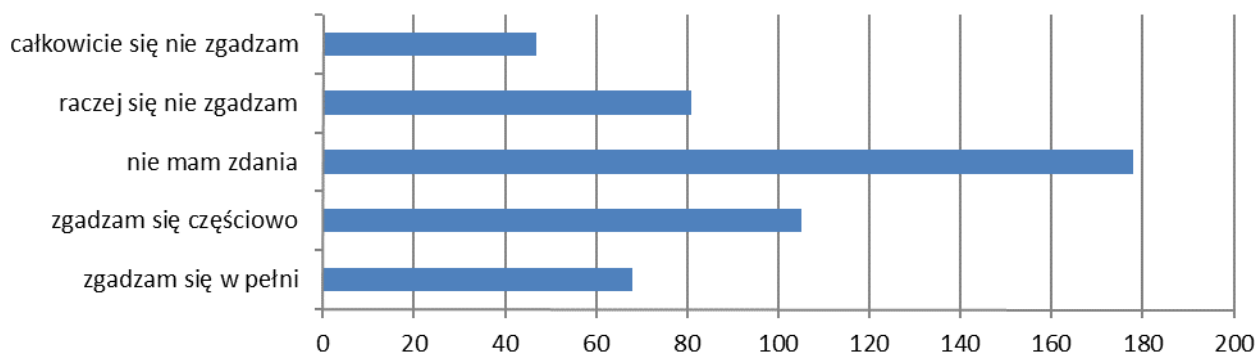
Mieszkańcy mają zapewniony dostęp do podstawowych usług medycznych, natomiast gminy zgłaszały braki w zakresie usług specjalistycznych. W Gminie Markłowice obok luki w postaci poradni dla kobiet, ponoszono brak poradni urologicznej, kardiologicznej, rehabilitacyjnej. W Krzyżanowicach zwracano uwagę na brak dostępu do specjalistów takich jak ortopeda czy okulista. Poradnie specjalistyczne zlokalizowane są w sąsiednich ośrodkach miejskich. Część specjalistycznych usług medycznych realizowana jest w Aglomeracji Górnośląskiej.

Wykres 4 Ocena dostępności do usług zdrowotnych według mieszkańców gmin LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykonanych badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców (550 ankiet)

Wykres 5 Ocena dostępności do usług dla osób starszych według mieszkańców gmin LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykonanych badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców (550 ankiet)

Zauważono zróżnicowany poziom przystosowania obiektów administracyjnych, kulturalnych, placówek ochrony zdrowia do potrzeb osób niepełnosprawnych. W Gminie Lubomia około 50% obiektów jest przystosowanych do

potrzeb osób niepełnosprawnych (podjazdy, brak progów, szerokie drzwi, toalety dla niepełnosprawnych). Jak wykazywano w Gminie Krzyżanowice obiekty publiczne są dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych i pozbawione barier architektonicznych, podobnie sytuację oceniła Mszana. W Gminie Markłowice zauważono, że ośrodek zdrowia nie jest dostosowany do osób niepełnosprawnych, natomiast bariery występują w niektórych obiektach użyteczności publicznej w Gminie Godów, gdzie dostosowanie budynków wiąże się z koniecznością istotnej ich przebudowy.

- ↳ **problem:** *utrudniony dostęp do części usług opieki nad dziećmi – brak żłobków;*
- ↳ **problem:** *deficyty w dostępie do niektórych specjalistycznych usług zdrowotnych;*
- ↳ **problem:** *niepełne dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych.*

SEKTOR SPOŁECZNY

Spoločność gmin wchodzących w skład LGD Morawskie Wrota zrzesza się i prężnie działa w licznych organizacjach pozarządowych takich jak: Ludowe Kluby Sportowe, Ochotnicze Straże Pożarne, Koła Gospodyń Wiejskich, Związki Emerytów, Rencistów i Inwalidów, chóry, zrzeszenia hodowców gołębi i drobnego inwentarza, towarzystwa miłośników poszczególnych gmin. W niektórych gminach funkcjonują organizacje pozarządowe specyficzne dla danych gmin np. w gminie Lubomia Stowarzyszenie na rzecz Odtworzenia i Rozwoju Wsi Nieboczowy, Stowarzyszenie na rzecz Obrony przed Wysiedleniem Wsi Nieboczowy, Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Wsi Buków a także stowarzyszenia na rzecz rozwoju lokalnego „Perspektywa”, „Aktywna Olza” a także Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców Województwa Śląskiego. Spotkamy na obszarze Morawskich Wrót koła łowieckie, wędkarskie i pszczelarskie, a także wiele grup o charakterze śpiewaczym, chórów, zespołów muzycznych itp. W każdej z gmin działa od kilku do kilkunastu organizacji społecznych i stowarzyszeń. W zależności od wielkości gminy i liczby ludności liczba członków tych organizacji i stowarzyszeń waha się od kilkuset do nawet kilku tysięcy. Zależy to również od stopnia zaangażowania mieszkańców danej gminy w działalność przedmiotowych organizacji.

Głównymi kierunkami działalności organizacji pozarządowych na terenie LGD Morawskie Wrota jest krzewienie kultury fizycznej i sportu, imprez sportowych i rekreacyjnych, prowadzenie programów profilaktyki uzależnień, prowadzenie działalności szkoleniowej, ochrona przeciwpożarowa oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną, organami samorządowymi i innymi podmiotami, udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów, zagrożeń ekologicznych związanych z ochroną środowiska oraz innych klęsk i zdarzeń, organizowanie zawodów sportowych i imprez propagujących kulturę fizyczną, prowadzenie podstawowego szkolenia ratowniczego członków, wspomaganie rozwoju społeczności lokalnych na terenie, kultywowanie tradycji lokalnych, prowadzenie szkoleń w zakresie racjonalnego żywienia, zdrowej żywności, prowadzenia gospodarstwa domowego, ochrony roślin, organizacja czasu wolnego dla swoich członków, kultywowanie regionalnych potraw, strojów, rękodzieła, pieśni, wspieranie zainteresowań hobbistycznych, organizacja i udział w okolicznościowych imprezach, wyjazdach, spotkaniach, koncertach.

Do specyficznych kierunków działania organizacji pozarządowych zaliczyć należy zapewnienie nowoczesnej opieki pielęgniarstwa nad osobami chorymi i starszymi w ich środowisku domowym, prowadzenie profilaktyki, edukacji i prewencji w działaniach prozdrowotnych, czy pielęgnowanie historycznych wartości kultury materialnej i duchowej łowiectwa.

Działania organizacji pozarządowych charakteryzują się tym, że nie tylko mają zapewnić swoim członkom możliwość aktywnego działania i zagospodarowania wolnego czasu, czy rozwijania i pielęgnowania swoich zainteresowań ale jak najszerzej prezentowanie swoich osiągnięć i umiejętności w celu przyciągnięcia do siebie jeszcze większej liczby mieszkańców, w celu ich aktywizacji i integracji społecznej. Działalność tych organizacji, a w szczególności organizacja licznych imprez okolicznościowych, ma znakomite oddziaływanie promocyjne w odniesieniu do gmin, gdyż oprócz lokalnych mieszkańców przyciąga mieszkańców gmin i powiatów ościennych oraz coraz liczniejszą grupę turystów.

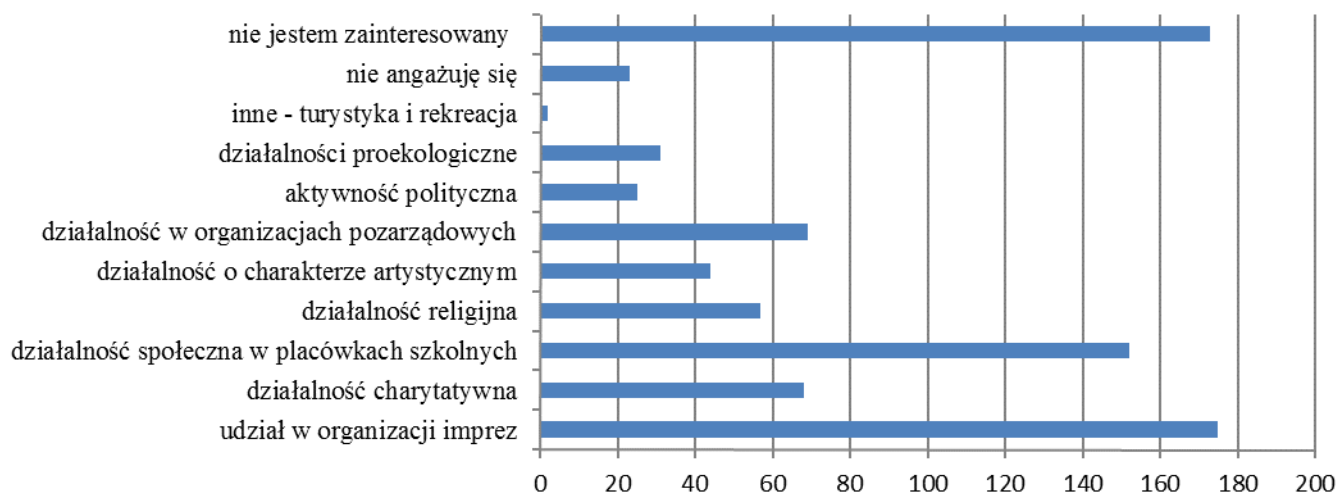
Głównymi akcjami i wydarzeniami realizowanymi corocznie w każdej z gmin LGD Morawskie Wrota przez lokalne społeczności to Dni Gminy, dożynki, zawody, turnieje i rozgrywki sportowe, wystawy i warsztaty rękodzieła, pokazy gołębi i drobnego inwentarza, festyny, rajdy rowerowe, wycieczki turystyczno-krajoznawcze, zawody sportowo-pożarnicze, koncerty chórów, degustacje regionalnych kulinariów. W niektórych gminach organizowane są wydarzenia specyficzne dla danych gmin, np. w gminie Markłowice turnieje szachowe, skata i ogólnopolskie zawody w jeździe na nartorolkach, mistrzostwa teakwondo, rajdy samochodowe Automobil Klubu Śląskiego, parady mażorettek, letnie koncerty na Słonecznej Wyspie; w gminie Gorzyce: przegląd palm wielkanocnych, noc świętojańska, Święty Marcin na stawach, Orszak Trzech Króli, Złoty Chórów nad Olzą, koncert Rock&Reggae Summer Party, w gminie Godów Złoty Motocyklowe, Regionalne Zawody Konne, Pokaz Konia Śląskiego, Hubertus, w gminie Krzyżanowice: spływy kajakowe, Jarmarki na granicy, Wielkanocna Procesja Konna, Koncert poświęcony pamięci L. van Beethovena i F. Liszta, zawody wędkarskie, szkubanie piyrza, kiszynie kapusty.

W odniesieniu do wolontariatu na terenie LGD Morawskie Wrota stwierdzić należy, że istnieje w niewielkim stopniu. Wynika to z braku uświadomionego zapotrzebowania w gminach należących do LGD na wolontariat jako taki.

Z analizy danych wynika, że społeczności lokalne w gminach LGD dążą do jak najszerzej integracji społecznej swoich mieszkańców, działają aktywnie i wielotorowo, starają się rozpropagować jak najszerzej swoją działalność chcąc przyciągnąć nowych członków do swoich organizacji, chociaż z obserwacji wynika, że młode pokolenie w coraz mniejszym stopniu angażuje się w działalność społeczną szczególnie w dziedzinach związanym z kultywowaniem tradycji.

Wykres 6 Zaangażowanie mieszkańców w działania społeczne

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykonanych badań ankietowych przeprowadzonych wśród mieszkańców (550 ankiet)

- ↳ **problem:** małe możliwości organizacyjne i niskie zainteresowanie włączeniem się mieszkańców w wolontariat;
- ↳ **problem:** pogłębiająca się rozbieżność między wysokim zaangażowaniem społecznym osób starszych oraz niskim zaangażowaniem młodzieży.

PRZESTRZEŃ

Wspólną cechą gmin wchodzących w skład LGD Morawskie Wrota jest ich wiejski charakter oraz położenie – obszar 2 powiatów, strefa przygraniczna, położenie wzdłuż najważniejszych ciągów komunikacyjnych (autostrada A-1, drogi krajowe i wojewódzkie). Gminy wykazują również bardzo dobrze rozwiniętą infrastrukturę oświatową, sportową i kulturalną. Wiejski charakter obszaru nie świadczy jednakże o tym, że rolnictwo jest tutaj podstawowym dochodowym źródłem utrzymania. Dużym problemem tego obszaru jest monofunkcyjność wsi i niekorzystna struktura gospodarstw rolnych (gospodarstwa rozproszone, wielość gospodarstw o niskim areale ziemi oraz postawy społeczne oparte na poczuciu rezygnacji wobec braku perspektyw). Na obszarze LGD niewielu rolników znalazło niszę produkcyjną w postaci ekologicznej żywności. Biorąc pod uwagę rosnący rynek tego typu towarów należy wspierać rozwój zarówno produkcji, jak i zbytu towarów ekologicznych, biorąc przy tym pod uwagę możliwości jakie daje bliskość strefy przygranicznej polsko–czeskiej. Część gospodarstw powinna wykorzystać szanse jakie stworzy rozwijający się sektor turystyczny, natomiast część rolników powinna podjąć działalność gospodarczą, bądź zdywersyfikować działalność gospodarstwa rolnego. Takie działania pozwolą na zwiększenie wachlarza usług na obszarach wiejskich czyniąc je atrakcyjniejszymi do zamieszkania. Analizowany obszar charakteryzuje się dobrymi warunkami do rozwoju osadnictwa letniskowego, agroturystyki, dobrą lokalizacją w bezpośrednim sąsiedztwie dużych aglomeracji, dogodnymi połączeniami komunikacyjnymi, w tym międzynarodowymi (połączenie z czeską D1). Wszystko to stwarza potencjał do rozwoju turystyki, w szczególności turystyki weekendowej, rekreacyjnej, konnej. Rozwój turystyki poprawi sytuację społeczną obszaru LGD, spadnie poziom bezrobocia, wzrośnie aktywność społeczna.

Położenie gmin z obszaru LGD Morawskie Wrota w widłach dwóch rzek – Odry i Olzy tworzy zagrożenie powodziowe, a co za tym idzie tereny zalewowe wyłączone są z możliwości jakiegokolwiek zabudowy (Polder Buków i Zbiornik Racibórz). Znaczna część obszaru LGD znajduje się pod wpływami szkód górniczych, co również wpływa negatywnie na krajobraz, możliwości zabudowy, a tym samym kojarzy się z terenem zdegradowanym, zagrożonym, nieatrakcyjnym. Z drugiej jednak strony pokopalniane hałdy mogą stanowić bazę dla rozwoju różnych form atrakcji sportowo – rekreacyjnych (wycieczkowe trasy rowerowe, pojazdów czterokołowych – quady, wyciągi narciarskie itp.), co wpłynie pozytywnie na ruch turystyczny na tym obszarze oraz rozwój działalności gospodarczej, a co za tym

idzie, będzie miało wpływ na obniżenie bezrobocia na omawianym obszarze. Tylko część gmin z obszaru LGD posiada uzbrojone tereny inwestycyjne; w innych takie zaplecze nie występuje.

Analizując badany obszar w zakresie przestrzeni stwierdzić należy: konieczność podjęcia działań na terenach zdegradowanych, dalsze wspieranie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości (turystyka, rolnictwo), poprawa stanu infrastruktury (drogowej, kanalizacyjnej), wykorzystanie środowiska naturalnego w kierunku gospodarczym (adaptacja hałd, zalewisk pod działalność sportowo – rekreacyjną).

- ↳ **problem:** zdegradowanie przestrzeni przez działalność przemysłu;
- ↳ **problem:** niski poziom dostosowania przestrzeni do realizacji funkcji turystycznych, szczególnie opartych o wykorzystanie atutów środowiskowych i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego obszaru;
- ↳ **problem:** antropopresja na tereny przyrodnicze;
- ↳ **problem:** niedostateczny poziom kompetencji w zakresie wykorzystywania przyrodniczo-krajobrazowych atutów obszaru w zgodzie z zasadami rozwoju zrównoważonego.

Tabela 10 Presja na tereny rolnicze

Gmina	udział terenów rolnych w powierzchni obszaru	prawdopodobieństwo całkowitej utraty funkcji rolniczych	prawdopodobieństwo całkowitej utraty funkcji rolniczych w wyniku presji inwestycyjnej	prawdopodobieństwo całkowitej utraty funkcji rolniczych w wyniku zalesień
Godów	73%	29%	19%	11%
Gorzyce	71%	15%	14%	1%
Krzyżanowice	85%	5%	4%	1%
Lubomia	70%	17%	11%	5%
Markłowice	83%	23%	18%	4%
Mszana	86%	12%	12%	0%

Źródło: Ekspertyza „Kierunki presji inwestycyjnej na tereny rolnicze województwa śląskiego w perspektywie 2030 roku” – T. Kmieć, Katowice 2014.

TURYSTYKA

Analiza potencjału turystycznego LGD Morawskie Wrota obejmuje: główne wartości składające się na dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki. Aktualnie obszar nie zalicza się do istotnych centrów turystycznych. Rozwija się jednak szereg funkcji rekreacyjnych. Ponadto, zwraca uwagę skala i urozmaicenie potencjalnych atrakcji turystycznych, zarówno o charakterze przyrodniczo-krajobrazowym, jak i kulturowym. Dodatkowo podkreślić należy występowanie bogatego dziedzictwa niematerialnego wynikającego z szeregu atrakcyjnych tradycji, zwyczajów, gwary związanej ze śląskością gmin. W poniższej tabeli zaprezentowano główne uwarunkowania decydujące o atrakcyjności turystyczno-rekreacyjnej obszaru zaznaczając pogrubioną czcionką walory o randze ponadregionalnej.

Tabela 11 Uwarunkowania rozwoju turystyki i rekreacji obszaru LGD Morawskie Wrota

Główne wartości składające się na dziedzictwo kulturowe, w tym zabytki
<ul style="list-style-type: none"> • Zabytki średniowieczne: <ul style="list-style-type: none"> – Średniowieczne grodzisko użytkowane przez plemię Gołężyców w okresie od VIII do IX wieku. – Średniowieczne Grodzisko znajdujące się w południowej części Gorzyczek. – W Gólkowicach –średniowieczny gródek typu stożkowego oraz fundamenty budownictwa średniowiecznego zamku.   • Zabytki gospodarcze: <ul style="list-style-type: none"> – Lamusy (spichlerze) w Bieńkowicach - zostały zbudowane w II połowie XVIII wieku i w wieku XIX., – Spichlerz z XVIII wieku na Grabówce.   • Zabytki rzemiosła (kuźnia Bieńkowice, młyn Tworków, stary sprzęt rolniczy w Rudyszwałdzie),   <ul style="list-style-type: none"> – Kolonia Fryderyk w gminie Gorzyc zabudowa osiedla patronackiego „Fryderyk” –kopalni węgla.   • Zamki i pałace: <ul style="list-style-type: none"> – Zespół pałacowy w Gorzycach: pałac hrabiego von Arco z XIX w., pałac myśliwski oraz rozległy park krajobrazowy w stylu angielskim z bogatym drzewostanem i stawami. Wykorzystany przez Wojewódzki Ośrodek Lecznictwa Odwykowego. – Ruiny Zamku w Tworkowie dawna siedziba Reiswitzów i Tworkowskich, wzniesiona prawdopodobnie w II połowie XVI wieku na fundamentach zamku średniowiecznego. – Pałac w Krzyżanowicach - zbudowany w 1700 roku. Obecnie Dom Opieki Społecznej Różany Pałac prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Franciszkanek Maryi Nieustającej Pomocy. – Pałac w Chałupkach nazywany również zamkiem o początkach z roku 1373. Przebudowany na przełomie XVIII i XIX wieku w stylu barokowym, obecnie Hotel i restauracja.

- Zabytki sakralne:
  - Sanktuarium Matki Bożej Fatimskiej – skupiające tysiące pielgrzymów z całej Polski, a także z zagranicy.
  - Stara Plebania w Połomi, obecnie Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla Osób Niepełnosprawnych.
  - Zabytkowe kaplice: pw. św. Urbana tzw. Urbanek, Kaplica św. Jana w Bieńkowicach, Kapliczka św. Jana Nepomucena z 1700 r.,
  - Kaplica Różańcowa z 1770 r. w Bukowie.
  - Kapliczka przydrożna z 1850 r. pw. Św. Jana Nepomucena w Skrzyszowie.
  - Kaplica pw. Świętej Rodziny w Olzie, z około 1800 r.
  - Sanktuarium Studzienka - „Studzienka Jankowicka”.
  - Kościół drewniany pw. Wszystkich świętych w Łaziskach zbudowany w XVI wieku z freskami.
  - Kościół drewniany pw. Św. Anny w Gołkowicach z 1878 r.
  - Murowany, neogotycki kościół parafialny pod wezwaniem św. Marii Magdaleny z 1886 roku w Lubomi.
  - Neogotycki kościół pod wezwaniem Św. Jerzego w Mszanie z 1896 r.
  - Kościół Ewangelicko-Augsburski w Gołkowicach z 1910 r.
  - Kościół Parafialny pw. Św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Markłowicach.
  - Zabytkowe Kościoły w gminie Krzyżanowice: kościół pw. św. Jadwigi, kościół pw. św. Anny, kościół pw. św. Piotra i Pawła w Tworkowie.
- Rzeźby Św. Jana Nepomucena w Bluszczowie, Krzyżanowicach i Lubomi;
- Budynki starych szkół w Łaziskach, w Skrbeńsku, Połomi, Bolesławiu;
- Pomniki:
  - Pomnik Bordynowskiej Pani pomiędzy Syrynią i Grabówką.
  - Zabytkowy kopiec graniczny z lat 1793-94 pomiędzy Syrynią, Lubomią a Grabówką.
  - Pomnik Powstańców Śląskich w Markłowicach z 1951 r.
  - Pomnik Więźniów Oświęcimskich z 1978 r. w Markłowicach.
- Izby regionalne:
  - Izba regionalna w Gogołowej.

Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie

- Tereny przyrodnicze:
  - Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy „Wielikąt” gminy Lubomia.
  - Akweny wędkarskie w Olzie, Odrze, Roszkowie, Krzyżanowicach,
  - Park Leśny „U Kaczyny” z mini zoo, park „Dąbki” w Rogowie, Park „Olszynka” w Bluszczowie i inne
  - Obszary Natura 2000 – Graniczne Meandry Odry.
  - Las Tworkowski; ekspozycje dębów prehistorycznych w Tworkowie.
  - Kompleks leśny „Szwajcaria Czyżowicka” w Czyżowicach.
- Tereny i urządzenia rekreacyjne:
  - GOTSiR „Nautica” w Gorzycach - ośrodek turystyki, sportu i rekreacji, kryta pływalnia z atrakcjami wokół obiektu.
  - Gminne Centrum Rekreacji „Słoneczna Wyspa” kompleks rekreacyjny w Markłowicach.
  - Kompleksy Boisk Sportowych wraz urządzeniami rekreacyjnymi w Krostoszowicach, Godowie, Skrbeńsku,
  - Wiejskie Centrum Wypoczynku i Rekreacji w Chałupkach.
  - Ośrodek Wypoczynkowy, Ośrodek Jazdy Konnej i minizoo w Bukowie.
  - Park aktywnej rekreacji w Mszanie oraz tereny wokół boiska sportowego w Gogołowej.
  - Ośrodki wypoczynkowe w Olzie: Ośrodek „Olza” i Camping „Europa” z ogólnodostępną plażą „Makarena”.
  - Gospodarstwa agroturystyczne.
  - Zalewisko Z-6 w Markłowicach.
  - Trakt Markłowicki – trasa rowerowa.

Główne potencjały rozwoju turystyki

- Atuty dla rozwoju turystyki weekendowej, w tym turystyka aktywna (wykorzystanie szerokiej oferty rekreacyjno-sportowej i terenów sprzyjających rozwojowi turystyki rowerowej).
- Atuty dla rozwoju turystyki związanej z wydarzeniami (np. dożynki Gminne), turystyka sakralna (zabytkowe kościoły).
- Dobrze rozwinięta infrastruktura drogowa i kolejowa, w tym węzeł autostrady A1 w Mszanie i Gorzycach.
- Sąsiedztwo czeskich miejscowości i możliwość połączenia oferty z atrakcjami tych miejscowości.

Opis produktów lokalnych, tradycyjnych i regionalnych podkreślających specyfikę danego obszaru w tym promocji i sprzedaży takich produktów

- Główny lokalny produkt to kołacz oraz typowe śląskie danie czyli: rolada, kluski i modro kapusta. Poza tym wiele innych produktów śląskiej, jak i polskiej kuchni, które eksponowane są na wszystkich lokalnych - wiejskich i gminnych imprezach.
- Produktami lokalnymi, z których znana jest Gmina Lubomia, są wyroby wędliniarskie dużych zakładów

mięsnych.

- Połomski święcelnik – tradycyjne ciasto drożdżowe z szynką, wypiekane w Wielki Piątek; nie znajduje się w sprzedaży – tradycja kultywowana przez mieszkańców.
- Rękodzieło produkowane przez lokalnych artystów (hafty, decoupage, rzeźby, obrazy itp.).
- Rozwój winnic - wyrób win i nalewek,
- Cyklicznie organizowane imprezy gminne kultywujące tradycje lokalne opisane w podrozdziale Sektor Społeczny.

Źródło: opracowanie własne w oparciu o dane uzyskane z gmin.

Do pozytywnych zjawisk mogących wpływać w przyszłości na rozwój funkcji turystyczno-rekreacyjnych należy zaliczyć wzrost zainteresowania mieszkańców lokalnym dziedzictwem, podtrzymywanie tradycji, rosnącą świadomość wartości jakie tworzy przyroda i kultura dla rozwoju społeczno-ekonomicznego obszaru. Równocześnie rozwój turystyki i rekreacji jest w dalszym ciągu relatywnie niski w stosunku do możliwości obszaru.

- ↳ **problem:** brak ukształtowanego wizerunku turystycznego obszaru;
- ↳ **problem:** niski poziom identyfikacji oferty turystycznej obszaru w regionie;
- ↳ **problem:** niedobory infrastruktury umożliwiającej rozwój usług turystycznych;

SPÓJNOŚĆ OBSZARU

Tabela 12 Cechy wskazujące na spójność obszaru LGD Morawskie Wrota

Wymiary spójności	Cechy podobne lub uzupełniające
spójność kulturowa i społeczna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ śląskość tradycji i wiążąca się z tym wspólnota zwyczajów, obrzędów, gwary, wartości, ▪ lokalne zróżnicowania kulturowe w ramach kultury śląskiej – specyfika poszczególnych gmin lub nawet miejscowości tworząca śląską mozaikę kulturową, ▪ duża liczba zabytków pokazujących dziedzictwo materialne (historia, kultura, historia gospodarcza, religia) Morawskich Wrót, ▪ pozytywne postawy gospodarcze mieszkańców związane z tradycją pracy w przemyśle ciężkim, szczególnie wydobywczym – etos pracy, ▪ duża liczba środowisk i organizacji zajmujących się kultywowaniem tradycji, ▪ utrzymujące się zainteresowanie udziałem mieszkańców w inicjatywach społecznych, ▪ charakterystyczne – zarówno w aspekcie pozytywnym jak i negatywnym – cechy małych społeczności lokalnych,
spójność przyrodniczo-krajobrazowa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rzeki obszaru – Olza i Odra – decydujące o krajobrazie i wpływające na funkcjonowanie specyficznych ekosystemów, ▪ atrakcyjny krajobraz będący kombinacją pagórkowatego ukształtowania terenu, walorów przyrody (lasy, zbiorniki wodne, rzeki), pól uprawnych, ▪ duża liczba inicjatyw proekologicznych podejmowanych w gminach obszaru, ▪ zagrożenia dla środowiska przyrodniczego będące konsekwencją zanieczyszczeń transgranicznych oraz deficytu proekologicznych zachowań mieszkańców,
spójność geograficzna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ położenie w Bramie Morawskiej, ▪ położenie w strefie przygranicznej i możliwości rozwijania kooperacji z partnerami w Republice Czeskiej, ▪ położenie w subregionie zachodnim województwa śląskiego i wynikające stąd powiązania z aglomeracjami i ośrodkami ponadlokalnymi tego subregionu,
spójność transportowa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ położenie obszaru na kluczowym europejskim szlaku transportowym z północy na południe – autostrada A1, ▪ dobrze rozwinięta sieć dróg zapewniająca wewnętrzną integrację komunikacyjną obszaru,
spójność gospodarcza	<ul style="list-style-type: none"> ▪ silne powiązania lokalnych gospodarek z gospodarką subregionu i regionu ▪ występujące w każdej gminie silne firmy lokalne, w tym firmy rodzinne, ▪ aktualne i potencjalne powiązania między rozwojem rolnictwa a rozwojem sektora przetwórstwa rolno-spożywczego, ▪ dywersyfikacja lokalnych gospodarek związana z rozwojem mikro i małej przedsiębiorczości, ▪ wyłaniające się produkty turystyczne i rekreacyjne realizowane w parciu o wykorzystanie specyfiki przyrodniczej i położenia geograficznego obszaru,
spójność rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ duże uzależnienie lokalnych rynków pracy od sytuacji w bezpośrednim otoczeniu, szczególnie od dominujących w subregionie przedsiębiorstw związanych z przemysłem wydobywczym, ▪ niedostateczny udział wewnętrznych rynków pracy w tworzeniu miejsc pracy dla

	mieszkańców gmin obszaru,
spójność wyrażona współpracą gmin	<ul style="list-style-type: none"> ▪ współpraca gmin obszaru w ramach strategii ZIT, ▪ Budowa Obwodnicy Południowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: analiz statystycznych, analizy dokumentów regionalnych (w tym: Strategia rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020”, Okresowa ocena Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego – 2013 (projekt), Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, 7 grudnia 2012 r., wyników prac warsztatowych, Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego, 2012, Analizy Regionalnego Centrum Analiz Strategicznych 1/2012, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice), wyniki spotkań warsztatowych w gminach obszaru.

SYNTETYCZNA LISTA PROBLEMÓW WYNIKAJĄCYCH Z PRZEPROWADZONYCH ANALIZ

Tabela 13 Problemy obszaru LGD Morawskie Wrota

P1.	zagrożenie depopulacyjne obszarów o typowo wiejskim charakterze, oddalonych od miast, cechujących się mniejszą atrakcyjnością rezydencjalną;
P2.	zmiana relacji rodzinnych; zmniejszające się wsparcie dla osób starszych w rodzinach ze względu na niepełną zastępowalność pokoleń oraz obciążenie mieszkańców w wieku produkcyjnym obowiązkami zawodowymi;
P3.	eurosieroctwo spowodowane przez migrację zarobkową
P4.	wzrost zapotrzebowania na infrastrukturę i usługi niezbędne dla osób starszych; konieczność wsparcia rodzin z osobami starszymi przez usługi społeczne;
P5.	potencjalne zagrożenie dla budżetów lokalnych związane z długofalowym spadkiem dochodów mieszkańców (uzależnienie od niezarobkowych źródeł utrzymania);
P6.	deficyt kapitału ludzkiego na lokalnym rynku pracy i bariery dla dalszego rozwoju gospodarczego obszaru; trudności w zatrzymaniu na lokalnym rynku pracy kapitału ludzkiego o rosnących kwalifikacjach i tradycyjnie wysokiej solidności pracy ze względu na niższą atrakcyjność lokalnego rynku pracy;
P7.	niższy poziom atrakcyjności biznesowej obszaru względem sąsiednich aglomeracji; znaczna część terenów inwestycyjnych o słabym uzbrojeniu; konkurencja o inwestorów ze strony miast i aglomeracji w regionie oraz duża ilość atrakcyjnych terenów inwestycyjnych w województwie; stosunkowo mała liczba przyciągniętych inwestorów, szczególnie o silnej marce, mogących wzmacniać inwestycyjny wizerunek obszaru; dogodniejsze warunki prowadzenia działalności gospodarczej w Republice Czeskiej;
P8.	niższy poziom przedsiębiorczości mieszkańców związany z tradycją pracy najemnej w przemyśle ciężkim lub pracy w rolnictwie;
P9.	brak silnych specjalizacji w produkcji rolnej i przetwórstwie rolno-spożywczym; niski poziom integracji środowiska rolniczego i niewystarczający poziom współpracy rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego;
P10.	lokalnie występujący duży odsetek osób utrzymujących się z rolnictwa przekraczający udział we współczesnej gospodarce;
P11.	defaworyzowane grupy na lokalnym rynku pracy: znaczna liczba osób bezrobotnych wśród młodzieży, w tym bezrobotni absolwenci, bezrobotni bez doświadczenia zawodowego, bezrobotni do 25 roku życia; rosnąca liczba osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia; duży odsetek kobiet wśród ogółu bezrobotnych;
P12.	niski poziom urozmaicenia lokalnego rynku pracy; zdominowanie rynku pracy przez oferty dla mężczyzn tworzone przez przemysł wydobywczy; uzależnienie sytuacji na lokalnym rynku pracy od sytuacji gospodarczej w otoczeniu, w tym zagrożenie lokalnego rynku pracy restrukturyzacją przemysłu wydobywczego w subregionie i regionie;
P13.	bezrobocie ukryte szacowane jako istotny problem dotyczący mieszkańców;
P14.	przekładanie się problemów na rynku pracy na problemy społeczne i uzależnienie osób bezrobotnych od pomocy społecznej; rosnąca liczba osób bezrobotnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej; utrwalanie bierności zawodowej przez bezrobocie długotrwałe;
P15.	poszukiwanie przez mieszkańców pracy poza swoimi gminami i zagrożenia trwałej emigracji mieszkańców na tle zarobkowym;
P16.	wzrost liczby osób i rodzin uzależnionych od pomocy społecznej; wzrost liczby osób narażonych na problemy społeczne – uzależnienia, przemoc w rodzinie, problemy opiekuńczo-wychowawcze;
P17.	zachodzące w gminie i otoczeniu procesy wpływające destrukcyjnie na funkcjonowanie rodziny oraz utrudnienia w zakładaniu i funkcjonowaniu rodzin związane np. z brakiem mieszkań dostępnych finansowo dla młodych ludzi;
P18.	pogarszające się wskaźniki obciążenia demograficznego i wpływające na nie zjawiska emigracyjne;

P19. deficyty infrastrukturalne, instytucjonalne i kadrowe pomocy społecznej;
P20. deficyt organizacji pozarządowych, których działalność odpowiadałaby na zmiany sytuacji społecznej i będących partnerami w rozwiązywaniu problemów społecznych; brak podmiotów przedsiębiorczości społecznej; niepewny długofalowy rozwój komercyjnych usług dla osób starszych i niepełnosprawnych ze względu na możliwe osłabienie potencjału finansowego społeczności lokalnej (zwiększenie odsetka mieszkańców utrzymujących się z niedochodowych źródeł utrzymania);
P21. utrudniony dostęp do części usług opieki nad dziećmi – brak żłobków;
P22. deficyty w dostępie do niektórych specjalistycznych usług zdrowotnych;
P23. niepełne dostosowanie obiektów użyteczności publicznej do potrzeb osób niepełnosprawnych;
P24. pogłębiająca się rozbieżność między wysokim zaangażowaniem społecznym osób starszych oraz niskim zaangażowaniem młodzieży; małe możliwości organizacyjne i niskie zainteresowanie włączeniem się mieszkańców w wolontariat;
P25. zdegradowanie przestrzeni przez działalność przemysłu; antropopresja na tereny przyrodnicze;
P26. niski poziom dostosowania przestrzeni do realizacji funkcji turystycznych, szczególnie opartych o wykorzystanie atutów środowiskowych i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego obszaru; niedobory infrastruktury umożliwiającej rozwój usług turystycznych;
P27. brak ukształtowanego wizerunku turystycznego obszaru; niski poziom identyfikacji oferty turystycznej obszaru w regionie;

Źródło: opracowanie własne

Do niżej zdefiniowanych grup docelowych, w tym defaworyzowanych uwzględniono przedsięwzięcia wprost adresowane do tych grup (zawierające odpowiednie wskaźniki) - zaznaczono je kursywą, zastosowano również preferencyjne punkty w Lokalnych Kryteriach Wyboru operacji, co szczegółowo opisano w rozdziale VI niniejszej strategii.

W pozostałych obszarach/przedsięwzięciach również są duże możliwości wsparcia dla grup defaworyzowanych.

Tabela 14 Grupy istotne z punktu widzenia realizacji LSR, ich problemy i stosowne obszary interwencji

Główne problemy	Stosowne obszary interwencji
Grupa istotna w realizacji LSR: Osoby 50+*	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost liczby osób, które mogą być dotknięte ograniczeniami sprawności fizycznej i intelektualnej, ▪ spadający poziom dochodów i uzależnienie od niezarobkowych źródeł utrzymania, ▪ ograniczenie aktywności zawodowej – także osób, które byłyby zdolne do dalszego wykonywania pracy – a w rezultacie spadek pozycji społecznej, pogorszenie samooceny, postępująca bierność, ▪ spadająca dostępność do usług i infrastruktury społecznej związana ze zwiększeniem skali popytu, ▪ ograniczenie dostępności do części przestrzeni i obiektów publicznych ze względu na spadającą sprawność fizyczną osób starszych, ▪ niedostosowanie osób starszych do zmian cywilizacyjnych – trudności w opanowaniu nowych technologii, w dostosowaniu się do zmian społecznych, deficyt kompetencji cywilizacyjnych, ▪ rosnące zagrożenie osób starszych samotnością, ▪ niższa atrakcyjność rynkowa osób starszych ze względu na mniejszą siłę nabywczą i mniejszą liczbę usług kierowanych do tej grupy, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Szanse dla słabszych</i> – rozwój publicznych usług wraz z infrastrukturą na rzecz włączenia społecznego, w tym osób starszych i niepełnosprawnych ▪ <i>Biznesowa odpowiedź na problemy społeczne</i> – wsparcie dla powstawania oraz rozwoju podmiotów przedsiębiorczości społecznej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych ▪ Współpraca – rywalizacja – integracja – wydarzenia integrujące mieszkańców oraz imprezy sportowo-rekreacyjne ▪ Kontakty ponad barierami – edukacja tworząca więzi międzypokoleniowe i aktywizująca mieszkańców ▪ Ogniska spotkań – tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i miejsc aktywności mieszkańców ▪ Talenty i pasje – działania wspierające i promujące odkrywanie i rozwój talentów mieszkańców oraz ludzi z pasją ▪ Dobrze poinformowany i kompetentny beneficjent
Grupa istotna w realizacji LSR: Niepełnosprawni*	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ wzrost zapotrzebowania na usługi zdrowotne, rehabilitacyjne, opiekuńcze, ▪ niepełne dostosowanie obiektów i przestrzeni publicznych do potrzeb osób niepełnosprawnych, ▪ ograniczone możliwości integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Biznesowa odpowiedź na problemy społeczne</i> – wsparcie dla powstawania oraz rozwoju podmiotów przedsiębiorczości społecznej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych ▪ <i>Szanse dla słabszych</i> – rozwój publicznych usług wraz z infrastrukturą na rzecz włączenia społecznego, w tym osób starszych i niepełnosprawnych

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ogniska spotkań – tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i miejsc aktywności mieszkańców ▪ Współpraca – rywalizacja – integracja – wydarzenia integrujące mieszkańców oraz imprezy sportowo-rekreacyjne ▪ Kontakty ponad barierami – edukacja tworząca więzi międzypokoleniowe i aktywizująca mieszkańców ▪ Talenty i pasje – działania wspierające i promujące odkrywanie i rozwój talentów mieszkańców oraz ludzi z pasją ▪ Dobrze poinformowany i kompetentny beneficjent
<p>Grupa istotna w realizacji LSR: Młodzi mieszkańcy do 30 roku życia – o utrudnionych warunkach dla założenia rodziny oraz ograniczonym dostępie do rynku pracy*</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ utrudnione warunki założenia rodziny, ▪ ograniczony dostęp do rynku pracy, ▪ zmiana modelu rodziny (zanik rodziny wielopokoleniowej) i związany z tym problem ograniczonego dostępu do usług opieki nad dziećmi i osobami zależnymi, ▪ niezadowalająca jakość dostępnych miejsc pracy w stosunku do rosnących kwalifikacji młodych mieszkańców, ▪ niskie zaangażowanie młodych mieszkańców w aktywność społeczną spowodowane skupieniem na zapewnieniu bytu ekonomicznego, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wrota przedsiębiorczości – wspieranie mieszkańców zakładających firmy oraz działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości ▪ Biznesowa odpowiedź na problemy społeczne – wsparcie dla powstawania oraz rozwoju podmiotów przedsiębiorczości społecznej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych ▪ Przyspieszenie dla biznesu – wspieranie rozwoju przedsiębiorstw lokalnych ▪ Kontakty ponad barierami – edukacja tworząca więzi międzypokoleniowe i aktywizująca mieszkańców ▪ Dobrze poinformowany i kompetentny beneficjent
<p>Grupa istotna w realizacji LSR: Podmioty gospodarcze: przedsiębiorcy, rolnicy</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ słaba promocja lokalnej przedsiębiorczości, ▪ niska atrakcyjność terenów inwestycyjnych i słabe wsparcie dla przedsiębiorczości, ▪ zagrożenie spadku dostępności do kadr na lokalnym rynku pracy, ▪ spadające zainteresowanie działalnością rolniczą, ▪ niski poziom rozwoju produktów lokalnych i mała liczba produktów lokalnych o silnej marce, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Biznesowa odpowiedź na problemy społeczne – wsparcie dla powstawania oraz rozwoju podmiotów przedsiębiorczości społecznej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych ▪ Wrota przedsiębiorczości – wspieranie mieszkańców zakładających firmy oraz działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości ▪ Przyspieszenie dla biznesu – wspieranie rozwoju przedsiębiorstw lokalnych ▪ Wrota otwarte do przygody i aktywności – budowa i rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej ▪ Dobrze poinformowany i kompetentny beneficjent
<p>Grupa istotna w realizacji LSR: Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe</p>	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ spadające zainteresowanie młodych mieszkańców podejmowaniem działalności społecznej, ▪ niski poziom współpracy organizacji pozarządowych, ▪ deficyty kompetencji warunkujących podejmowanie innowacyjnych działalności społecznych, ▪ materialne ograniczenia w realizacji działań społecznych, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Współpraca – rywalizacja – integracja – wydarzenia integrujące mieszkańców oraz imprezy sportowo-rekreacyjne ▪ Kontakty ponad barierami – edukacja tworząca więzi międzypokoleniowe i aktywizująca mieszkańców ▪ Szanse dla słabszych – rozwój publicznych usług wraz z infrastrukturą na rzecz włączenia społecznego, w tym osób starszych i niepełnosprawnych ▪ Talenty i pasje – działania wspierające i promujące odkrywanie i rozwój talentów mieszkańców oraz ludzi z pasją ▪ Biznesowa odpowiedź na problemy społeczne – wsparcie dla powstawania oraz rozwoju

	<p>podmiotów przedsiębiorczości społecznej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Nasze skarby – popularyzacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa obszaru ▪ Nowe życie tradycji – renowacja i rewitalizacja obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego wraz z ich otoczeniem ▪ Dobrze poinformowany i kompetentny beneficjent
Grupa istotna w realizacji LSR: Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ deficyt informacji o ofercie turystycznej i rekreacyjnej obszaru, ▪ niski poziom zintegrowania oferty usług czasu wolnego, ▪ deficyty w infrastrukturze turystycznej i okołoturystycznej obszaru, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wrota otwarte do przygody i aktywności – budowa i rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej ▪ Wspólne szlaki Morawskich Wrót – zintegrowany i funkcjonalny system liniowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej ▪ Nasze skarby – popularyzacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa obszaru ▪ Nowe życie tradycji – renowacja i rewitalizacja obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego wraz z ich otoczeniem ▪ Kształtowanie opinii publicznej o obszarze Morawskich Wrót
Grupa istotna w realizacji LSR: Samorządy lokalne	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ niedostateczny poziom współpracy lokalnej w ramach całego obszaru, ▪ ograniczone możliwości tworzenia warunków dla rozwoju działalności społecznych i ekonomicznych, ▪ konflikty wewnętrzne w polityce lokalnej spowodowane koniecznością godzenia rozwoju społecznego i ekonomicznego z zachowywaniem wysokich walorów przyrodniczo-krajobrazowych obszaru, ▪ słabo ukształtowany wizerunek gmin obszaru, szczególnie w aspekcie turystycznym i inwestycyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ogniska spotkań – tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i miejsc aktywności mieszkańców ▪ Biznesowa odpowiedź na problemy społeczne – wsparcie dla powstawania oraz rozwoju podmiotów przedsiębiorczości społecznej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych ▪ Nasze skarby – popularyzacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa obszaru ▪ Wrota otwarte do przygody i aktywności – budowa i rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej ▪ Nowe życie tradycji – renowacja i rewitalizacja obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego wraz z ich otoczeniem ▪ Wspólne szlaki Morawskich Wrót – zintegrowany i funkcjonalny system liniowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej ▪ Dobrze poinformowany i kompetentny beneficjent

* Grupy defaworyzowane

Źródło: opracowanie własne

Rozdział IV ANALIZA SWOT

Analiza SWOT dla LGD Morawskie Wrota stanowi wynik wieloaspektowych analiz oraz wykorzystania różnych źródeł umożliwiających opracowanie obiektywnego obrazu sytuacji i perspektyw obszaru. Wykorzystane dane miały charakter ilościowy i jakościowy. Dane ilościowe bazowały przede wszystkim na dostępnych źródłach statystyki publicznej (Bank Danych Lokalnych GUS). Równie istotne były źródła danych jakościowych, które umożliwiły dokonanie oceny danych ilościowych, a przede wszystkim umożliwiły zebranie wiedzy o obszarze, niedostępnej w źródłach statystycznych. Do źródeł jakościowych zaliczyć należy przede wszystkim:

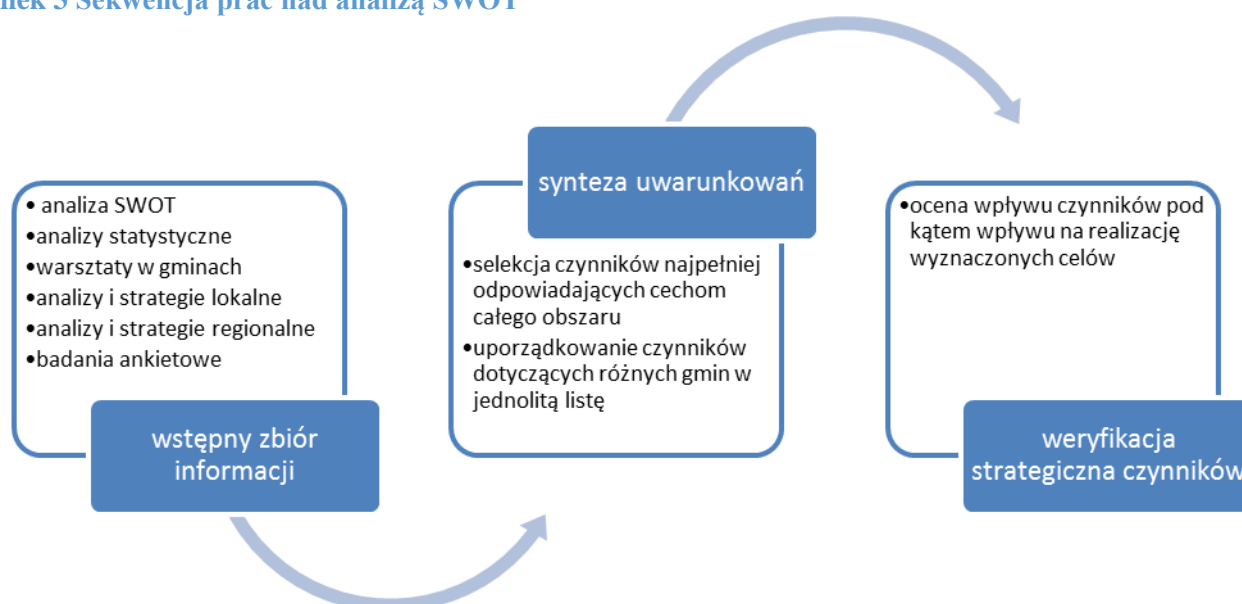
- analiza SWOT przeprowadzona przy udziale przedstawicieli wszystkich sektorów LGD na spotkaniu w lutym 2015 r.
- wyniki cyklu konsultacji, które zostały przeprowadzone we wszystkich gminach LGD; warsztaty umożliwiły zebranie subiektywnych ocen mieszkańców poszczególnych gmin a następnie ich uporządkowanie i usystematyzowanie; w warsztatach udział wzięli reprezentanci wszystkich sektorów co umożliwiło zebranie informacji dotyczących różnych wymiarów rozwoju lokalnego;
- opracowania analityczne, badawcze, strategiczne realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, w szczególności ekspertyzy Regionalnego Centrum Analiz Strategicznych; posłużono się również – podobnie jak w rozdziale dotyczącym diagnozy LGD – specjalistycznymi ekspertyzami wykonanymi na potrzeby sformułowania Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Śląskiego;
- strategię rozwoju lokalnego, które w większości gmin obszaru zostały w ostatnim czasie zaktualizowane lub są takiej aktualizacji poddawane; w dokumentach tych znalazły się analizy SWOT, które można było wykorzystać w pracach nad LSR;
- wyniki badań ankietowych, w szczególności zrealizowanych wśród mieszkańców, przedsiębiorców oraz rolników.

W ramach prac warsztatowych dyskutowano na temat następujących grup czynników:

- cechy kapitału ludzkiego, zasoby przyrodnicze, ekologia, materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe/kulturalne,
- infrastruktura i przestrzeń, położenie geograficzne i komunikacyjne,
- cechy lokalnej gospodarki, rynek pracy, zaspokojenie potrzeb na rynku lokalnym, produkty lokalne, rolnictwo, turystyka,
- relacje społeczne, aktywność obywatelska, działalność organizacji pozarządowych,
- sytuacja społeczna – jakość i dostępność usług społecznych, problemy społeczne,
- instytucje sektora publicznego, ich zasoby i aktywności,
- wydarzenia, ich cechy i jakość.

Ponadto, wstępne wyniki analizy SWOT zostały odniesione do wypracowanej w kolejnych etapach struktury celów LSR; w ten sposób dokonano wyboru czynników najbardziej istotnych z punktu widzenia wdrażania strategii.

Rysunek 3 Sekwencja prac nad analizą SWOT

Źródło: opracowanie własne

Tabela 15 Analiza SWOT obszaru LGD Morawskie Wrota

SILNE STRONY		SŁABOŚCI	
Uwarunkowania przyrodnicze			
S1. Urozmaicony krajobraz obszaru – rzeźba terenu, lasy, zbiorniki wodne, pola uprawne.		W1. Wymagająca poprawy świadomość ekologiczna społeczeństwa; ciągle widoczne zachowania mieszkańców degradujące środowisko przyrodnicze.	
S2. Tereny przyrodnicze o wybitnych walorach (np. Meandry Odry).		W2. Zanieczyszczenie środowiska, w tym bardzo zła jakość powietrza (niska emisja).	
S3. Przepływające przez obszar rzeki i związane z nimi ekosystemy: Odra, Olza, Piotrówka.		W3. Zanieczyszczenia transgraniczne.	
S4. Odbudowująca się bioróżnorodność obszaru – fauna i flora.		W4. Degradacja krajobrazu w wyniku działalności górnictwa.	
S5. Aktywna grupa pszczelarzy.		W5. Śmieci w lasach i przy przejściach.	
S6. Programy ekologiczne adresowane do mieszkańców (wymiana źródeł ciepła, solary, zorganizowana segregacja odpadów).		W6. Zagrożenia powodziowe.	
		W7. Zmiana formy ogrodów oraz upraw rolnych negatywnie wpływająca na pszczelarstwo (opryski, zastępowanie drzew owocowych iglakami).	
Usytuowanie obszaru			
S7. Przebieg przez obszar autostrady A1 oraz lokalizacja na terenie LGD dwu węzłów autostradowych.		W8. Lokalizacja geograficzna wpływająca na zróżnicowaną sytuację i problemy gmin obszaru (gminy rolnicze oraz gminy podlegające procesowi „umiastowienia”).	
S8. Bliskość autostrady A4 oraz węzła autostrad A1 i A4 o znaczeniu europejskim.			
S9. Rozwijająca się infrastruktura towarzysząca autostradzie A1, w tym warunki dla wykreowania nowych terenów inwestycyjnych.			
S10. Przebieg przez obszar drogi krajowej nr 78.			
S11. Bliskość dużych aglomeracji: Górnośląskiej, Rybnickiej, Ostrawskiej.			
S12. Położenie na granicy polsko-czeskiej i możliwości rozwoju współpracy transgranicznej.			
S13. Zwartość przestrzenna obszaru.			
Dziedzictwo kulturowe i aktywność kulturalna			
S14. Wspólnota zasadniczych tradycji i wartości wyznaczających dziedzictwo kulturowe obszaru przy równoczesnym zachowaniu lokalnej specyfiki przekładającej się na kulturowe urozmaicenie LGD.		W9. Niedostateczna świadomość mieszkańców na temat potencjału i wartości dziedzictwa (zabytki przemysłowe, obiekty i infrastruktura związana z historycznymi rodami itp.)	
S15. Dbałość o dziedzictwo kulturowe oraz kultywowanie tradycji przez mieszkańców oraz organizacje pozarządowe.		W10. Powolny zanik miejscowych twórców rzemiosła i zerwanie ciągłości przekazywania „fachu” kolejnym pokoleniom.	
S16. Liczne zabytki składające się na dziedzictwo materialne obszaru – zamki, pałace, zabytki kultury rolnej itp.		W11. Zazębiająca się oferta kulturalna różnych instytucji kultury i gmin.	
S17. Duża ilość publikacji na temat obszaru – jego dziedzictwa materialnego i niematerialnego.		W12. Deficyt środków na funkcjonowanie instytucji kultury i rozwój kreatywnej oferty.	
S18. Różnorodność wydarzeń kulturalnych i zaangażowanie w te wydarzenia mieszkańców.		W13. Niedostateczne w stosunku do potencjału wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego, w tym w celu rozwoju turystyki i produktów lokalnych.	
S19. Duża liczba środowisk i organizacji zajmujących się kultywowaniem tradycji.		W14. Kwestie własnościowe utrudniające rewitalizację i renowację zabytków.	
S20. Liczne środowiska artystyczne działające na terenie LGD.			
S21. Bogactwo kulturowe regionu przygranicznego wzbogacane procesami historycznymi (kultura śląska, polska, czesko-morawska, niemiecka, tatarska etc.).			
S22. Wielkie rody i postacie historyczne związane z obszarem (np. hr. Arco, Lichnowscy, F. Liszt, L. van Beethoven etc.).			

Kapitał relacyjny i społeczny

S23. Współpraca części organizacji działających na terenie LGD wyznaczająca dobre praktyki partnerstwa lokalnego.	W15. Brak wspólnej, konsekwentnej polityki gmin, co przekłada się na zagrożenie zbędnej rywalizacji między gminami w codziennych działaniach.
S24. Dobra komunikacja międzyludzka wspierana przez działalność mediów.	W16. Brak wspólnego wizerunku i identyfikacji obszaru; słaba promocja obszaru.
S25. Zachowanie pozytywnych cech społeczności wiejskiej.	W17. Wymagająca podniesienia świadomość obywatelska.
S26. Liczne organizacje społeczne o urozmaiconym profilu, działające na rzecz społeczności lokalnych i integrujące mieszkańców, w tym OSP, KGW, kluby sportowe.	W18. Rywalizacja różnych grup społecznych o realizację partykularnych interesów.
S27. Grupy mieszkańców zaangażowane w działania lokalne.	W19. Deficyt liderów społecznych; deficyt osób chcących pracować społecznie; małe zaangażowanie społeczeństwa w wolontariat; słabe zaangażowanie młodego pokolenia w działalność społeczną i kulturalną.
S28. Możliwość wykorzystania potencjału „młodych emerytów” górniczych.	W20. Niewystarczające środki na działalność organizacji pozarządowych – brak możliwości realizacji pomysłów ważnych dla społeczności lokalnej.
S29. Działalność licznych i zróżnicowanych grup hobbyistycznych.	W21. Wymagająca zintensyfikowania współpraca organizacji pozarządowych.
S30. Silne więzi łączące społeczności lokalne – dominacja ludności miejscowej.	W22. Słaba integracja przyjezdnych mieszkańców z mieszkańcami rdzennymi.
S31. Przywiązanie mieszkańców do swojego miejsca zamieszkania i dobre stosunki sąsiedzkie.	W23. Wymagające wzmocnienia kompetencje liderów i organizacji pozarządowych w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych.
S32. Dobre stosunki i rosnąca chęć współpracy pomiędzy gminami.	W24. Nieznajomość prawa i przepisów ograniczająca aktywność mieszkańców.
S33. Współpraca i angażowanie się przedsiębiorców na rzecz sektora publicznego.	W25. Niski dostęp osób starszych do informacji, w tym wykluczenie cyfrowe.
S34. Duża rola kulturotwórcza i społeczna Kościoła (w tym działalność Caritas).	W26. Rosnące oczekiwania mieszkańców wobec instytucji pomocy społecznej.
S35. Dobre doświadczenia z działalności LGD Morawskie Wrota.	W27. Nasilenie negatywnych zjawisk społecznych – wandalizmu, anonimowości, przemocy w rodzinie.

Przestrzeń i infrastruktura techniczna

S36. Dobrze rozwinięta sieć dróg zapewniająca wewnętrzną integrację komunikacyjną obszaru.	W28. Niedostateczny rozwój komunikacji publicznej.
S37. Poszerzająca się infrastruktura aktywnego spędzania czasu wolnego (przy utrzymujących się jeszcze lokalnych deficytach).	W29. Niska jakość dróg.
S38. Budowa zbiornika przeciwpowodziowego Racibórz Dolny i powstanie nowej wsi.	W30. Brak chodników.
	W31. Deficyty infrastrukturalne przy nowych osiedlach.
	W32. Zaniedbana infrastruktura kolejowa.
	W33. Zbyt wolna realizacja budowy kanalizacji.
	W34. Szkody górnicze i degradacja terenu, hałdy, zwałowiska, zalewiska.
	W35. Duża ilość nieużytków rolnych.
	W36. Bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych.
	W37. Wysiedlenie dwu miejscowości w gminie Lubomia (Ligota Tworkowska, Nieboczowy) w ramach budowy zbiornika Racibórz Dolny – niezadowolenie społeczne, rozbitcie struktury przestrzennej gminy.

Infrastruktura społeczna

S39. Dobrze rozwinięta baza rekreacyjno-sportowa.	W38. Słaba służba zdrowia; ograniczony dostęp do specjalistów.
S40. Dobrze rozwinięta baza oświatowa.	W39. Wymagająca unowocześnienia baza kulturalna.
S41. Dobrze rozwinięta przestrzennie sieć placówek kultury.	W40. Mała baza rehabilitacyjna dla osób niepełnosprawnych.
	W41. Niski poziom wsparcia socjalnego dla osób starszych oraz dzieci z rodzin dysfunkcyjnych.

Gospodarka

S42. Wysoka aktywność gospodarcza – silne firmy lokalne z tradycjami, przedsiębiorczość mieszkańców.	W42. Niski poziom zainteresowania inwestorów tworzoną ofertą inwestycyjną (przygotowanymi terenami).
S43. Zdolni, wykształceni przedsiębiorcy.	W43. Zagrożony lokalny rynek pracy – relatywnie mała liczba powstających miejsc pracy, problemy górnictwa, mała ilość wielkich zakładów pracy.
S44. Rozwój różnorodnych mikroprzedsiębiorstw.	W44. Trudny powrót matek na rynek pracy.
S45. Rozwinięte drobne przetwórstwo powiązane z lokalnym rolnictwem.	W45. Niska atrakcyjność miejsc pracy dla młodych mieszkańców.
S46. Śląski etos pracy.	W46. Ograniczenia w rozwoju lokalnego kapitału ludzkiego – starzenie się społeczeństwa, niski przyrost naturalny.
S47. Rosnące kwalifikacje mieszkańców i stałe zainteresowanie ich podwyższaniem.	W47. Emigracja zarobkowa osłabiająca potencjał kapitału ludzkiego obszaru.
S48. Lokalizacja stref przemysłowych, gospodarczych i podstrefy KSSE.	W48. Słabe wsparcie dla mikroprzedsiębiorstw; słaba promocja lokalnej przedsiębiorczości.
S49. Dobrze przygotowane tereny dla biznesu.	W49. Gminy o relatywnie niższym poziomie przedsiębiorczości.
S50. Sąsiedztwo, w aglomeracjach, chłonnych rynków zbytu na produkty i usługi oferowane przez firmy z obszaru.	W50. Deficyt kompetencji praktycznych.
S51. Pojawiające się firmy i gospodarstwa zainteresowane wytwarzaniem produktów lokalnych.	W51. Konserwatyzm mieszkańców i niska skłonność do podejmowania ryzyka wiążącego się z działalnością gospodarczą.
S52. Silne, modernizujące się gospodarstwa rolne.	W52. Zanikanie tradycyjnych zawodów i deficyt instytucji pielęgnujących te zawody (w tym rzemieślnicze).
	W53. Niski poziom rozwoju produktów lokalnych o znaczeniu rynkowym.
	W54. Słabe zainteresowanie młodych działalnością rolniczą.

Turystyka i rekreacja

S53. Duże urozmaicenie turystyczne obszaru – walory przyrodnicze, kulturowe, oferta i infrastruktura.	W55. Brak wykreowanego silnego produktu turystycznego.
S54. Sieć ścieżek rowerowych sprzyjająca rozwojowi turystyki rowerowej.	W56. Słabo rozwinięta i słabo urozmaicona baza noclegowa .
S55. Rosnący potencjał turystyki konnej; ośrodki konne: Krostoszowice (gm. Godów), OG TJ Stajnia na Górcze, dużo małych stajni i możliwość ich połączenia w szlaki krajowe i międzynarodowe.	W57. Deficyty w rozwoju infrastruktury turystycznej.
S56. Różnorodność imprez kulturalnych.	W58. Trudności w przeprowadzeniu szlaków przez tereny prywatne.
S57. Wykorzystywanie „Śląskiej Wenecji” do rozwoju różnych form turystyki i rekreacji wodnej.	W59. Niski poziom wykorzystania walorów środowiska na rzecz rozwoju oferty turystycznej i rekreacyjnej.
S58. Sąsiedztwo obszarów o komplementarnej ofercie turystycznej, w tym w Republice Czeskiej.	W60. Lokalne braki w systemie ścieżek pieszych, rowerowych i konnych.
	W61. Słabe oznakowanie atrakcji turystycznych.
	W62. Słaby rozwój agroturystyki.

SZANSE**ZAGROŻENIA****Uwarunkowania przyrodnicze**

O1. Atrakcyjność mieszkaniowa terenów wiejskich przyciągająca mieszkańców obszarów zurbanizowanych.	T1. Zbyt małe dotacje do działań proekologicznych.
O2. Rosnąca dostępność środków możliwych do wykorzystania na rzecz pielęgnacji dziedzictwa przyrodniczego.	T2. Wysoki poziom degradacji środowiska, szkód górniczych na Śląsku powodowany przez działalność tradycyjnych branż.
O3. Nowe rozwiązania w dziedzinie ochrony środowiska.	T3. Zanieczyszczenia transgraniczne - bliskie usytuowanie czeskiej elektrowni i innych szkodliwych zakładów .
O4. Rosnąca popularność zagadnień dotyczących walki z negatywnymi konsekwencjami zmian klimatu.	T4. Pogarszanie się stanu zdrowia (dzieci) spowodowane zanieczyszczeniem środowiska.
	T5. Ograniczone możliwości podejmowania działań na terenach chronionych.
	T6. Koszty bardziej ekologicznych paliw utrudniające

rozwiązanie problemu niskiej emisji.	
Spoleczeństwo	
<p>O5. Rosnąca aktywność seniorów.</p> <p>O6. Różnorodność zainteresowań społeczeństwa.</p> <p>O7. Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa.</p> <p>O8. Wzrost zainteresowania tradycjami, regionalizmem.</p> <p>O9. Moda na aktywny i zdrowy styl życia.</p> <p>O10. Powstawanie nowych organizacji pozarządowych i ich rozwój.</p> <p>O11. Preferencje w polityce regionalnej dla współpracy międzysektorowej z udziałem sektora obywatelskiego.</p> <p>O12. Rosnące możliwości współpracy organizacji pozarządowych w układzie regionalnym i międzynarodowym.</p> <p>O13. Wzrost świadomości osób młodych w zakresie możliwości korzystania ze wsparcia unijnego.</p> <p>O14. Wzrost zdolności społeczeństwa do kształtowania karier zawodowych.</p> <p>O15. Wzrost wykształcenia młodzieży.</p> <p>O16. Powstające w regionie strategie rozwiązywania problemów społecznych stwarzające perspektywy poprawy sytuacji społecznej.</p>	<p>T7. Emigracja młodych ludzi do miast oraz emigracja zagraniczna.</p> <p>T8. Eurosieroctwo spowodowane emigracją zarobkową.</p> <p>T9. Negatywne tendencje demograficzne w regionie i kraju.</p> <p>T10. Wzrost wandalizmu, przestępczości, zagrożenia patologiami.</p> <p>T11. Napływ negatywnych wzorców życia i spędzania czasu wolnego wpływający degradująco na tradycyjny system wartości i relacje społeczne.</p> <p>T12. Rosnące tempo życia i wysoka pozycja wartości ekonomicznych w hierarchii wartości społeczeństwa.</p> <p>T13. Wypieranie tradycyjnych śląskich wartości widoczne w przestrzeni gmin wiejskich – nowy sposób zagospodarowania, zanikanie tradycyjnych ogrodów i zagród.</p>
Ekonomia	
<p>O17. Utrzymujący się wzrost gospodarczy w Polsce i regionie.</p> <p>O18. Rozwijająca się przedsiębiorczość w kraju.</p> <p>O19. Duże aglomeracje miejskie (polskie i czeskie) w sąsiedztwie obszaru LGD – duży rynek zbytu i szerokie sieci kooperacji.</p> <p>O20. Grupy społeczne o niskich dochodach, dla których atrakcyjna może być miejscowa oferta spędzania czasu wolnego.</p> <p>O21. Wzrost zainteresowania produktami regionalnymi.</p> <p>O22. Wzrost popytu na żywność ekologiczną.</p> <p>O23. Rozwój nowych typów turystyki umożliwiających wykorzystanie przyrodniczych i kulturowych zasobów obszaru LGD.</p> <p>O24. Światowe Dni Młodzieży w 2016 r. jako szansa na wzmocnienie wizerunku obszaru i wykształcenie załączków oferty turystycznej.</p>	<p>T14. Wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej.</p> <p>T15. Nadmierna biurokracja hamująca rozwój przedsiębiorczości.</p> <p>T16. Problemy górnictwa rzutujące na lokalny rynek pracy.</p> <p>T17. Likwidacja lub ograniczenie działalności przez MŚP zależne od kopalń.</p> <p>T18. Przepisy utrudniające inwestowanie w sektorze prywatnym.</p> <p>T19. Wysoka konkurencyjność dużych miast przyciągających ludzi i inwestycje.</p> <p>T20. Nieatrakcyjne miejsca pracy będące przyczyną emigracji zarobkowej ludzi młodych.</p> <p>T21. Zanikanie tradycyjnego rzemiosła.</p> <p>T22. Likwidacja małych sklepów na skutek ekspansji hipermarketów.</p> <p>T23. Nieopłacalność produkcji rolnej, ucieczka młodych rolników do miasta.</p> <p>T24. Konkurencja ze strony firm czeskich.</p>
Infrastruktura techniczna i społeczna, technologia	
<p>O25. Rozwój systemu drogowego w Polsce, w tym szlaków międzynarodowych przebiegających obszar LGD.</p> <p>O26. Plany związane z modernizacją kolei; remont linii kolejowej Rybnik – Chałupki.</p> <p>O27. Rosnąca dostępność technologii teleinformatycznych i możliwości ich wykorzystywania w życiu codziennym, biznesie, promocji obszarów itp.</p> <p>O28. Duża liczba placówek edukacyjnych w regionie.</p> <p>O29. Realizacja dużych inwestycji infrastrukturalnych w zakresie ochrony przeciwpowodziowej (zbiornik retencyjny).</p>	<p>T25. Wysoka presja na wprowadzanie nowych technologii przy równocześnie występujących wysokich kosztach ich wdrażania.</p> <p>T26. Szybki postęp technologiczny dużych ośrodków pogłębiający lukę między aglomeracjami a ośrodkami peryferyjnymi.</p> <p>T27. Międzynarodowe znaczenie autostrady mogące generować tzw. efekt „tunelu”.</p>

O30. Preferencje finansowe i możliwości technologiczne umożliwiające wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii.	
Polityka, prawo	
O31. Polityka regionalna UE oraz powiązane z jej realizacją programy i fundusze strukturalne (nowa perspektywa finansowa).	T28. Niewystarczające dotacje państwa na realizację zadań samorządowych.
O32. Rozwój międzynarodowej współpracy samorządów terytorialnych, szczególnie w układzie transgranicznym.	T29. Rozbudowa administracji.
O33. Nowe regulacje umożliwiające rozwój sprzedaży bezpośredniej z gospodarstw rolnych.	T30. Niska skuteczność polityki informacyjnej województwa w skali krajowej
	T31. Wysokie wymagania wobec beneficjentów korzystających z zewnętrznych źródeł finansowania.
	T32. Wysokie wymagania i skomplikowane procedury utrudniające funkcjonowanie małych przedsiębiorstw.
	T33. Niestabilne, skomplikowane i niejasne prawo.
	T34. Niska kultura prawna społeczeństwa.
	T35. Zbędna rywalizacja między gminami oraz instytucjami publicznymi z różnych gmin.

Źródło: opracowanie własne

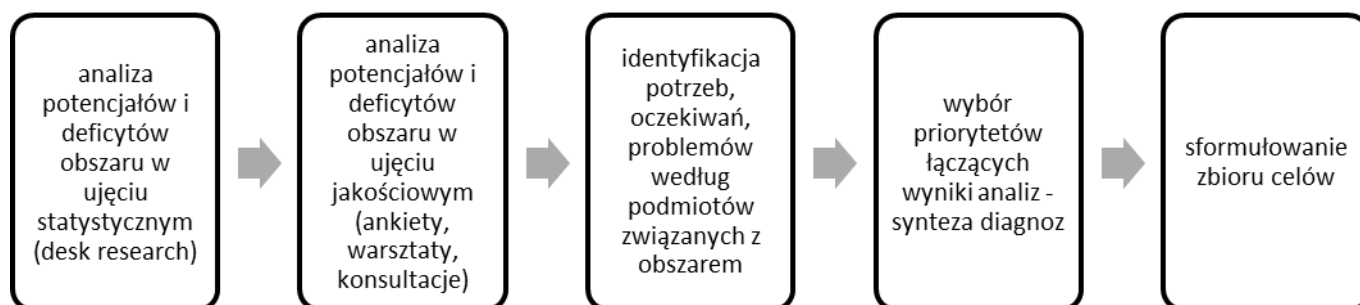

Rozdział V CELE I WSKAŹNIKI

SPECYFIKACJA I OPIS CELÓW OGÓLNYCH, PRZYPISANYCH IM CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH I PRZEDSIĘWZIĘĆ ORAZ UZASADNIENIE ICH SFORMUŁOWANIA W OPARCIU O KONSULTACJE SPOŁECZNE I POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT I DIAGNOZĄ OBSZARU.

Prace analityczne i warsztatowe posłużyły sformułowaniu zbioru celów ogólnych i szczegółowych.

Rysunek 4 Sekwencja prac nad strategią

Źródło: opracowanie własne

Przyjęto, że cele powinny odpowiadać trzem priorytetom wynikającym z wykonanej diagnozy:

- jakość życia mieszkańców – obejmująca przede wszystkim relacje międzyludzkie, możliwości realizacji aspiracji społecznych, włączenie społeczne;
- dobrobyt ekonomiczny – związany z tworzeniem dogodnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości, realizacji karier zawodowych, podnoszeniem potencjału gospodarczego obszaru i wykorzystywaniem jego specyficznych potencjałów,
- dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe – odnoszące się do innowacyjnego wykorzystywania unikatowych walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru z respektowaniem zasad rozwoju zrównoważonego.

W poniższej tabeli przedstawiono priorytety i cele w odniesieniu do problemów z diagnozy (problemy zapisano w formie hasłowej). W ramach priorytetu drugiego sformułowano dwa cele ogólne (CO2 i CO4) – odnoszą się do aktywizacji mieszkańców i rozwiązywania problemów społecznych, przy czym cel CO4 dotyczy roli LGD w animowaniu aktywności społeczności lokalnych.

W niniejszej strategii cele ogólne są tożsame z celami głównymi wynikającymi ze Rozporządzenia o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

Tabela 16 Cele główne (ogólne CO) wynikające ze zidentyfikowanych kluczowych problemów obszaru LGD Morawskie Wrota

Kluczowe problemy rozwoju obszaru LGD Morawskie Wrota zidentyfikowane w ramach diagnozy	Priorytety rozwojowe obszaru LGD Morawskie Wrota	Cele ogólne stanowiące odpowiedź na problemy i rozwijające priorytety
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zmiana relacji rodzinnych, zmiana stylu życia, ▪ zmiany demograficzne i starzenie się społeczeństwa, zmiany popytu na usługi społeczne, ▪ przemiany wsi zagrażające utratą pozytywnych wyróżników, napływ destrukcyjnych wzorców zachowań, ▪ problemy ekonomiczne przekładające się na jakość życia, ▪ deficyt organizacji pozarządowych i liderów lokalnych, 	Jakość życia mieszkańców	CO1. Wysoka jakość życia obszaru LGD Morawskie Wrota.
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zagrożenie depopulacyjne, emigracja zarobkowa, ▪ niższa atrakcyjność ekonomiczna obszarów wiejskich w stosunku do aglomeracji, ▪ wpływ demografii i zmian źródeł utrzymania mieszkańców na budżety lokalne, ▪ deficyty kapitału ludzkiego na lokalnym rynku pracy, 	Dobrobyt ekonomiczny	CO2. Stabilizacja ekonomiczna Morawskich Wrot, której podstawę stanowi rozwijająca się, zróżnicowana

<ul style="list-style-type: none"> ▪ trudności w przyciągnięciu nowych inwestorów, konkurencja ze strony miast, ▪ niski poziom przedsiębiorczości związany z kulturą pracy najemnej, ▪ brak specjalizacji gospodarczych, ▪ grupy defaworyzowane na lokalnym rynku pracy, ▪ słabo wykorzystywany lokalny potencjał (przyrodniczy, kulturowy, lokalizacyjny) na rzecz rozwoju dotychczasowych i nowych funkcji gospodarczych, ▪ zagrożenia dla lokalnego rynku pracy związane z restrukturyzacją górnictwa, ▪ poszerzający się zakres problemów społecznych, 		<p>gospodarka tworząca atrakcyjne miejsca pracy.</p> <p>CO4. Wysoki poziom kompetencji, wiedzy i świadomości mieszkańców LGD MW w zakresie wdrażania LSR</p>
<ul style="list-style-type: none"> ▪ niedostateczne wykorzystywanie atutów dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, ▪ trudności w ochronie ważnych walorów przyrodniczych i kulturowych, ▪ spadające zainteresowanie młodych pokoleń pielęgnowaniem dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, ▪ zdegradowanie przestrzeni w wyniku antropopresji, 	Dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe	CO3. Pielęgowane i ożywiane przez aktywność mieszkańców dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe, historyczne oraz turystyczne Morawskich Wrót

Źródło: opracowanie na podstawie wyników warsztatów i diagnoz statystycznych

Obok kluczowych problemów wynikających z diagnozy określono deficyty dotyczące realizacji wspólnych działań i aktywizacji społeczności lokalnych¹. Deficyty te obejmują:

- deficyt **kompetencji** /wiedzy w aspekcie społecznym, ekonomicznym, kulturalnym oraz w zakresie rozwoju zrównoważonego,
- deficyt **współpracy** łączącej mieszkańców wokół dziedzictwa i celów rozwoju,
- deficyt **aktywności** mieszkańców na rzecz rozwoju indywidualnego i wspólnotowego,
- deficyt **udogodnień** umożliwiających mieszkańcom pokonywanie pozostałych deficytów oraz realizowanie postawionych celów rozwoju.

W LSR przyjęto strukturę celów – nawiązującą do zidentyfikowanych problemów – zobrazowaną w kolejnej tabeli.

Tabela 17 Struktura celów

Zidentyfikowane problemy / wyzwania	Cel ogólny	Cele szczegółowe
P18, P24,	CO1. Wysoka jakość życia obszaru LGD Morawskie Wrót	CS1.1. Zintegrowane społeczności lokalne świadome znaczenia relacji społecznych dla jakości życia.
P1, P2, P3, P4, P16, P17, P19, P20, P21, P22, P23,		CS1.2. Dostępność do usług społecznych oraz ograniczanie zjawiska marginalizacji społecznej.
P1, P24,		CS1.3. Dogodne warunki dla rozwoju talentów i zainteresowań mieszkańców
P2, P3, P4, P11, P14, P16, P17, P19, P20, P21, P23,		CS1.4. Ograniczona skala i oddziaływanie problemów społecznych.
P2, P5, P6, P7, P8, P9, P10, P11, P12, P13, P14, P15, P18, P20, P21, P27,	CO2. Stabilizacja ekonomiczna Morawskich Wrót, której podstawę stanowi rozwijająca się, zróżnicowana gospodarka tworząca atrakcyjne miejsca pracy	CS2.1. Dogodne warunki dla zakładania i rozwoju firm oraz podnoszenia kompetencji mieszkańców.
P1, P25,	CO3. Pielęgowane i ożywiane przez aktywność mieszkańców dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe Morawskich Wrót	CS3.1. Wysoka wiedza oraz szacunek mieszkańców do dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, historycznego
P1, P4, P25, P26, P27,		CS3.2. Rozwinięta oferta pozwalająca mieszkańcom i odwiedzającym na

¹ deficyty zostały opracowane w oparciu o warsztaty w gminach (pytanie dotyczące potencjałów i deficytów rozwoju w wymiarze relacji społecznych, aktywności obywatelskiej, działalności organizacji pozarządowych).

P5, P25,		spędzanie czasu wolnego w kontakcie z lokalnymi tradycjami i przyrodą.
		CS3.3. Opieka nad obiektami i terenami stanowiącymi materialne dziedzictwo przyrodniczo-kulturalne i historyczne Morawskich Wrót
cel horyzontalny, przenikający realizację pozostałych celów, a przez to powiązany z wszystkimi problemami; bezpośrednio odniesienie do P20, P24,	CO4. Wysoki poziom kompetencji, wiedzy i świadomości mieszkańców LGD MW w zakresie wdrażania LSR	CS4.1 Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR
cel horyzontalny, przenikający realizację pozostałych celów, a przez to powiązany z wszystkimi problemami; bezpośrednio odniesienie do P20, P24,		CS4.2 Wysoka świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE

Źródło: opracowanie własne

ZGODNOŚĆ CELÓW LSR Z CELAMI PROGRAMÓW, W RAMACH KTÓRYCH PLANOWANE JEST FINANSOWANIE LSR

LSR LGD Morawskie Wrota wykazuje zbieżność z celami przekrojowymi PROW: innowacyjność, środowisko, łagodzenie zmiany klimatu. Zgodność jest widoczna w odniesieniu do czterech celów szczegółowych.

Tabela 18 Spójność celów strategii z celami PROW

Cele przekrojowe PROW	Odpowiadające cele LSR LGD Morawskie Wrota	Zakres zbieżności
innowacyjność	CS2.1. Dogodne warunki dla zakładania i rozwoju firm oraz podnoszenia kompetencji zawodowych.	w ramach celu preferowane będą operacje podnoszące innowacyjność lokalnej gospodarki; w szczególności dotyczy to tworzenia nowych produktów i wdrażania nowych technologii, w tym służących wykorzystywaniu specyficznych zasobów LGD; innowacyjność jest także postrzegana w kontekście doskonalenia zasobów ludzkich – zarówno w wymiarze zawodowym, jak też w wymiarze przedsiębiorczości;
środowisko	CS3.1. Wysoka wiedza oraz szacunek mieszkańców do dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego. CS3.2. Rozwinięta oferta pozwalająca mieszkańcom i odwiedzającym na spędzanie czasu wolnego w kontakcie z lokalnymi tradycjami i przyrodą. CS3.3. Opieka nad obiektami i terenami stanowiącymi materialne dziedzictwo przyrodniczo-kulturalne Morawskich Wrót.	w ramach celów szczegółowych nacisk został położony na zachowywanie, ale także wykorzystywanie lokalnego dziedzictwa przyrodniczego; przyjęto założenie, że najlepszą drogą do zainteresowania mieszkańców ochroną walorów środowiskowych jest pokazanie ich wartości ekonomicznej oraz znaczenia dla jakości życia; dlatego działania o charakterze świadomościowym, ochronnym są wzbogacone o działania obejmujące wykorzystanie posiadanych zasobów w sposób komercyjny (wytwarzanie produktów lokalnych oraz tworzenie oferty turystycznej); działania prośrodowiskowe wpisują się także w działania związane z integracją społeczności lokalnych wokół wartości przyrodniczych i kulturowych;
łagodzenie zmiany klimatu	CS3.1. Wysoka wiedza oraz szacunek mieszkańców do dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego	w ramach celu podejmowane będą działania związane z szeroko pojmowanym rozwojem zrównoważonym; dziedzictwo przyrodnicze ujmowane jest w sposób dynamiczny, tzn., że działania związane ze zmianami klimatu są postrzegane na tle zachowywania walorów środowiskowych obszaru; główne przedsięwzięcie dotyczące tego zagadnienia to „Proekologiczny mieszkaniec” – świadomy zmian klimatu – zadanie realizowane transgranicznie w ramach projektu współpracy.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 19 Cele, przedsięwzięcia i wskaźniki

1	Cel ogólny 1	CO1. Wysoka jakość życia obszaru LGD Morawskie Wrota			
1.1.	Cele szczegółowe	CS1.1. Zintegrowane społeczności lokalne świadome znaczenia relacji społecznych dla jakości życia.			
1.2.		CS1.2. Dostępność do usług społecznych oraz ograniczanie zjawiska marginalizacji społecznej			
1.3.		CS1.3. Dogodne warunki dla rozwoju talentów i zainteresowań mieszkańców			
1.4.		CS1.4. Ograniczona skala i oddziaływanie problemów społecznych			
Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W1.1	liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców	podmioty/ 10 tys. mieszk.	14,63	14,64	GUS
W1.2	liczba osób, które otrzymały pomoc ze względu na bezrobocie	osoby	485	475	OPS
W1.3	liczba gospodarstw domowych poniżej kryterium dochodowego korzystających z pomocy społecznej	gosp. domowe	560	565	GUS
W1.4	odsetek dzieci w wieku 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	osoby	0,69	0,70	GUS
W1.5	liczba imprez organizowanych przez domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice	szt.	735	750	GUS
Wskaźnik rezultatów dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2016 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
w1.1.1	liczba osób uczestniczących w wydarzeniach integrujących i aktywizujących mieszkańców	osoby	0	2 000	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w1.1.2	liczba mieszkańców angażujących się na rzecz integracji międzypokoleniowej	osoby	0	180	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w1.1.3	liczba osób korzystających z nowych miejsc i przestrzeni	osoby	0	6 600	badania ankietowe, ankiety monitorujące
w1.2.1	liczba osób o większych umiejętnościach lub kwalifikacjach (przeszkolonych), w tym 5% osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem	osoby	0	70	statystyka LGD, sprawozdania projektowe, sprawdziany umiejętności/ankiety monitorujące
w1.2.2	liczba osób korzystających z usług społecznych wspartych z LSR	osoby	0	40	badania ankietowe/ankiety monitorujące
w1.3.1	liczba osób rozwijających swoje talenty i pasje	osoby	0	80	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w1.3.2	liczba osób korzystających z doposażonych miejsc	osoby	0	240	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w1.3.3	liczba osób do których dotarły publikacje (nakład)	osoby	0	1 000	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w1.3.4	liczba uczestników wydarzeń związanych z promocją talentów i zainteresowań mieszkańców	osoby	0	400	ankiety monitorujące

w1.4.1	liczba osób korzystających z usług społecznych oferowanych przez przedsiębiorstwa społeczne		osoby	0	60	ankiety monitorujące		
w1.4.2	liczba utworzonych miejsc pracy w zakresie usług społecznych		szt.	0	1	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące		
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu				Źródło danych / sposób pomiaru	
			nazwa	jednostka miary	wartość			
						początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok	
1.1.1.	Współpraca – rywalizacja – integracja – wydarzenia integrujące mieszkańców oraz imprezy sportowo-rekreacyjne	Mieszkańcy Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego Samorządy lokalne	Projekt Grantowy	liczba zadań wspierających wydarzenia na rzecz integracji mieszkańców	szt.	0	16	statystyka LGD
1.1.2.	Kontakty ponad barierami – edukacja tworząca więzi międzypokoleniowe i aktywizująca mieszkańców	Mieszkańcy, Osoby 50+*, Niepełnosprawni*, Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia*, Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego	Projekt Grantowy	Liczba szkoleń/warsztatów na rzecz wzmacniania kapitału społecznego międzypokoleniowego	szt.	0	19	statystyka LGD
1.1.3.	Ogniska spotkań – tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i miejsc aktywności mieszkańców	Mieszkańcy, Osoby 50+*, Niepełnosprawni*, Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia, Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe Osoby korzystające z oferty usług czasu wolne	Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej	szt.	0	6	statystyka LGD
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu				Źródło danych / sposób	
			nazwa	jednostka	wartość			

				ka miary	początkow a 2016 rok	końcowa 2023 rok	pomiaru	
1.2.1.	Szanse dla słabszych – rozwój publicznych usług wraz z infrastrukturą na rzecz włączenia społecznego, w tym osób starszych i niepełnosprawnych	Osoby 50+*, Niepełnosprawni*, Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia*,	Projekt Grantowy	liczba zadań realizujących warsztaty	szt.	0	6	statystyka LGD
				liczba zadań na rzecz utworzenia miejsc obiektów/urzędzeń służących włączeniu społecznemu	szt.	0	1	statystyka LGD
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe		Sposób realizacji		Wskaźnik produktu		Źródło danych / sposób pomiaru
						wartość		
				nazwa		jednost ka miary	początkow a 2016 rok	końcowa 2023 rok
1.3.1.	Talenty i pasje – działania wspierające i promujące odkrywanie i rozwój talentów mieszkańców oraz ludzi z pasją	Mieszkańcy, Osoby 50+*, Niepełnosprawni*, Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia*, Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego	Projekt Grantowy	Liczba zadań na rzecz rozwoju oferty twórczego spędzania czasu wolnego	szt.	0	4	statystyka LGD
				liczba zadań obejmujących wyposażenie podmiotów działających na rzecz kultury	szt.	0	4	statystyka LGD
				liczba publikacji promujących dorobek osób z talentami i pasją	szt.	0	3	statystyka LGD
				liczba wydarzeń promujących talenty i pasje mieszkańców	szt.	0	4	statystyka LGD
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe		Sposób realizacji		Wskaźnik produktu		Źródło danych / sposób pomiaru
				nazwa		jednost ka miary	początkow a 2016 rok	
1.4.1.	Biznesowa odpowiedź na problemy społeczne – wsparcie dla powstawania oraz rozwoju podmiotów przedsiębiorczości społecznej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych	Osoby 50+* Niepełnosprawni Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia Podmioty gospodarcze: przedsiębiorcy, rolnicy Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe	Konkurs	liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w branżach usług społecznych)	szt.	0	1	statystyka LGD
				liczba operacji wspierających rozwój usług społecznych	szt.	0	1	statystyka LGD

				adresowanych do osób starszych i niepełnosprawnych				
--	--	--	--	--	--	--	--	--

2	Cel ogólny 2	CO2. Stabilizacja ekonomiczna Morawskich Wrót, której podstawę stanowi rozwijająca się, zróżnicowana gospodarka tworząca atrakcyjne miejsca pracy						
2.1.	Cele szczegółowe	CS2.1. Dogodne warunki dla zakładania i rozwoju firm oraz podnoszenia kompetencji mieszkańców						
Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru			
W2.1	stosunek liczby nowo powstających firm do firm likwidowanych	proporcja	1,28	1,30	GUS			
W2.2	udziały budżetu gminy w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa - podatek dochodowy od osób fizycznych	tys. zł	42 174	43 000	GUS			
W2.3	udziały budżetu gminy w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa - podatek dochodowy od osób prawnych	tys. zł	243	245	GUS			
W2.4	liczba pracujących na 1000 ludności	osoby	100,28	100,30	GUS			
W2.5	udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	%	4,45	4,30	GUS			
Wskaźnik rezultatów dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2016 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru			
w2.1.1	liczba utworzonych miejsc pracy w nowo powstałych firmach (wspartych w ramach LSR)	szt.	0	13	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące			
w2.1.2	liczba utworzonych miejsc pracy w firmach rozwijających się (wspartych w ramach LSR)	szt.	0	15	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące			
w2.1.3	liczba osób u których podniesiono kompetencje z zakresu przedsiębiorczości	osoby	0	200	statystyka LGD, lista obecności			
w2.1.4	liczba osób u których podniesiono kompetencje z zakresu sieci współpracy	osoby	0	20	statystyka LGD, lista obecności			
w2.1.5	liczba wprowadzonych rozwiązań innowacyjnych	szt.	0	1	statystyka LGD, ankiety monitorujące			
		Wskaźnik produktu						Źródło danych / sposób pomiaru
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji	nazwa	jednostka miary	wartość			
					początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok		
2.1.1.	Wrota przedsiębiorczości –wspieranie	Mieszkańcy, Osoby 50+*, Niepełnosprawni*,	Konkurs, Projekt współpracy,	liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	13	statystyka LGD, ankieta monitorująca

	mieszkańców zakładających firmy oraz działania na rzecz przedsiębiorców	Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia*, Podmioty gospodarcze: przedsiębiorcy, rolnicy	Koszty bieżące	liczba projektów współpracy z zakresu przedsiębiorczości przeznaczonych dla młodzieży	szt.	0	1	statystyka LGD, ankieta monitorująca
				liczba operacji warsztatowych w zakresie sieci współpracy	szt.	0	1	statystyka LGD, ankieta monitorująca
2.1.2.	Przyspieszenie dla biznesu – wspieranie rozwoju przedsiębiorstw lokalnych	Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia*, Podmioty gospodarcze: przedsiębiorcy, rolnicy	Konkurs	liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	10	statystyka LGD ankieta monitorująca
				liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	0	1	statystyka LGD

3	Cel ogólny 3	CO3. Pielęgnowane i ożywiane przez aktywność mieszkańców dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe, historyczne oraz turystyczne Morawskich Wrót			
3.1.		CS3.1. Wysoka wiedza oraz szacunek mieszkańców do dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, historycznego oraz rozwój działań turystycznych			
3.2.	Cele szczegółowe	CS3.2. Rozwinięta oferta pozwalająca mieszkańcom i odwiedzającym na spędzanie czasu wolnego w kontakcie z lokalnymi tradycjami i przyrodą			
3.3.		CS3.3. Opieka nad obiektami i terenami stanowiącymi materialne dziedzictwo przyrodniczo-kulturalne Morawskich Wrót			
Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
W3.1	powierzchnia parków, zieleńców, terenów zieleni osiedlowej	ha	21,64	21,70	GUS
W3.2	liczba uczestników imprez – masowych oraz organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby, świetlice	osoby	58 962	63 000	GUS
W3.3	liczba miejsc noclegowych ogółem VII	miejsca	67	75	GUS
Wskaźnik rezultatów dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2016 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru
w3.1.1	liczba osób uczestniczących w przedsięwzięciach proekologicznych	osoby	0	600	statystyka LGD, sprawozdania projektowe
w3.1.2	liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby (przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne)	szt.	0	20	statystyka LGD, ankiety monitorujące
w3.1.3	liczba publikacji i aplikacji multimedialnych popularyzujących materialne i niematerialne dziedzictwo	szt.	0	14	statystyka LGD, ankiety monitorujące
w3.1.4	liczba uczestników wydarzeń związanych z pielęgnowaniem dziedzictwa obszaru i promocja walorów turystycznych	osoby	0	1 500	ankiety monitorujące

w3.1.5	liczba uczestników działań promujących zanikające zawody	osoby	0	20	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w3.1.6	liczba uczestników działań promujących kulinaria	osoby	0	100	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w3.1.7	liczba oznakowanych obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego	szt.	0	6	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w3.2.1	liczba obiektów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	szt.	0	1	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w3.2.2	liczba osób, które skorzystały z miejsc noclegowych w ciągu roku (powstałych w ramach LSR)	osoby	0	55	statystyka LGD, sprawozdania projektowe/ankiety monitorujące
w3.2.4	liczba obiektów małej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	szt.	0	4	statystyka LGD, sprawozdania projektowe
w3.3.1	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	szt.	0	2	statystyka LGD, sprawozdania projektowe ankiety monitorujące

Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu				Źródło danych / sposób pomiaru	
			nazwa	jednostka miary	wartość			
					początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok		
3.1.1.	Proekologiczny mieszkaniec – kształtowanie postaw proekologicznych mieszkańców	Mieszkańcy Samorządy lokalne	Projekt współpracy	liczba operacji promujących postawy proekologiczne mieszkańców w ramach międzynarodowego projektu współpracy	szt.	0	1	statystyka LGD
3.1.2.	Nasze skarby – popularyzacja i materialnego niematerialnego dziedzictwa obszaru.	Mieszkańcy, Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego Samorządy lokalne	Projekt Grantowy	liczba zadań promujących dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru lub walory turystyczne obszaru	szt.	0	20	statystyka LGD
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu			Źródło danych / sposób pomiaru		
			nazwa	jednostka	wartość			

						ka miary	początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok	
3.2.1.	Wrota otwarte do przygody i aktywności – budowa i rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej	Mieszkańcy Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego Przedsiębiorcy	Konkurs	liczba operacji złożonych przez przedsiębiorców nastawionych na rozwój infrastruktury turystycznej i noclegowej	szt.	0	3	statystyka LGD	
				liczba operacji nastawionych na odnowę lub budowę małej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	szt.	0	1	statystyka LGD	
3.2.2.	Wspólne szlaki Morawskich Wrót – zintegrowany i funkcjonalny system liniowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	Mieszkańcy Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego Samorządy lokalne	Konkurs	liczba operacji inwestycyjnych ułatwiających korzystanie z liniowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej (np. system oznakowania szlaków, ścieżek, tras na terenie LGD, punkty wypoczynku, miejsca postojowe, przystanie itp.)	szt.	0	1	statystyka LGD	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe		Sposób realizacji		Wskaźnik produktu			Źródło danych / sposób pomiaru
						nazwa	jednostka miary	wartość	
				początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok				
3.3.1.	Nowe życie tradycji – renowacja i rewitalizacja obiektów dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego wraz z ich otoczeniem	Mieszkańcy Osoby 50+*, Niepełnosprawni*, Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia*, Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego Samorządy lokalne	Projekt Grantowy	Liczba zadań nakierowanych na prace konserwatorskie lub restauratorskie zabytków	szt.	0	2	statystyka LGD, sprawozdania projektowe	

4.1.	Cele szczegółowe	CS 4.1 . Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR						
4.2.		CS 4.2 Wysoka świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE						
Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego²		Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru			
W4.1	liczba pracujących na 1000 ludności	osoby	100,28	100,30	GUS			
W4.2	liczba uczestników imprez – masowych oraz organizowanych przez domy, ośrodki kultury, kluby, świetlice	osoby	58 962	61 000	GUS			
Wskaźnik rezultatów dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2016 rok	plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru			
W4.1.1	liczba osób przeszkolonych	Osoby	0	200	statystyka LGD, sprawozdania projektowe			
W4.1.2	liczba osób do których dotarła informacja o założeniach LSR	Osoby	0	9 000	statystyka LGD, sprawozdania projektowe			
W4.1.3	liczba osób zadowolonych ze świadczonego doradztwa	Osoby	0	160	badania ankietowe			
W4.1.4	liczba osób zadowolonych z jakości szkolenia	Osoby	0	150	badania ankietowe			
W4.1.5	liczba uczestników wyjazdów studyjnych	Osoby	0	115	statystyka LGD, sprawozdania projektowe			
W4.1.6	liczba przeszkolonych przedstawicieli organów LGD	Osoby	0	21	statystyka LGD, sprawozdania projektowe			
W4.2.1	liczba odbiorców danych kanałów przekazu (czasopism, audycji radiowych i telewizyjnych)	Osoby	0	20 000	badania ankietowe			
W4.2.2	liczba wejść na stronę internetową	szt.	0	2 000	statystyka LGD, sprawozdania projektowe			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu				
				nazwa	jednostka miary	wartość		Źródło danych / sposób pomiaru
		początkowa 2016 rok	końcowa 2023 rok					
4.1.1.	Dobrze poinformowany i kompetentny beneficjent	Mieszkańcy Osoby 50+*, Niepełnosprawni*, Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia*, Podmioty gospodarcze: przedsiębiorcy, rolnicy, Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe	Aktywizacja	liczba kampanii informacyjnych	szt.	0	15	statystyka LGD
liczba szkoleń z potencjalnymi beneficjentami				szt.	0	15	statystyka LGD	
liczba osób korzystających z doradztwa				osoby	0	190	statystyka LGD	

² CO4 ma charakter horyzontalny, a jego realizacja wspiera realizację pozostałych celów; dlatego we wskaźnikach wykorzystano wskaźniki ilustrujące aktywność mieszkańców w ramach pozostałych trzech celów ogólnych.

		Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego, Samorządy lokalne		liczba wyjazdów studyjnych	szt.	0	2	statystyka LGD
4.1.2.	Wykwalifikowane i kompetentne kadry w LGD	Kadry LGD		liczba szkoleń dla pracowników Biura i organów LGD	osobodni	0	81	statystyka LGD
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźnik produktu					Źródło danych / sposób pomiaru
			nazwa	jednostka miary	wartość			
					początkow a 2016 rok	końcowa 2023 rok		
4.2.1.	Kształtowanie opinii publicznej na obszarze MW	Mieszkańcy Osoby 50+*, Niepełnosprawni*, Młodzi mieszkańcy – do 30 roku życia*, Podmioty gospodarcze: przedsiębiorcy, rolnicy Liderzy społeczni i organizacje pozarządowe Osoby korzystające z oferty usług czasu wolnego, Samorządy lokalne	Koszty bieżące	liczba artykułów w ciągu roku	szt.	0	15	statystyka LGD
				liczba audycji telewizyjnych i radiowych	szt.	0	4	statystyka LGD
				liczba operacji służących wykreowaniu wspólnego wizerunku Morawskich Wrót	szt.	0	2	statystyka LGD

*Grupy defaworyzowane

Źródło: opracowanie własne

SPECYFIKACJA WSKAŹNIKÓW PRZYPISANYCH DO PRZEDSIĘWZIĘĆ, CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH I CELÓW OGÓLNYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM WYBORU KONKRETNEGO WSKAŹNIKA W KONTEKŚCIE ICH ADEKWATNOŚCI DO CELÓW I PRZEDSIĘWZIĘĆ

Ustalenie wskaźników produktów, rezultatów, oddziaływań do LSR odbyło się przy uwzględnieniu dwu kryteriów:

- adekwatności wskaźnika do przedsięwzięcia / celu szczegółowego / celu ogólnego,
- dostępności danych umożliwiających pomiar produktu / rezultatu / oddziaływania.

Wskaźniki produktu odpowiadają bezpośrednio przedsięwzięciom oraz planowanym do realizacji w ich ramach operacjom. Od tej reguły nie ma żadnego wyjątku.

Wartość początkowa wskaźnika produktu jest równa zero. Postęp w realizacji celu będzie ustalony poprzez sumowanie odpowiednich danych.

Dla przykładu: Przedsięwzięcie P1 Współpraca – rywalizacja – integracja – wydarzenia integrujące mieszkańców oraz imprezy sportowo-rekreacyjne:

Liczba zadań wspierających wydarzenia na rzecz integracji mieszkańców – wskaźnik wyraża bezpośrednie przyporządkowanie do przedsięwzięcia i odpowiadających mu operacji, wysoka dostępność wskaźnika.

Źródłem informacji będą dokumenty oraz informacje pozyskane od beneficjentów. Ponadto wskaźnik ten daje wprost informację na temat postępów w realizacji danego przedsięwzięcia.

Z kolei **rezultatem** tj. miarą osiągania celów szczegółowych będzie sposób wykorzystania produktów (dóbr, usług dostarczonych w związku z realizacją przedsięwzięć), przez grupę docelową dla której były one przeznaczone. Zatem wskaźnikami rezultatu będą bezpośrednio i natychmiastowe efekty operacji, zmiany, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia operacji.

Dla przykładu: w CS 1.1 Zintegrowane społeczności lokalne świadome znaczenia relacji społecznych dla jakości życia:

- **liczba osób uczestniczących w wydarzeniach integrujących i aktywizujących mieszkańców** – wskaźnik wyraża stopień wykorzystania produktu w postaci wydarzeń, jest dostępny
- **liczba mieszkańców angażujących się na rzecz integracji międzypokoleniowej** - wskaźnik wyraża stopień wykorzystania produktów: wydarzeń aktywizujących mieszkańców oraz operacji integracji i aktywizacji mieszkańców, jest dostępny
- **liczba osób korzystających z nowych miejsc i przestrzeni** – wskaźnik wyraża stopień wykorzystania przestrzeni wytworzonych w ramach produktu, jest dostępny

Źródłem informacji będą dokumenty oraz informacje pozyskane od beneficjentów i statystyki LGD.

Wskaźniki oddziaływania dotyczą zmian w danych makroekonomicznych i makrospołecznych, pokazują zmianę stanu oraz zmniejszenia się oddziaływania zjawisk negatywnych zdefiniowanych na obszarze LSR. Wartość początkowa została ustalona na podstawie danych statystycznych na koniec roku 2013 (podobnie jak wszystkie dane wyjściowe do diagnozy), stan docelowy określono na 2028, tj. na czas utrzymania trwałości ostatnich produktów z konkursów realizowanych w ramach wdrażania LSR-u.

Dla przykładu: CO2. Stabilizacja ekonomiczna Morawskich Wrót, której podstawę stanowi rozwijająca się, zróżnicowana gospodarka tworząca atrakcyjne miejsca pracy:

stosunek liczby nowo powstających firm do firm likwidowanych – wskaźnik liczony jako iloraz danych, wyraża faktyczny stan poprawy w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy i obrazuje stabilizację ekonomiczną co zakładano formułując cel ogólny.

Źródłem informacji będą dane GUS dla obszaru LGD.

Rozdział VI SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

FORMY WSPARCIA OPERACJI W RAMACH LSR

LGD w ramach realizowanej Lokalnej Strategii Rozwoju planuje realizować następujące typy operacji:

- Operacje realizowane indywidualne (**OI**) w ramach ogłaszanych przez LGD **konkursów**, na podstawie wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez Radę LGD, a następnie przedkładanych do weryfikacji do Samorządu Województwa
- Projekty Grantowe (**PG**)- to operacje, której **beneficjent będący LGD** udziela innym podmiotom wybranym przez LGD, **grantów** na realizację **zadań** służących osiągnięciu celu tej operacji.
- Operacje Własne (**OW**) – to operacje kluczowe dla osiągnięcia celów LSR, służące dobru ogółu, które są realizowane przez LGD, jeśli nie spotkały się z zainteresowaniem innych wnioskodawców
- Projekty Współpracy (**PW**) – to operacje pozwalające na wdrażanie wspólnych przedsięwzięć, ważnych z punktu widzenia realizacji LSR przez kilka grup LGD, mogą być międzyregionalne i międzynarodowe.
- Operacje **RPO WSL 2014-2020** – nie są wspierane finansowo w ramach LSR, niemniej wpływają na osiągnięcie zamierzonych celów. Wnioskodawcom z obszaru objętego LSR wystawiane jest Zaświadczenie, że jego projekt wpisuje się w cel szczegółowy i ogólny LSR.

Zasady oraz procedury wyboru powyższych form wsparcia zostały opisane w dalszej części dokumentu oraz załącznikach do umowy ramowej nr 00003-6933-UM1210010/15 z dn. 10.05.2016 o warunkach i sposobie realizacji lokalnej strategii rozwoju kierowanego przez społeczność, zwanej dalej **umową ramową na realizację LSR**.

CEL TWORZENIA PROCEDUR

Konieczność ustalenia przejrzystych i obiektywnych reguł i zasad funkcjonowania LGD, w tym w szczególności procedur dotyczących zasad wyboru projektów, które będą mogły otrzymać dofinansowanie w ramach wdrażania LSR była jednym z ważniejszych elementów prac nad przygotowywanym dokumentem LSR. Zapewnienie transparentności LGD w tym zakresie zarówno dla jej członków, jak i potencjalnych beneficjentów zostało uznane za bardzo istotną kwestię dla przyszłego funkcjonowania partnerstwa. Celem opracowanych procedur jest gwarancja prawidłowości w wyborze operacji oraz realizacji LSR

ZAKRES PROCEDUR

Ogólna procedura aplikowania i obsługi wniosków o wsparcie w ramach wdrażania LSR wynika z zapisów PROW 2014-2020, Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności oraz rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - zwane dalej rozporządzeniem.

W ramach niej, zastosowanie będą musiały znaleźć następujące procedury szczegółowe: oceny operacji na zgodność z LSR, oceny operacji w oparciu o ustalone lokalne kryteria wyboru, procedury wyłączenia członka Rady od udziału w wyborze operacji w razie zaistnienia okoliczności podważających jego bezstronność w procesie oceny, stworzenie rejestru grup interesów, procedury odwoławczej od rozstrzygnięć Rady oraz procedury zmian Lokalnych Kryteriów Wyboru zapisanych w LSR.

Stowarzyszenie zapewnia przejrzyste i obiektywne procedury i zasady funkcjonowania LGD Morawskie Wrota.

W związku z tym LSR wraz z wszystkimi załącznikami oraz procedurami będzie dostępna na stronie internetowej. Każdorazowo informacja o ogłoszeniu konkursu będzie zawierała informację o ich dostępności. Wszystkie w/w dokumenty będą również dostępne dla zainteresowanych osób w biurze LGD Morawskie Wrota.

↳ *Przygotowane przez LGD procedury zostały poddane konsultacjom społecznym opisanym w rozdziale II w celu weryfikacji ich przejrzystości oraz prostoty. W opracowywaniu procedur LGD kierowało się również zdobytym doświadczeniem w realizacji LSR w latach 2009-2015*

W celu prawidłowego wyboru i oceny operacji zostały opracowane poniższe procedury oraz Regulamin Rady Stowarzyszenia LGD Morawskie Wrota – organu decyzyjnego.

PROCEDURA WYBORU OPERACJI INDYWIDUALNYCH (OI) ORAZ OGÓLNY TRYB PRZYJMOWANIA I OBSŁUGI WNIOSKÓW W BIURZE LGD

Została opracowana w oparciu o obowiązujące zapisy prawne i mają w niej zastosowanie następujące regulacje:

- organizacja naborów w tym m.in. tryb ogłaszania naborów, miejsce składania wniosków,
- zasady kontroli wymogów formalnych i uregulowanie możliwości wycofania wniosku,
- opis sposobu oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji o dofinansowanie,
- zapewnienie stosowania tych samych Lokalnych Kryteriów Wyboru w całym procesie oceny
- określenie sposobu informowania o wynikach oceny i możliwości złożenia protestu

Ponadto w Regulaminie Rady zostały doprecyzowane zasady głosowania oraz wyłączenia Członka Rady od udziału w wyborze operacji w razie zaistnienia okoliczności podważających jego bezstronność w procesie oceny oraz procedury postępowania w przypadku uzyskania jednakowej liczby punktów.

Każdy Członek Rady na początku Posiedzenia podpisuje deklarację bezstronności, gdzie doprecyzowane są zasady wyłączenia Członków Rady. Równocześnie podczas wyboru operacji prowadzony jest Rejestr Grup Interesu.

Załączona ww. procedura zawiera tabelaryczne ujęcie **procedury oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji wg lokalnych kryteriów** wyboru stosowanej w Biurze LGD „Morawskie Wrota”, zawierające konkretne terminy realizacji poszczególnych czynności w ramach procedury, zakres odpowiedzialności osób ją realizujących, jak również wskazanie stosowanych w procedurze dokumentów. Załącznik nr 3 do Umowy ramowej na realizację LSR

USTALENIE ZASAD W ZAKRESIE OKREŚLENIA KWOTY WSPARCIA DLA OPERACJI W RAMACH OPERACJI INDYWIDUALNYCH - KONKURSOWYCH

Zasady i poziom wsparcia OI ustalono zgodnie z odpowiednimi podstawami prawnymi, szczególnie rozporządzeniem MRiRW, a także w oparciu o przeprowadzoną diagnozę obszaru - rozdział III, a także szeroko przeprowadzonych konsultacji społecznych oraz dotychczasowego doświadczenia LGD w udzielaniu wsparcia różnym podmiotom obszaru LSR. Ustalono poniższe kwoty wsparcia dla poszczególnych konkursów.

- **Rozwój Przedsiębiorstw (RP) podmioty prowadzące działalność gospodarczą** do której stosuje się przepisy ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej.
Kwota wsparcia od 50 000 do 300 000 zł
 Pomoc jest przyznawana do wysokości limitu, który w okresie realizacji PROW na lata 2014-2020 wynosi 300 000 zł na jednego beneficjenta.
Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%): 70% kosztów kwalifikowalnych
 Pomoc jest przyznawana w formie refundacji kosztów kwalifikowalnych do których zalicza się koszty zgodnie z powyższym rozporządzeniem.
↳ Przyjęta kwota wsparcia oraz intensywność na poziomie 70% mają swoje odniesienie do wysokości kwot przyznawanych w poprzednim etapie realizacji programu LEADER- beneficjenci wnioskowali po max dostępne środki (były niższe limity w naszym LGD). Również dane zgromadzone w Bazie Projektów, rozmowy w trakcie konsultacji i w ramach zespołu Ekspertów, wskazują na duże zapotrzebowanie w tym zakresie i wszyscy jednoznacznie wskazują na intensywność na poziomie wyższym tj. 70%.
- **Tworzenie Przedsiębiorstw (TP) - podmioty podejmujące działalność gospodarczą**
Kwota wsparcia 60 000 zł
Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%): 100% kosztów kwalifikowalnych
 Pomoc jest przyznawana w formie płatności ryczałtowej w dwóch transzach:
  - pierwsza transza pomocy obejmuje 80% kwoty przyznanej pomocy,
  - druga transza pomocy obejmuje 20% kwoty przyznanej pomocy i jest wypłacana, jeżeli operacja została zrealizowana zgodnie z biznesplanem, o którym mowa.*↳ Przyjęta kwota wsparcia została ustalona w wyniku konsultacji w zespole eksperckim. Co prawda zamieszczona sonda na stronie internetowej wskazywała, że największe jest zainteresowanie kwotą 100 tys.- 24 respondentów, tyleż samo wypowiedziało się łącznie na kwotę 50 tys. i 60 tys. Nie posiadamy danych z historii naszego LGD - ani jedno nowe przedsiębiorstwo nie powstało (wypłacono kwoty na rozwój już istniejących), niemniej posiłkując się informacjami o dużym zainteresowaniu na środki pochodzące z Urzędu Pracy, które są zdecydowanie niższe można wnioskować że kwota 60 tys. jest bardzo korzystna. W zespole eksperckim wskazywano na możliwość pozyskania pożyczek – co pozwoli dobrze skonstruować budżet. Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju*

obszaru objętego LSR, jest to również zjawisko korzystne – możliwość wsparcia większej liczby zainteresowanych.

- **Projekty Infrastrukturalne, Indywidualne (PI)**

Kwota wsparcia:

Całkowita wartość operacji wynosi nie mniej niż 50 tys. złotych

Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%):

- Jednostki sektora finansów publicznych – 63,63%
- Pozostałe podmioty – 100% kosztów kwalifikowalnych,
- Przedsiębiorcy – 70% kosztów kwalifikowalnych

Pomoc jest przyznawana w formie refundacji kosztów kwalifikowalnych do których zalicza się koszty zgodnie z powyższym rozporządzeniem.

↳ *Przyjęto zaproponowane w rozporządzeniu kwoty oraz maksymalną intensywność pomocy w zależności od podmiotu, ze względu na ogólnodostępność infrastruktury i służenie jej dla dobra całej społeczności lokalnej w tym grup defaworyzowanych oraz turystów.*

LGD ma możliwość ograniczenia kwoty pomocy na operację jak również skrócenia terminu realizacji operacji, celem efektywniejszej realizacji LSR (Planu działania). Informacje o ewentualnych ograniczeniach zostaną podane w ogłoszeniach o naborze

PROCEDURA WYBORU I OCENY GRANTOBIORCÓW W RAMACH PROJEKTÓW GRANTOWYCH (PG)

Wnioskodawcą i beneficjentem Projektu Grantowego jest LGD, które udziela innym podmiotom wybranym przez LGD, **grantów** na realizację **zadań** służących osiągnięciu celu tej operacji.

↳ *Zgodnie z przeprowadzonymi konsultacjami społecznymi, diagnozą, analizą opisaną w rozdz. II i III strategii oraz na bazie dotychczasowego doświadczenia podczas realizacji Małych Projektów LGD uwzględniło również w nowej strategii możliwość realizacji tzw. Projektów Grantowych.*

Dla wdrożenia Projektów Grantowych opracowano **Procedury wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych**, aby w sposób prawidłowy i przejrzysty przeprowadzić cały proces realizacji i rozliczenia w/w projektów. Określono następujące rozwiązania ujęte w w/w Procedurach:

1. Regulamin Konkursu Grantowego reguluje w szczególności:

- kryteria wyboru grantobiorców,
- cele konkursu, zakres pomocy, adresaci i miejsce realizacji zadań,
- beneficjentów projektów grantowych,
- termin i miejsce składania wniosków na realizację zadań,
- środki finansowe na realizację zadań w tym wysokość grantu, limit pomocy, koszty kwalifikowalne oraz niekwalifikowalne, okres ponoszenia wydatków,
- udział środków własnych,
- szczegółowe procedury składania i oceny wniosków o przyznanie grantu,
- zasady podpisywania umów.

Dla projektów grantowych zostanie opracowany elektroniczny generator w którym grantobiorcy będą wypełniać wniosek o powierzenie grantu jak i sprawozdanie wraz z wnioskiem o płatność, z realizacji grantu. Na udostępnionej platformie będzie również generowała się umowa oraz pozostałe niezbędne dokumenty, aby prawidłowo złożyć i rozliczyć wniosek.

2. Procedura wyboru dla Projektów Grantowych – opisuje w sposób tabelaryczny przy uwzględnieniu odpowiednich terminów realizacji poszczególnych etapów w szczególności:

- organizację naborów,
- weryfikację wniosku,
- ocenę wniosku,
- możliwość odwołania się od decyzji Rady LGD.

3. Zasady realizacji zadań dofinansowanych w ramach Projektów Grantowych gdzie w szczególności określono:

- zasady realizacji zadania,
- zakres aneksowania umowy,
- sposób rozliczenia grantu,

- zasady monitoringu i kontroli.

USTALENIE ZASAD W ZAKRESIE OKREŚLENIA KWOTY WSPARCIA DLA ZADAŃ W RAMACH PROJEKTÓW GRANTOWYCH

Kwota wsparcia od 5 000 do 50 000 zł

Wysokość maksymalnej i minimalnej wartości grantu, zostanie każdorazowo określona w Ogłoszeniu o Konkursie na powierzenie grantów w ramach danego Projektu Grantowego. W sumie limit pomocy dla jednego grantobiorcy wynosi 100 000 zł w okresie-realizacji LSR-u.

- **Maksymalna wysokość intensywności wsparcia dla grantobiorców (%):** 100% kosztów kwalifikowalnych. Pomoc jest przyznawana w formie 36,37% kwoty prefinansowania oraz refundacji pozostałych kosztów kwalifikowalnych, do których zalicza się koszty zgodnie z powyższym rozporządzeniem.

- ↳ *Ustalając wysokość wsparcia LGD kierowała się odpowiednimi podstawami prawnymi, szczególnie rozporządzeniem MRiRW, przeprowadzoną diagnozą obszaru - rozdział III, a także szeroko przeprowadzone konsultacje społecznych – rozdz. II a także*
- ↳ *danymi historycznymi oraz dotychczasowym doświadczeniem w zakresie wsparcia w ramach Małych Projektów,*
- ↳ *wykorzystano również metodę World Cafe, i przy jej użyciu wypracowano dane dotyczące wysokości pojedynczego grantu, wkładu własnego i zaliczek.*

PROCEDURY OGŁASZANIA I WYBORU OPERACJI WŁASNYCH (OW)

LGD w swoich działaniach zaplanowała również realizację operacji własnych, które przyczynią się do realizacji celów i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju.

Opis procedury ogłaszania i wyboru realizatora znajduje się w załączniku nr 3 do Umowy ramowej na realizację LSR.

USTALENIE ZASAD W ZAKRESIE OKREŚLENIA KWOTY WSPARCIA DLA ZADAŃ W RAMACH OPERACJI WŁASNYCH

Całkowita wartość operacji wynosi nie mniej niż 50 tys. złotych

Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%):

Pomoc jest przyznawana w wysokości 100% kosztów w formie refundacji kosztów kwalifikowalnych do których zalicza się koszty zgodnie z powyższym rozporządzeniem

W przypadku zastosowania procedury konkursowej zastosowanie mają procedury wyboru i oceny operacji indywidualnych w ramach LSR.

PROCEDURY WYBORU PROJEKTÓW RPO WSL 2014-2020

Zgodnie z przeprowadzonymi konsultacjami społecznymi, diagnozą oraz analizą opisaną w III rozdziale strategii LGD uwzględniło również możliwość realizacji projektów współfinansowanych z działania PRO WSL 2014-2020. Zastosowano tu formułę pośrednią, co oznacza że podmioty z obszaru objętego LSR będą miały preferencje w pozyskaniu wsparcia na poniższe zakresy w konkursach ogłaszanych przez Instytucje wdrażające ww. program:

1. VII poddziałanie 7.1.3 Poprawa zdolności zatrudnienia osób poszukujących pracy i pozostających bez zatrudnienia – konkurs
2. IX Poddziałanie 9.1.4 – wzmocnienie potencjału społeczno-zawodowego społeczności lokalnych- wsparcie działań wynikających z LSR EFS
Poddziałanie 9.2.4 – rozwój usług społecznych - wsparcie działań wynikających z LSR Poddziałanie 9.3.1 – wsparcie sektora ekonomii społecznej (z OWES) –
3. X Poddziałanie 10.2.4 – Rozwój mieszkalnictwa socjalnego, wspomaganego i chronionego oraz infrastruktury usług społecznych - wsparcie działań wynikających z LSR
Poddziałanie 10.3.5 – Rewitalizacja obszarów zdegradowanych (cel: zwiększona aktywizacja społeczno-gospodarcza ludności zamieszkującej rewitalizowane tereny) - wsparcie działań wynikających z LSR

Do oceny wniosków i wydawanie zaświadczeń uprawniona jest **Rada LGD**. Szczegółowy proces oceny projektów i wydawania zaświadczeń opisuje procedura. załącznik nr 3 do Umowy ramowej na realizację LSR

PROCEDURY WYŁĄCZENIA CZŁONKA RADY Z OCENY OPERACJI ORAZ REJESTR GRUPY INTERESÓW

Procedura wyłączenia z oceny operacji jest w sposób szczegółowy jest opisana w Rozdziale IX Regulaminu Rady. Ma za zadanie zapobieganie sytuacjom, w których członkowie Rady ocenialiby operacje złożone przez wnioskodawców, z którymi są w pewnych formalnych lub nieformalnych zależnościach, uzasadniających wątpliwość co do ich

bezstronności w procesie oceny i wyboru. Aby temu zapobiec członkowie Rady każdorazowo przed posiedzeniem Rady poświęconemu ocenie operacji wypełniają **deklarację bezstronności i poufności**. Procedura ta jest również opisana w Regulaminie Rady.

W Regulaminie Rady określono szczegółowo zasady rejestrowania Grup Interesu, aby nie stanowiły więcej niż 49% głosów. W wyniku przeprowadzonej analizy zarówno składu Rady jak i celów i przedsięwzięć LSR ustalono, iż grupę interesu stanowią co najmniej 2 osoby reprezentujące daną grupę społeczną powiązaną ze sobą formą działania, branżą gospodarczą, lub wspólnym celem lokalnym np. mieszkańcy tej samej miejscowości, gminy, emeryci, stowarzyszenia, osoby powiązane z sektorem publicznym. Poziom ten będzie badany każdorazowo podczas Posiedzenia Rady w sprawie wyboru operacji jak i przed każdym wyborem, uwzględniając wykluczenia z oceny wniosku zgodnie z podpisaną deklaracją bezstronności.

PROCEDURA ZŁOŻENIA PROTESTU OD OCENY PRZEZ CZŁONKÓW RADY

Protest może złożyć wnioskodawca w przypadku wyboru Operacji Indywidualnej (OI), która

- a) uzyskała negatywną ocenę zgodności operacji z LSR albo
- b) nie uzyskała minimalnej liczby punktów, albo
- c) nie mieści się w limicie środków wskazanych w ogłoszeniu o naborze wniosków o przyznanie pomocy, albo
- d) ustalono dla niej niższą kwotę wsparcia niż wnioskowana

Szczegółowe zasady złożenia protestu opisuje załącznik nr 3 do Umowy ramowej na realizację LSR.

PROCEDURA ODWOŁAWCZA OD OCENY PRZEZ CZŁONKÓW RADY

Odwołanie od decyzji Rady może złożyć wnioskodawca w przypadku konkursu na powierzenie grantów w ramach Projektów Grantowych.

Szczegółowe warunki i zasady złożenia odwołania opisuje załącznik nr 8 do Umowy ramowej na realizację LSR.

OCENA ZGODNOŚCI OPERACJI Z LSR ORAZ PROW 2014-2020

Zgodnie z zapisem PROW wnioski o pomoc, kwalifikujące się do udzielenia pomocy mogą dotyczyć tylko i wyłącznie projektów zgodnych z LSR. Zgodność z LSR dla danego projektu jest więc podstawowym i jednocześnie niezmiennym kryterium warunkującym dalszą ocenę wniosku o dofinansowanie projektu przez Radę LGD Morawskie Wrota w oparciu o lokalne kryteria wyboru.

Biorąc pod uwagę strukturę LSR określoną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi (zakładającą sformułowanie celów ogólnych, szczegółowych oraz przedsięwzięć) najwłaściwszą metodą oceny zgodności danego projektu z LSR będzie zbadanie przez członków Rady LGD czy proponowany projekt nawiązuje (jest zgodny czy też ma szanse przyczynić się do realizacji) przynajmniej jednego celu ogólnego LSR, przynajmniej jednego celu szczegółowego LSR oraz przynajmniej jednego przedsięwzięcia zapisanego w LSR jednocześnie realizując odpowiednie wskaźniki. Projekt będzie mógł zostać uznany za zgodny z LSR tylko w przypadku pozytywnej odpowiedzi na wszystkie pytania z karty. Członkowie Rady przedstawią wspólne stanowisko i zatwierdzają bądź odrzucają przygotowaną opinię Biura LGD w głosowaniu jawnym.

W celu zapobieżenia podwójnemu finansowaniu operacji każdy beneficjent będzie zobowiązany do wniosku dołączyć oświadczenie iż projekt nie podlega finansowaniu z innych źródeł. Załącznik będzie obowiązkowych we wszystkich składanych do LGD wnioskach.

FORMUŁOWANIE ORAZ PROCEDURA ZMIAN LOKALNYCH KRYTERIÓW WYBORU

Możliwość kształtowania Lokalnych Kryteriów Wyboru przez LGD Morawskie Wrota w procesie wyboru projektów jest jedną z ważniejszych cech podejścia RLKS, stanowiących o jego dużej atrakcyjności dla wszystkich potencjalnych beneficjentów z terenu 6 gmin tworzących to partnerstwo. Zaproponowane w niniejszym dokumencie lokalne kryteria wyboru stanowią próbę odzwierciedlenia przyjętej przez LGD Morawskie Wrota polityki rozwoju, zmierzającej do osiągnięcia długofalowych celów rozwojowych dla obszaru działania grupy. Zostały ukierunkowane na preferowanie operacji/zadań ściśle powiązanych z celami szczegółowymi i realizujących zakładane wskaźniki. W razie jakichkolwiek problemów z ich przyszłym funkcjonowaniem LGD będzie miała możliwość ich zmiany. W Lokalnych Kryteriach Wyboru nawiązano do zdiagnozowanych grup defaworyzowanych, zmian klimatycznych oraz innowacyjności projektów.

Ze względu na różne cele i charakter poszczególnych działań stosowane będą Lokalne Kryteria Wyboru dla Operacji w tym *Projekty Infrastrukturalne/indywidualne, Rozwój Przedsiębiorstw Tworzenie Przedsiębiorstw, Operacje Własne*, oraz Lokalne kryteria wyboru grantobiorców.

Lokalne Kryteria Wyboru, podobnie jak LSR, są uchwalane przez Walne Zebranie Członków LGD. Kryteria te będą ewoluowały w czasie, co będzie mogło powodować potrzebę ich zmiany lub pewnej modyfikacji do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb. Procedura zmian została opisana w Załączniku nr 5 i 9 do Umowy ramowej na realizację LSR.

METODOLOGIA WYLICZENIA KRYTERIÓW WYBORU

Kryteria wyboru w aspekcie ilościowym zostały oparte na analizie relacji między wagą danego kryterium a przewidywanym poziomem zainteresowania podmiotów lokalnych. Wyliczenie kryteriów uwzględnia:

- wagę kryterium dla rozwoju obszaru i rozwiązywania zidentyfikowanych na poziomie diagnozy problemów,
- poziom zainteresowania podmiotów lokalnych udziałem w realizacji konkretnych przedsięwzięć – jeżeli przedsięwzięcia są ważne dla rozwoju obszaru i rozwiązywania problemów, a społeczność lokalna nie ma doświadczeń w realizacji analogicznych działań wtedy odpowiednie wyliczenie kryterium powinno motywować podmioty lokalne do zwiększenia innowacyjności i otwarcia na nowe ścieżki działania,
- wpisanie LSR w kontekst zewnętrzny związany z realizacją szeroko rozumianej polityki rozwoju obszarów wiejskich.

POWIĄZANIE KRYTERIÓW Z DIAGNOZĄ

W ramach diagnozy zidentyfikowano kilka wyzwań, które można uznać za kluczowe dla rozwoju obszaru, a tym samym stanowiących podstawę dla określenia kryteriów wyboru. Kryteria zostały ustalone w taki sposób, aby sprzyjać:

- integrowaniu społeczności lokalnych i zachowywaniu relacji międzyludzkich – jest to wyzwanie bardzo ważne ze względu na ruchy ludnościowe obserwowane na obszarze LGD oraz ze względu na zmiany cywilizacyjne osłabiające relacje społeczne,
- podnoszeniu aktywności społeczności lokalnych – co jest istotne z punktu widzenia polaryzacji społecznej, występowania wąskich grup bardzo aktywnych społecznie, a równocześnie utrwalania postaw biernych a nawet roszczeniowych większej części społeczeństwa; ponadto, część mieszkańców wskazuje na chęć zaangażowania się w działania prospołeczne, a równocześnie sygnalizuje brak takich możliwości,
- zwiększeniu innowacyjności i przedsiębiorczości na obszarze LGD – poziom tych dwu cech jest ograniczony na obszarze ze względu na wcześniejszą pracę w przemyśle tradycyjnym (praca najemna zamiast własnej działalności gospodarczej) oraz tradycyjne podejście do działalności społecznej (niewiele działań wpisujących się w innowacyjność społeczną),
- poszerzeniu możliwości aktywności osób z grup defaworyzowanych – potencjał ludzki obszaru nie jest w pełni wykorzystywany, a część osób natrafia na bariery dla swojego samodzielnego rozwoju,
- wyższemu wykorzystywaniu lokalnych potencjałów – gospodarka obszaru jest w niewielkim stopniu ukierunkowana na wykorzystywanie specyficznych atutów, a równocześnie występują coraz większe możliwości w otoczeniu wykorzystywania posiadanych potencjałów na rzecz tworzenie oferty usług czasu wolnego i produktów lokalnych.

Została również określona adekwatność kryterium wyboru operacji do analizy SWOT, która jest rozumiana jako wykorzystywanie szans i sił lub jako niwelacje słabych stron bądź przewyciężanie zagrożeń.

Aby operacja mogła zostać wybrana do dofinansowania ze środków budżetu przeznaczonych na wdrażanie LSR **musi spełnić pewne minimalne wymagania**, dotyczące minimalnej liczby punktów zdobytych w ocenie według Lokalnych Kryteriów Wyboru (opisanych niżej), obowiązujących w danym naborze wniosków.

Ocena na podstawie Lokalnych Kryteriów Wyboru dokonywana będzie indywidualnie przez Członków Rady na imiennych kartach oceny operacji wg. Lokalnych Kryteriów Wyboru. Miejsce operacji na liście rankingowej określi średnia arytmetyczna wszystkich indywidualnych ocen. W wyniku pojawienia się sytuacji gdy więcej niż jedna operacja będzie posiadać samą średnią arytmetyczną będzie miało zastosowanie rozwiązanie opisane w §23 ust. 7 Regulaminu Rady.

INNOWACYJNOŚĆ W LSR OBSZARU LGD MORAWSKIE WROTA

W LSR LGD Morawskie Wrota zakłada się stymulowanie innowacyjności podmiotów lokalnych oraz podnoszenie poziomu innowacyjności w wymiarze ekonomicznym, społecznym i ekologicznym. W szczególności działania wspierające ukierunkowane będą na:

- **innowacyjność produktową** przejawiającą się w:
  - kreowaniu nowych produktów w tym turystycznych i rekreacyjnych,

- wykorzystywaniu specyficznych walorów lokalnych, w szczególności kulturalnych i przyrodniczych do tworzenia produktów lokalnych i produktów wizytówek (rozwijane produkty tradycyjne lub zupełnie nowe koncepcje produktów),
- kreowaniu nowych działalności (usług, akcji, wydarzeń) organizacji pozarządowych,
- **innowacyjność technologiczną** odnoszącą się do:
  - wykorzystywania nowoczesnych technologii w przedsiębiorstwie,
  - przywracania tradycyjnych technologii w celu wytwarzania wysoko konkurencyjnych produktów lokalnych,
  - wdrażania nowych rozwiązań opierających się na nowoczesnych technologiach informatycznych do promowania obszaru,

Ponadto, wspieranie innowacyjności odbywać się będzie poprzez działania wpisujące się **edukację kreatywną** dotyczącą:

- wzmocnienia kompetencji młodych ludzi do generowania i realizowania pomysłów na własny biznes,
- poznawania doświadczeń innych obszarów wiejskich we wdrażaniu niekonwencjonalnych rozwiązań.

Tak zdefiniowana innowacyjność pozwala na jej uwzględnienie w każdym z celów ogólnych LSR. Przykładowo, w celu ogólnym CO2 innowacyjność będzie wspierana na poziomie obydwu odnoszących się do tego celu przedsięwzięć.

Tabela 20 Innowacyjność przedsięwzięć

Przedsięwzięcie	Sposób definiowania innowacyjności na poziomie przedsięwzięcia
Wrota przedsiębiorczości – wspieranie mieszkańców zakładających firmy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wspieranie powstawania nowych firm zdolnych do kreowania innowacji produktowej polegającej na tworzeniu nowych bądź udoskonalonych produktów, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - opierających się na wykorzystywaniu specyficznych lokalnych walorów przyrodniczych i kulturowych dla poszerzenia oferty usług czasu wolnego oraz produktów lokalnych, - odpowiadających na zmiany lokalnego popytu, w tym związane z procesami demograficznymi, ▪ wspieranie powstawania nowych firm zdolnych do kreowania innowacji technologicznej polegającej na: <ul style="list-style-type: none"> - wykorzystywaniu autorskich rozwiązań technologicznych dla stworzenia własnego biznesu, - adaptacji technologii niewystępujących na obszarze dla stworzenia własnego biznesu, - wykorzystywaniu nowych, adaptacji istniejących lub przywracaniu tradycyjnych technologii dla eksplorowania specyficznych zasobów lokalnych, ▪ wspieranie edukacji kreatywnej przyczyniającej się do tworzenia potencjału innowacyjności na rzecz rozwoju przedsiębiorczości, w tym: <ul style="list-style-type: none"> - powstawanie nowych firm w wyniku tworzenia relacji z istniejącymi firmami: transfer wiedzy, kompetencji, technologii z firm istniejących do firm nowo powstających → tworzenie przez nowo powstające firmy produktów lub usług niedostępnych na obszarze firmy (nowo powstające firmy jako lokalny kooperant firm transferujących wiedzę) - realizacja wielopodmiotowych, międzysektorowych inicjatyw edukacyjnych przyczyniających się do zakładania firm przez młodych mieszkańców.

Źródło: opracowanie własne

Innowacyjność stanowić będzie istotne kryterium wyboru konkretnych projektów zgłaszanych do realizacji w ramach sformułowanych przedsięwzięć.

Innowacyjność została również uwzględniona we wszystkich Lokalnych Kryteriach Wyboru gdzie jest odpowiednio punktowana a przyznane punkty dodatkowo uzasadnione.

Rozdział VII PLAN DZIAŁANIA

Plan działania zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu dla określonych przedsięwzięć, co w konsekwencji przełoży się na osiągnięcie celów.

Harmonogram ten powstał w oparciu o informacje z kolejnych etapów partycypacyjnego tworzenia strategii. Powstały plan zawiera następujące elementy:

1. Wartości wskaźników – zostały oszacowane na podstawie zebranych danych od potencjalnych beneficjentów i realizacji strategii w latach 2009-2015 (Małe projekty) a także wielkości dostępnych środków;
2. Rodzaje poddziałań zgodnie z zakresem Programu:
  - 1) Konkursy – będą ogłaszane na następujące działania: Infrastruktura (PI), Tworzenie Przedsiębiorstw (TP), Rozwój Przedsiębiorstw (RP)
  - 2) Projekty Grantowe (PG)– które wynikają z konsultacji, diagnozy i opowiadają na konkretne potrzeby lokalnej społeczności. Są między innymi adresowane dla grup defaworyzowanych.
  - 3) Operacje własne (OW) zaplanowano 2 projekty na rzecz jednolitego i spójnego wizerunku obszaru Morawskich Wrót.
  - 4) Projekty współpracy (PW) zaplanowano 2 na podstawie wspólnie zidentyfikowanych problemów. Jeden „Zielone wioski” - międzynarodowy będzie realizowany z dwoma partnerskimi LGD sąsiadującymi od południa po stronie Republiki Czeskiej tj. Mistni akčni skupina Hlučinsko i Mistni akčni skupina Bohuminsko. Temat jest związany z ekologią i zmianami klimatycznymi wynikającymi z zanieczyszczenia powietrza - dotkliwym problemem naszego regionu.

↳ CO3; SC3.1; P9

Drugi projekt będzie realizowany z dwoma partnerskimi lokalnymi grupami, sąsiadującymi od północy tj. Partnerstwo dla rozwoju z siedzibą w Pietrowicach Wielkich oraz Lyskor z siedzibą w Pstrążnej. Będzie związany z rozwojem kompetencji z zakresu przedsiębiorczości u młodzieży w wieku szkolnym.

↳ CO2; SC2.1; P7

- 5) Aktywizacja (A) i koszty bieżące (KB) obejmuje kampanie informacyjne dotyczące promocji całego programu jak i poszczególnych konkursów. Jedną konferencją będzie dotyczyła Przedsiębiorczości Społecznej. Planuje się również wyjazdy studyjne dla potencjalnych beneficjentów oraz szkolenia dla pracowników Biura i członków Rady LGD. Ważnym zadaniem będzie kształtowanie opinii publicznej poprzez audycje radiowe i telewizyjne oraz systematycznie zamieszczane artykuły w prasie oraz nowoczesną stronę internetową.

Rozdział VIII BUDŻET LSR

Budżet LSR został skonstruowany w bezpośrednim powiązaniu z celami i przedsięwzięciami. Opracowując budżet kierowano się następującymi zasadami:

- dla każdego przedsięwzięcia oszacowano wielkość planowanego wsparcia,
- ogólna wielkość planowanego wsparcia została podzielona na trzy horyzonty wdrażania: do roku 2018, 2021 i 2023,
- w ramach każdego przedsięwzięcia dokonano rozdysponowania planowanego wsparcia w nawiązaniu do ustalonych wskaźników produktu (przy uwzględnieniu szacowanych nakładów wymaganych do realizacji danej operacji),
- ustalona wysokość planowanego wsparcia stanowi wypadkową szacunkowych kosztów osiągnięcia wskaźnika produktu oraz planowanego poziomu wskaźnika w danym okresie wdrażania LSR.

Punktem wyjścia dla opracowania budżetu LSR stało się określenie proporcji planowanego rozdysponowania środków w stosunku do celów ogólnych, a następnie szczegółowych. Określenie tych proporcji oparte zostało na kryteriach:

- zewnętrznych – wykorzystujących wytyczne do opracowania LSR,
- wewnętrznych – związanych z sytuacją obszaru, oczekiwaniami podmiotów lokalnych, spodziewanym poziomem zainteresowania beneficjentów, dotychczasowymi doświadczeniami wdrażania LSR.

Na operacje związane z podejmowaniem bądź rozwojem działalności gospodarczej zaplanowano 50% budżetu, w tym na działania wspierające grupy defaworyzowane zaplanowano 8%. Planuje się, iż zostaną utworzone **4 miejsca** pracy dla lub przez grupy defaworyzowane. Planuje się również działania w ramach Projektów Grantowych skierowane dla grup defaworyzowanych.

Tabela 21 Ramowy budżet

Cel szczegółowy	Planowane wsparcie	Uzasadnienie
CS1.1. Zintegrowane społeczności lokalne świadome znaczenia relacji społecznych dla jakości życia	2 765 000 zł	Na realizację celu szczegółowego składają się przedsięwzięcia, w tym o charakterze infrastrukturalnym. Szczególnie kosztochłonne są operacje w ramach przedsięwzięcia Ogniska spotkań, gdzie zakłada się tworzenie nowych przestrzeni spotkań mieszkańców co wymaga wysokich nakładów. Jest to uzasadnione zmieniającą się strukturą demograficzną, a w ślad za nią strukturą społeczną co w konsekwencji wymaga dostosowania przestrzeni, obiektów, oferty do tego procesu. Integracja społeczności jest więc zadaniem złożonym i wielowymiarowym. Stąd też dla celu szczegółowego przypisano relatywnie wysoką alokację środków.
CS1.2. Dostępność do usług społecznych oraz ograniczanie zjawiska marginalizacji społecznej	70 000 zł	Cel szczegółowy ma charakter uzupełniający wobec zadań realizowanych rutynowo przez instytucje publiczne zajmujące się polityką społeczną w gminach LGD. Zidentyfikowane zainteresowanie potencjalnych realizatorów wdrażaniem operacji wyznacza stosunkowo niewielką skalę planowanych nakładów.
CS1.3. Dogodne warunki dla rozwoju talentów i zainteresowań mieszkańców	180 000 zł	Ramy realizacji tego celu są relatywnie szerokie a zakres podejmowanych działań zależeć będzie od kreatywności realizatorów. Uwzględnione operacje generują umiarkowane koszty; Oczekuje się znaczącego zainteresowania tym celem podmiotów lokalnych, co potwierdzone jest aktywnością w tym zakresie samych mieszkańców, jak również podmiotów działających w sferze kultury.
CS1.4. Ograniczona skala i oddziaływanie problemów społecznych	160 000 zł	Przedsięwzięcie i operacje wchodzące w zakres celu szczegółowego są ocenione jako ważne dla mieszkańców, a równocześnie ryzykowne, ze względu na brak lokalnych doświadczeń. Realizacja celu jest traktowana raczej jako przedsięwzięcie o charakterze pilotażowym.
CS2.1. Dogodne warunki dla zakładania i rozwoju firm oraz podnoszenia kompetencji mieszkańców	3 109 000 zł	W ramach celu szczegółowego znalazły się główne przedsięwzięcia wspierające rozwój gospodarki obszaru, w szczególności powstawanie i rozwój przedsiębiorstw oraz tworzenie miejsc pracy. Nakłady na ten cel są determinowane przez koszty związane z: <ul style="list-style-type: none"> ▪ zakładaniem firm, ▪ tworzeniem miejsc pracy, a także generowaniem i wdrażaniem innowacji.

CS3.1. Wysoka wiedza oraz szacunek mieszkańców do dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, historycznego oraz rozwój działań turystycznych	330 000 zł	Cel szczegółowy dotyczy podstawowych wartości decydujących o rozwoju ekonomicznym i społecznym obszaru. Wykorzystanie specyficznych walorów warunkowane jest zbudowaniem odpowiedniego poziomu świadomości mieszkańców. LGD posiada znaczne doświadczenia w realizacji analogicznych operacji. Spodziewane jest także znaczące zainteresowanie podmiotów lokalnych. Założono, że w pierwszym okresie realizacji zostanie zrealizowany projekt międzynarodowy - dotyczący ekologii, zaś w drugim realizowane będą operacje w formie projektów grantowych.
CS3.2. Rozwinięta oferta pozwalająca mieszkańcom i odwiedzającym na spędzanie czasu wolnego w kontakcie z lokalnymi tradycjami i przyrodą	1 000 000 zł	W tym celu są uwzględnione większe nakłady, gdyż operacje mają charakter inwestycyjny. Założono, że w pierwszym okresie realizowane będą inwestycje tworzące warunki dla rozwoju turystyki, zaś w drugim horyzoncie wdrażania inwestycje realizowane przez podmioty gospodarcze. Znaczenie celu dla rozwoju obszaru i wykorzystania jego atutów jest tak istotne, że planuje się jego realizację w dwu pierwszych okresach wdrażania.
CS3.3. Opieka nad obiektami i terenami stanowiącymi materialne dziedzictwo przyrodniczo-kulturalne i historyczne Morawskich Wrót	50 000 zł	Cel szczegółowy należy do tych, które będą obciążały budżet LSR w najmniejszym stopniu. W trakcie prac nad strategią zgłaszane były potrzeby realizacji takiego celu, ale równocześnie wskazywano na występujące bariery prawne oraz potencjalnie wysokie koszty. Jej znaczenie będzie miało charakter wspomagający względem działań podmiotów lokalnych.
C4.1. Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR	101 000 zł	Cel ten jest osiągany dzięki środkom przeznaczonym na Koszty bieżące i aktywizację. Większość działań będzie wykonywana przez pracowników Biura.
CS4.2. Wysoka świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE	88 000 zł	Cel ten obejmuje operacje własne zmierzające do kreowania jednolitego wizerunku obszaru Morawskich Wrót. przewidywane nakłady nieznacznie przekraczają 1% budżetu. Cel będzie realizowany w pierwszym etapie - oznaczenie granic LGD i w trzecim okresie wdrażania – wydanie wspólnej podsumowującej publikacji

Źródło opracowanie własne

Generalnie, przyjęto zasadę, że w pierwszym okresie wdrażania planowane wsparcie jest nieco niższe niż w drugim horyzoncie ze względu na konieczność poświęcenia czasu na pełne uruchomienie procesu implementacyjnego oraz zebranie doświadczenia.

Budżet oraz plan finansowy zamieszczono w załączniku nr 4 do strategii LGD.

Rozdział IX PLAN KOMUNIKACJI

Plan komunikacyjny tworzy się dla obszaru Morawskich Wrót mając na uwadze stałą dążność do partnerskiego i równoważonego rozwoju tego obszaru, na którym obok trzech gmin wcześniej działających pojawiły się trzy nowe gminy. Zawiera on opis celów, działań komunikacyjnych, środków przekazu, wskaźników a także analizę efektywności. Stanowi załącznik nr 5 do niniejszej Strategii.

Rozdział X ZINTEGROWANIE

LSR Morawskie Wrota wykazuje ścisłą spójność ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, Strategią RIT Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego oraz RPO Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, co przedstawiono w tabeli.

Tabela 22 Spójność strategii z dokumentami regionalnymi i ponadlokalnymi

Cele szczegółowe LSR Morawskie Wrota	Cel operacyjny Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”	Priorytet Strategii RIT Subregionu Zachodniego	Oś priorytetowa RPO WSL 2014-2020
CS1.1. Zintegrowane społeczności lokalne świadome znaczenia relacji społecznych dla jakości życia.	B3. Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców	P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom	IX. Włączenie społeczne X. Rewitalizacja i infrastruktura zdrowotna
CS1.2. Dostępność do usług społecznych oraz ograniczanie zjawiska marginalizacji społecznej	B.1. Poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców województwa B.3. Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców	P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom	XII. Infrastruktura edukacyjna IX. Włączenie społeczne X. Rewitalizacja i infrastruktura zdrowotna XI. Wzmocnienie potencjału edukacyjnego
CS1.3. Dogodne warunki dla rozwoju talentów i zainteresowań mieszkańców	B.2. Rozwój kompetencji, umiejętności i wzrost poziomu aktywności mieszkańców	P1.1. Gospodarka i miejsca pracy P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom	IX. Włączenie społeczne XI. Wzmocnienie potencjału edukacyjnego
CS1.4. Ograniczona skala i oddziaływanie problemów społecznych	B.3. Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców	P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom	X. Rewitalizacja i infrastruktura zdrowotna IX. Włączenie społeczne
CS2.1. Dogodne warunki dla zakładania i rozwoju firm oraz podnoszenia kompetencji zawodowych	A1. Innowacyjne i kreatywne przedsiębiorstwa oraz produkty województwa A2. Otwarty i atrakcyjny rynek pracy A4. Przedsiębiorczość lokalna i społeczna wykorzystująca lokalne rynki i potencjały B2. Rozwój kompetencji, umiejętności i wzrost poziomu aktywności mieszkańców	P1.1. Gospodarka i miejsca pracy	III. Konkurencyjność MŚP VII. Regionalny rynek pracy VIII. Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy XII. Infrastruktura edukacyjna
CS3.1. Wysoka wiedza oraz szacunek mieszkańców do dziedzictwa przyrodniczo-	C1. Zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska	P2.2. Ochrona zasobów przyrody P1.2 Aktywność społeczna i	V. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów

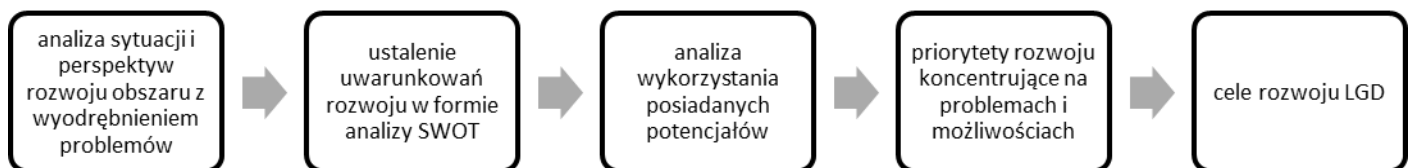

kulturowego		zapobieganie wkluczeniom	
CS3.2. Rozwinięta oferta pozwalająca mieszkańcom i odwiedzającym na spędzanie czasu wolnego w kontakcie z lokalnymi tradycjami i przyrodą	B1. Poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców województwa	P1.1. Gospodarka i miejsca pracy P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom	V. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów
CS3.3. Opieka nad obiektami i terenami stanowiącymi materialne dziedzictwo przyrodniczo-kulturalne Morawskich Wrót	C3. Wysoki poziom ładu przestrzennego i efektywne wykorzystywanie przestrzeni	P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom P2.2. Ochrona zasobów przyrody	V. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów X. Rewitalizacja i infrastruktura zdrowotna
CS4.1 . Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR	B.2. Rozwój kompetencji, umiejętności i wzrost poziomu aktywności mieszkańców B.3. Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców	P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom	IX. Włączenie społeczne
CS4.2 Wysoka świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE	B.2. Rozwój kompetencji, umiejętności i wzrost poziomu aktywności mieszkańców B.3. Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców	P1.2 Aktywność społeczna i zapobieganie wkluczeniom	IX. Włączenie społeczne

Źródło: opracowanie własne

Punktem wyjścia dla opracowania LSR LGD Morawskie Wrota stała się analiza wewnętrznych zasobów gmin obszaru. W sposób pogłębiony wykonano analizę uwarunkowań rozwoju gospodarczego, społecznego, turystyki i zasobów składających się na dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe. W ramach formułowania LSR zastosowano pełną metodologię zarządzania strategicznego umożliwiającą powiązanie kolejnych części strategii.

Rysunek 5 Logika formułowania strategii

Źródło: opracowanie własne

Realizacja strategii odbywać się będzie poprzez angażowanie i współpracę podmiotów reprezentujących różne sektory. Międzysektorowość w LSR Morawskie Wrota zakłada:

- uzupełnianie specyficznych kompetencji różnych sektorów w realizowaniu zakładanych przedsięwzięć,
- wykorzystywanie komplementarności zasobów będących w dyspozycji różnych sektorów,
- włączenie do strategii operacji, które mogą być realizowane przez różne sektory.

Takie założenia przekładają się na partnerskie podejście do sformułowanych wyzwań.

W konkretny sposób zintegrowanie strategii można przedstawić na podstawie celu szczegółowego Cs1.1. *Zintegrowane społeczności lokalne świadome znaczenia relacji społecznych dla jakości życia* (tabela 24).

Zintegrowanie podejmowanych w ramach LSR aktywności znajduje swoje odzwierciedlenie także w aspekcie integracji branż działalności gospodarczej. Zapisy zawarte w strategii zwracają uwagę na rozwój działalności gospodarczych, które

wykorzystują specyficzne zasoby lokalne, szczególnie przyrodnicze i kulturowe. Oczekuje się, że w wyniku takiego postawienia priorytetu nastąpi rozwój następujących działalności gospodarczych (wg klasyfikacji PKD 2007):

- działalności mieszczące się w Sekcji I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi), w tym:
  - działalności opierające się na wykorzystaniu lokalnych kulinariów oraz produktów lokalnego rolnictwa lub przemysłu przetwórczego,
  - usługi związane z zakwaterowaniem wspierające potencjał turystyczny obszaru
- działalności mieszczące się w Sekcji R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, w szczególności dział 93 działalność sportowa, rozrywkowa i rekreacyjna), w tym działalności rekreacyjne i rozrywkowe:
  - wykorzystujące lokalne dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe,
  - związane z komercjalizacją oferty instytucji kultury i sportu,
- działalności mieszczące się w Sekcji C (przetwórstwo przemysłowe, w szczególności dział 10 produkcja artykułów spożywczych), w tym produkcja żywności w oparciu o tradycyjne receptury i produkty lokalnego rolnictwa,
- działalności mieszczące się w Sekcji N (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca) dział 79 (działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane).

W nakreślonej konfiguracji wskazanych działalności należy też uplasować sekcję A (rolnictwo), która jest ściśle powiązana z wytwarzaniem produktów lokalnych oraz rozwojem agroturystyki.

Omówione działalności tworzą spójną wiązkę w wymiarze zaspokajania popytu wewnętrznego i zewnętrznego.

W wymiarze zewnętrznym działalności składają się na wiązkę produktów i usług tworzących lokalny produkt turystyczny (produkty lokalne + wydarzenia + noclegi + gastronomia + obsługa ruchu turystycznego). W wymiarze wewnętrznym działalności tworzą wiązkę produktów podnoszących poziom życia dzięki dostępności do lepszej jakości produktów, usług czasu wolnego, a także gastronomii.

Tabela 23 Zintegrowanie strategii – przykład celu szczegółowego CS1

Zidentyfikowana w analizie SWOT potrzeba/zagrożenie	Spójność i kompleksowość przedsięwzięć	Wykorzystywane metody	Angażowane sektory / partnerzy	Sekwencja interwencji planowanych do przeprowadzenia w ramach realizacji LSR
<p>Problemy: P2, P11, P14, P17, P18, P19, P20, P23, P24,</p> <p>Słabości: W17, W18, W19, W21, W22, W25, W36, W41,</p> <p>Zagrożenia: T7, T11, T12, T13,</p>	<p>Integracja społeczności lokalnych wymaga spełnienia trzech podstawowych, komplementarnych <i>warunków polegających na dostarczeniu</i>: 1/ <i>możliwości dla włączania się mieszkańców z różnych grup społecznych w konkretne działania atrakcyjne dla tych mieszkańców</i> (przedsięwzięcie Współpraca – rywalizacja – integracja – wydarzenia integrujące mieszkańców oraz imprezy sportowo-rekreacyjne), 2/ <i>wiedzy i kompetencji społecznych</i> (przedsięwzięcie Kontakty ponad barierami – edukacja tworząca więzi międzypokoleniowe i aktywizująca mieszkańców), 3/ <i>miejsc dla aktywności</i> (przedsięwzięcie: Ogniska spotkań – tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i miejsc aktywności mieszkańców).</p> <p>Przedsięwzięcia umożliwiają: Współpraca – rywalizacja – integracja - zainteresowanie mieszkańców zagadnieniem, dostarczenie szans do przejścia od roli obserwatora do roli realizatora, spotkanie grup społecznych w „akcji”, Kontakty ponad barierami – zrozumienie przez mieszkańców wagi integracji dla jakości życia, podniesienie poziomu empatii, podniesienie kompetencji społecznych, Ogniska spotkań – dostarczenie podstawowych możliwości dla inicjatyw i integracji społecznej.</p>	<p><i>metody aktywizujące</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - interdyscyplinarne wydarzenia adresowane do różnych grup społecznych, - warsztaty aktywizujące mieszkańców, <p><i>metody partycypacyjne</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wydarzenia realizowane z partycypacją przedstawicieli różnych grup społecznych - partycypacyjne zagospodarowanie przestrzeni lub obiektów <p><i>metody edukacyjne</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - szkolenia, - warsztaty, - wydarzenia edukacyjne 	<p>Działania realizowane w ramach celu powinny mieć charakter wielopodmiotowy ze względu na zróżnicowane zasoby i kompetencje, które są wymagane dla skutecznej integracji społeczności lokalnych:</p> <p>Organizacje pozarządowe, w tym społeczne, religijne, kulturalne, sportowe i in. – wnoszą do procesów dobrą znajomość problemów i potrzeb poszczególnych grup społecznych, wykwalifikowane i chętne do pracy kadry, umiejętność przygotowywania projektów, potencjał materialny i lokalowy dla realizacji działań integrujących,</p> <p>Instytucje kultury i edukacji – wnoszące do procesów potencjał programowy, lokalowy, kadrowy, wyspecjalizowaną ofertę adresowaną do różnych grup społecznych, utrwaloną markę podnoszącą zaufanie do proponowanych działań</p> <p>Biznes – wnoszący do procesów integracji ideę CSR, wspierający finansowo inicjatywy prospołeczne, wspierający integrację zawodową (a w konsekwencji społeczną) osób z grup defaworyzowanych</p> <p>Samorząd lokalny – wnoszący do procesów potencjał instytucjonalny, kadrowy, finansowy, w tym w szczególności usługi i infrastrukturę społeczną oraz organizowane wydarzenia</p>	<p>działania budujące świadomość w zakresie wagi kapitału relacyjnego</p> <p>↓</p> <p>działania kreujące świadomość mieszkańców w zakresie możliwości partycypacji w integracji społecznej</p> <p>↓</p> <p>działania budujące kompetencje na rzecz udziału w tworzeniu kapitału relacyjnego</p> <p>↓</p> <p>działania wzmacniające lub odtwarzające relacje między grupami społecznymi</p>

Źródło: opracowanie własne

Rozdział XI MONITORING I EWALUACJA

W trakcie planowania działań mających daleki horyzont czasowy istnieje wysokie ryzyko błędu w związku z tym niezbędne jest ciągle monitorowanie i ewaluacja LSR.

W szerokim aspekcie ewaluacja dotyczy oceny realizacji strategii oraz jej wpływu na wszelkie dziedziny życia społeczno-gospodarczego. Ewaluacja musi także odpowiadać na pytanie, w jakim stopniu strategia rozwiązuje realne problemy obszaru i jego społeczności. Planowana ewaluacja zostanie dokonana przy zastosowaniu odpowiednich kryteriów, tj. skuteczności, efektywności, użyteczności, trafności i trwałości oraz standardów.

Ewaluacja działań wynikających z LSR opiera się na trzech rodzajach ocen:

- 1. ex ante** (ocena przed realizacją działań) - ewaluację ex ante stosuje się przy ocenie sytuacji wejściowej, czy i w jaki sposób strategia wpłynie na grupy docelowe, przyczyni się do poprawy sytuacji w obrębie obszaru. Dane do tej ewaluacji zostaną zaczerpnięte głównie ze sprawozdania z realizacji LSR a także ewaluacji ex post strategii realizowanej w latach 2009-2015.
- 2. mid term** (ocena w trakcie realizacji działań) - odpowiada na pytanie, czy przyjęte cele i podjęte w następstwie działania zmierzają w dobrym kierunku. Ta ewaluacja jest zaplanowana na I kwartał 2019 r. i będzie obejmowała okres 2016-2017 realizacji LSR. Skoncentruje się ona na ocenie realizacji poszczególnych elementów Strategii Rozwoju, przy czym jej zasadniczym celem będzie:
  - ocena stopnia realizacji wskaźników i celów strategii,
  - ocena zmian uwarunkowań rozwoju obszaru,
- 3. ex post** (ocena po realizacji działań) - ocena długoterminowego wpływu strategii na grupy docelowe, czy efekty wynikłe z zastosowania strategii są trwałe. Tą ewaluację przeprowadzi się po zakończeniu naborów do poszczególnych konkursów w I kwartale 2023 r., a głównymi celami będą:
  - ocena poziomu rozwiązania problemów (wyzwań przyjętych w strategii),
  - ocena wzrostu świadomości mieszkańców na temat efektów wdrażania LSR

Jednym z elementów całego procesu ewaluacji będą sprawozdania składane na zakończenie każdego roku działalności. Sprawozdanie będzie powstawało w oparciu o dane zbierane przez LGD oraz dane pochodzące ze statystyki ogólnej. Dokument ten, poprzez odpowiednie wskaźniki, obrazować będzie stan realizacji LSR oraz da podstawę do podejmowania ewentualnych działań korygujących. LGD zbierać będzie dane m.in. przy pomocy ankiety monitorującej, analizy dokumentów oraz sprawozdania z realizacji grantu.

Interpretacja dostarczonych przez beneficjentów informacji oraz wyciąganie z nich odpowiednich wniosków na temat wdrażania bądź potrzeby aktualizacji LSR będzie ważnym narzędziem ewaluacji strategii.

Działania monitorujące będą przeprowadzone na bieżąco przez pracowników biura. Natomiast całościowa ewaluacja LSR pod kątem uwarunkowań rozwoju obszaru będzie zlecona zewnętrznemu ekspertowi.

Zakłada się możliwość wewnętrznej ewaluacji w której mogą zostać zbadane inne obszary niż w załączonych procedurach monitoringu i ewaluacji (załącznik do strategii).

Ocena LSR w ramach ewaluacji ex-post przeprowadzona zostanie w oparciu o następujące kryteria:

- **trafność** – ocena adekwatności planowanych celów zawartych w Strategii oraz metod jej wdrażania do problemów i wyzwań społeczno – ekonomicznych, które zostały zidentyfikowane w diagnozie;
- **skuteczność** – ocena stopnia realizacji zakładanych celów, skuteczności użytych metod, instytucji oraz wpływu czynników zewnętrznych na ostateczne efekty;
- **efektywność** – ocena relacji pomiędzy nakładami, kosztami, zasobami (finansowymi, ludzkimi, administracyjnymi) a osiągniętymi efektami;
- **użyteczność** – ocena całości rzeczywistych efektów wywołanych przez realizację Strategii (zarówno planowanych, jak i nieplanowanych – tzw. ubocznych) w odniesieniu do wyzwań społeczno - ekonomicznych;
- **trwałość** – ocena ciągłości efektów realizacji Strategii w perspektywie średnio i długookresowej.

W załączniku do LSR zostały przedstawione szczegółowe zakresy monitoringu i ewaluacji, czasookresy ich wykonywania oraz sposoby zbierania danych.

Wyniki uzyskane w trakcie przeprowadzonych badań monitorujących i ewaluacyjnych będą służyły do zastosowania planu naprawczego oraz wdrożenia procedury dokonania zmian w Kryteriach Wyboru Operacji, Planie Działania, Planie Komunikacyjnym lub innych zmian w LSR:

Za wdrażanie procesu ewaluacji i monitoringu odpowiada Zarząd LGD.

Elementy podlegające ewaluacji i monitoringu, czas i sposób pomiaru oraz sposób pozyskiwania danych opisuje załącznik nr 2 do LSR

Rozdział XII STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

LSR opracowywana przez Stowarzyszenie LGD Morawskie Wrota dla obszaru 6 gmin tworzących partnerstwo, w okresie programowania 2014-2020 będzie stanowić instrument realizacji założeń Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego ŚLĄSKIE 2020+ poprzez realizację priorytetów Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, a także częściowo Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, czyli dokumentów, dla których dokonano już strategicznej oceny oddziaływania na środowisko z opinią RDOŚ i PWIS.

Opracowanie LSR według instrumentu RLKS w okresie programowania 2014-2020 jest uszczegółowieniem powyższych dokumentów dla określonych obszarów. Uszczegółowienie określone w LSR to wskazanie celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć, które są zgodne z wytycznymi odnoszącymi się do perspektywy finansowej 2014-2020. Projekty wdrażane w ramach przedsięwzięć, zarówno przez beneficjentów jak i samą LGD, będą realizowane w taki sposób, by nie powodowały pogorszenia stanu środowiska, *którego jakość w sposób bardzo istotny wpływa na warunki życia i potencjał rozwoju danego obszaru.*

Projekty o charakterze inwestycji infrastrukturalnych, modernizacyjnych, rewitalizacyjnych itp. ze względu na swój charakter, będą poddane niezbędnym, wymaganym prawem procedurom, np. uzyskanie pozwoleń na budowę, na wykonanie prac konserwatorskich. Inwestycje te będą podlegały procesom uzgadniania z organami uprawnionymi do wydawania takich decyzji/opinii, co wyeliminuje wystąpienie negatywnego wpływu np. na zachowanie dziedzictwa kulturowego czy na środowisko przyrodnicze.

Realizacja niektórych projektów wybranych do realizacji przez LGD w ramach LSR, wymagała będzie przeprowadzenia procedury administracyjnej (OOS) zakończonej uzyskaniem decyzji określającej środowiskowe uwarunkowania realizacji projektu. Wobec powyższego można prognozować, iż realizacja projektów, w ramach LSR, będzie zgodna z obowiązującymi wymogami dotyczącymi ochrony środowiska. Projekt wybrany do realizacji przez LGD w ramach LSR, będzie podlegał indywidualnej procedurze badania jego wpływu na środowisko w ramach m.in. opracowania Raportów oddziaływania na środowisko, które badają wpływ konkretnego projektu na zdrowie, życie ludzi i na środowisko.

Przedsięwzięcia wskazywane w lokalnych strategiach rozwoju są jedynie wstępnymi koncepcjami, których skonkretyzowanie nastąpi dopiero poprzez wybór projektów do realizacji. Zatem w świetle braku wiedzy na temat konkretnych danych w zakresie proponowanych projektów (ich lokalizacji, skali, zakresu itp.) założenia zawarte w projekcie LSR stanowią z punktu widzenia ochrony środowiska niewielką modyfikację ustaleń zawartych w dokumentach cytowanych na wstępie.

Ze względu na brak szczegółowych parametrów projektów inwestycyjnych, takich jak ich lokalizacja, typ oraz skala czy też powierzchnia zabudowy inwestycji nie jest możliwe wykonanie szczegółowej oceny oddziaływania na środowisko, z tego względu niemożliwa jest również pełna kwantyfikacja oddziaływań. Wybór do realizacji każdego projektu zostanie poprzedzony oceną dokonaną przez Radę LGD (organ Stowarzyszenia Morawskie Wrota) w oparciu o lokalne kryteria wyboru operacji, które uwzględniają obligatoryjny obowiązek odniesienia się wnioskodawcy do ochrony środowiska lub klimatu.

Wykaz literatury

1. Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2009-2015 Lokalnej Grupy Działania „Morawskie Wota”.
2. Raport z badania ewaluacyjnego „Ewaluacja postępów w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2009-2015 Lokalnej Grupy Działania „Morawskie Wota” z roku 2012.
3. Sprawozdania z realizacji LSR za lata 2009-2015,
4. Ewaluacja ex post Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2009-2015 Lokalnej Grupy Działania „Morawskie Wota”, 2015
5. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, Sejmik Województwa Śląskiego, Katowice, 2013
6. Okresowa ocena Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego – 2013 (projekt), Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, 7 grudnia 2012 r.,
7. „Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze województwa śląskiego”, 2012, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
8. Ekspertyza „Kierunki presji inwestycyjnej na tereny rolnicze województwa śląskiego w perspektywie 2030 roku” – T. Kmieć, Katowice 2014.
9. Analizy Regionalnego Centrum Analiz Strategicznych 1/2012, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice,
10. Strategia Rozwoju Kraju 2020, Warszawa 2012.
11. Strategia Regionalnych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego, Rybnik, 2015
12. Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014.
13. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, 2014.
14. Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014 -2020, Katowice, 2014.
15. Strategia Polityki Społecznej Województwa Śląskiego Na Lata 2006-2020, Katowice, 2015.
16. Projekt Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Śląskiego do roku 2030, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, 2015,
17. Strategia Rozwoju Powiatu Wodzisławskiego na lata 2015-2025, Rada Powiatu, Wodzisław, 2015, Program opieki nad zabytkami powiatu wodzisławskiego na lata 2015-2018,
18. Strategia Rozwoju Gminy Lubomia na lata 2014-2020, Strategia Integracji i Rozwiązywania problemów społecznych Gminy Lubomia na lata 2011-2020, Strategia Rozwoju Gminy Gorzyce na lata 2014-2020, Lokalny program rewitalizacji dla Gminy Gorzyce z 2015 r., Strategia rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Gorzyce na lata 2014-2020,
Strategia Rozwoju Gminy Godów na lata 2014-2020, Strategia Rozwoju Gminy Mszana do roku 2025, Strategia Rozwoju Gminy Krzyżanowice do roku 2020, Plan rozwoju turystyki Gminy Krzyżanowice do 2020 roku, Strategia Rozwoju Gminy Markłowice do roku 2020.
19. Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej - pieniężnych, w naturze i usługach (MPiPS-03) –Ośrodki Pomocy Społecznej w Krzyżanowicach, Gorzycach, Godowie, Markłowicach, Mszanie, Lubomi za lata 2012-2014,
20. GUS, www.stat.gov.pl lata 2010-2013.

ZAŁĄCZNIKI

1. PROCEDURY AKTUALIZACJI/ZMIANY LSR

Aktualizacja i zmiany Lokalnej Strategii Rozwoju będą dotyczyły głównych zagadnień związanych ze:

- a) zmianami zachodzącymi w obrębie uwarunkowań rozwoju obszaru,
- b) zakresem realizacji przedsięwzięć oraz celów szczegółowych zapisanych w LSR oraz uzyskiwanych w tym procesie efektów,
- c) poziomem realizacji wskaźników zapisanych w LSR
- d) skutecznością zarządzania procesem wdrażania strategii.
- e) zmianami zachodzącymi w obrębie planu komunikacji

W odniesieniu do powyższych aspektów, uwaga zostanie poświęcona badaniu dynamiki zmian w gminach obszaru oraz w ich otoczeniu, zarówno tych wynikających z ewolucji sytuacji, jak też tych, które są wynikiem realizacji przedsięwzięć zapisanych w LSR.

Podstawą dla podjęcia decyzji o aktualizacji strategii będzie:

- **zmiana uwarunkowań rozwoju obszaru** Morawskich Wrót, w szczególności czynników zawartych w analizie SWOT, prowadzić może do zmian treści całej strategii lub jej części, zwłaszcza zaś służyć może wygenerowaniu nowych przedsięwzięć i celów – lepiej dostosowanych do nowych warunków oraz stale zmieniających się oczekiwań podmiotów lokalnych;
- **monitorowanie przedsięwzięć wdrażających strategię**, przede wszystkim w zakresie:
  - osiągnięcia wskaźników zakładanych w ramach przedsięwzięć,
  - osiągnięcia celów strategii na skutek realizacji przedsięwzięć,
  - dotrzymywania harmonogramów dotyczących realizacji przedsięwzięć i zawartych w nich zadań,
  - zainteresowania podmiotów lokalnych podejmowaniem działań w ramach zdefiniowanych przedsięwzięć;
- **monitorowanie organizacji procesu wdrażania strategii**, w szczególności zadań związanych z:
  - promowaniem Lokalnej Strategii Rozwoju wśród podmiotów lokalnych,
  - usuwaniem barier informacyjnych i kompetencyjnych podmiotów lokalnych w zakresie przygotowywania pełnowartościowych projektów realizowanych w ramach LSR-realizacja Planu Komunikacji

Wymienione analizy będą prowadzone w sposób ciągły lub doraźny, przy czym zakłada się, że - jeżeli zajdą stosowne okoliczności – decyzja o aktualizacji strategii będzie podejmowana w dwóch trybach:

- okresowym – I kwartał roku następującego po roku ocenianym, po podsumowaniu wykonania przedsięwzięć zakładanych do wykonania w poprzednim roku,
- doraźnym – na skutek pojawienia się zasadniczych zmian w uwarunkowaniach wdrażania strategii lub w sposobach jej wdrażania.

Zakres zmian dokonywanych w ramach aktualizacji strategii może być następujący (poniższa lista została uporządkowana poczynając od zmian najprostszych, a na zmianach najbardziej skomplikowanych i złożonych skończywszy):

- a) **zmiana proceduralna** wynikająca z przepisów prawa oraz zmiany dokonane w załącznikach do LSR oraz procedurach i regulaminach niezbędnych do zapewnienia prawidłowego wdrażania LSR
- b) **zmiana celów szczegółowych oraz przedsięwzięć**:
  - wyeliminowanie lub przeformułowanie treści celów szczegółowych oraz przedsięwzięć nie cieszących się zainteresowaniem lokalnych podmiotów,
  - wyeliminowanie lub przeformułowanie treści celów szczegółowych oraz przedsięwzięć dezaktualizujących się na skutek zmiany uwarunkowań rozwojowych obszaru,
  - wyeliminowanie, ograniczenie lub przeformułowanie treści celów szczegółowych oraz przedsięwzięć, dla których udało się w pełni uzyskać zakładane wyniki,

- wprowadzenie nowych celów szczegółowych oraz przedsięwzięć lub zmiana treści dotychczasowych wynikająca z nowego spojrzenia na rzeczywistość i innowacyjnych pomysłów na wykorzystanie lokalnych potencjałów rozwoju;
Dotyczy to również Planu Komunikacji
- c) **zmiana wskaźników:**
  - wyeliminowanie, zmiana lub przeformułowanie treści/wartości wskaźników nie cieszących się zainteresowaniem lokalnych podmiotów,
  - wprowadzenie nowych wskaźników lub zmiana treści/wartości wskaźników dotychczasowych wynikająca z nowego spojrzenia na rzeczywistość i innowacyjnych pomysłów na wykorzystanie lokalnych potencjałów rozwoju;
- d) **przeformułowanie strategii w tym celów ogólnych** wykonane poprzez powielenie procedury wykorzystywanej w ramach partnerskiego procesu formułowania aktualnej wersji Lokalnej Strategii Rozwoju.

Ostatnia ze wskazanych ewentualności może wystąpić jedynie w przypadkach dramatycznych zmian, których wystąpienia nie sposób przewidzieć (m. in. pojawienie się nowych radykalnych szans rozwoju, nowe znaczące źródła finansowania, zainteresowanie obszarem inwestorów strategicznych, wystąpienie klęsk żywiołowych, dotkliwe zmiany makroekonomiczne itp.).

Do podejmowania decyzji o aktualizacji LSR i wprowadzaniu do niej odpowiednich zmian zostaną wykorzystane wyniki monitoringu i ewaluacji opisane w punkcie „Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu”. A ich partycypacyjny charakter jest również omówiony w rozdz. II. LSR.

2. PROCEDURY DOKONYWANIA EWALUACJI I MONITORINGU

Rozdział XI szczegółowo opisuje zasady prowadzenia ewaluacji i monitoringu, z uwzględnieniem zastosowania wyników tych badań. Poniższa tabela precyzuje, które elementy funkcjonowania i wdrażania będą podlegać ewaluacji i monitoringowi.

Co się bada	Kto wykonuje	Jak się wykonuje	Kiedy	Ocena
Ewaluacja LSR				
Zmiana uwarunkowań rozwoju obszaru Mid term	Zewnętrzny ekspert	- Analiza dokumentów - Wywiad/ankieta/sonda - dane statystyki publicznej	I kwartał 2019 r. Okres objęty pomiarem: 2016-2018	<ul style="list-style-type: none"> • Stopień rozbieżności podejmowanych działań wdrożeniowych z realnymi potrzebami rozwojowymi obszaru wyrażające się w celach LSR
Rozpoznawalność LGD Morawskie Wrota i wdrażanych projektów Mid term	Zewnętrzny ekspert	- ankieta - wywiady z mieszkańcami - sonda intern.	I kwartał 2019 r. Okres objęty pomiarem: 2016-2018	<ul style="list-style-type: none"> • Jaki jest poziom wiedzy mieszkańców o LGD i prowadzonych działaniach wdrożeniowych • Czy znane są wdrażane projekty,
Stopień osiągnięcia wskaźników i celów Mid term	Zewnętrzny ekspert	Analiza dokumentów: - ankiety beneficjentów, - sprawozdania beneficjentów, - dane LGD,	I kwartał 2019 r. Okres objęty pomiarem: 2016-2018	<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu osiągnięto zakładane wskaźniki i cele, • Jakie trudności napotykają beneficjenci w realizacji zamierzonych celów • Określenie stopnia zadowolenia beneficjentów wyniku realizowania poszczególnych przedsięwzięć

Stopień zrealizowania potrzeb rozwojowych obszaru Ex post	Zewnętrzny ekspert	- Analiza dokumentów, - wywiady z mieszkańcami oraz beneficjentami projektów	I kwartał 2023 r. Okres objęty pomiarem: 2016-2022	<ul style="list-style-type: none"> • W jakim stopniu osiągnięto zakładane wskaźniki i cele, • Stopień zbieżności podejmowanych działań wdrożeniowych z realnymi potrzebami rozwojowymi obszaru wyrażające się w celach LSR
Świadomość mieszkańców na temat efektów wdrażania LSR Ex post	ekspert zewnętrzny	- Analiza dokumentów, - Ankieta wśród mieszkańców, - sonda na temat jakości strony, - ilość wejść, polubień	I kwartał 2023 r. Okres objęty pomiarem: 2016-2022	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość środków przeznaczonych na promocję • Ilość działań promocyjnych • Jakie kanały były wykorzystane do promocji • Jaka jest rozpoznawalność LGD i wdrażanych projektów • Jakość strony www i FB
Monitoring				
Aktywność wnioskodawców	Biuro LGD	Analiza dokumentów: - karty doradztwa, - dane rejestrowane przez LGD,	I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: Narastająco z uwzględnieniem roku poprzedniego	<ul style="list-style-type: none"> • Ilość wniosków, które wpłynęło do biura, • Ilość wniosków zgodnych z LSR • Ilość wniosków mieszczących się w limicie środków • % Wykorzystanych środków w danym konkursie, • Ilość podpisanych umów i rozliczonych płatności • Struktura beneficjentów
Realizacja zamierzonych w strategii celów oraz przedsięwzięć	Biuro LGD	Analiza dokumentów: - ankiety beneficjentów, - sprawozdania beneficjentów, - karty doradztwa, - dane rejestrowane przez LGD,	I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: Narastająco z uwzględnieniem roku poprzedniego	<ul style="list-style-type: none"> • Określenie stopnia realizacji poszczególnych celów oraz przedsięwzięć • W jakim stopniu osiągnięto zakładane wskaźniki
Efektywność pracy biura	Biuro LGD	- Analiza dokumentów - Ankiety/karty doradztwa, - Ankiety ewaluacyjne szkoleń - rozmowy z mieszkańca mi podczas otwartych spotkań konsultacyjnych	I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: Narastająco z uwzględnieniem roku poprzedniego	<ul style="list-style-type: none"> • Ile udzielono porad beneficjentom • Jakość udzielonego doradztwa • Ilość zorganizowanych szkoleń i spotkań dla beneficjentów • Ilość uczestników spotkań i szkoleń • Jakość szkoleń

Działalność organów	Biuro LGD	- Dane zebrane z posiedzeń organów: lista obecności, protokoły	I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: Narastająco z uwzględnieniem roku poprzedniego	<ul style="list-style-type: none"> • Ocena działalności organów LGD • Uczestnictwo w posiedzeniach, • Udział poszczególnych osób w organizowanych szkoleniach
Harmonogram ogłaszanych konkursów	Biuro LGD	- Dane zebrane z przeprowadz. konkursów	Na bieżąco	<ul style="list-style-type: none"> • Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem
Budżet LGD		- Rejestr danych LGD		<ul style="list-style-type: none"> • Zgodność wydatkowania środków finansowych z zaplanowanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia, • Stopień wykorzystania funduszy

Źródło: opracowanie własne

3. PLAN DZIAŁANIA

Nazwa wskaźnika	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program	Podziałanie/ zakres Programu
	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
CO1. Wysoka jakość życia obszaru LGD Morawskie Wrota													
CS1.1 Zintegrowane społeczności lokalne świadome znaczenia relacji społecznych dla jakości życia.													
P1. Współpraca – rywalizacja – integracja – wydarzenia integrujące mieszkańców oraz imprezy sportowo-rekreacyjne													
liczba zadań wspierających wydarzenia na rzecz integracji mieszkańców	8	50%	100 000,00	0	50%	0,00 zł	8	100%	120 000,00	16	220 000,00	PROW	PG
P2. Kontakty ponad barierami – edukacja tworząca więzi międzypokoleniowe oraz działania aktywizujące mieszkańców													
Liczba szkoleń/warsztatów na rzecz wzmocnienia kapitału społecznego międzypokoleniowego	9	47%	105 000	0	57%	0,00 zł	10	100%	80 000,00	19	185 000,00	PROW	PG
P3. Ogniska spotkań – tworzenie atrakcyjnych przestrzeni i miejsc aktywności mieszkańców													
Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej	4	67%	1 560 000,00	2	100%	800 000,00	0	100%	0,00 zł	6	2 360 000,00	PROW	PI
Razem cel szczegółowy 1.1			1 765 000,00			800 000,00			200 000,00		2 765 000,00		
CS1.2. Dostępność do usług społecznych oraz ograniczanie zjawiska marginalizacji społecznej													
P4. Szanse dla słabszych – rozwój publicznych usług wraz z infrastrukturą na rzecz włączenia społecznego, w tym osób 50+ i niepełnosprawnych													
liczba szkoleń (komputerowe)	0	0%	0,00 zł	6	100%	45 000,00	0	100%	0,00 zł	6	45 000,00	PROW	PG
liczba operacji na rzecz utworzenia miejsc obiektów/urządzeń służących włączeniu społecznemu	0	0%	0,00 zł	1	100%	25 000,00	0	100%	0,00 zł	1	25 000,00		PG
Razem cel szczegółowy 1.2			0,00			70 000,00			0,00		70 000,00		
CS1.3. Dogodne warunki dla rozwoju talentów i zainteresowań mieszkańców													

P5. Talenty i pasje – działania wspierające i promujące odkrywanie i rozwój talentów mieszkańców oraz ludzi z pasją													
liczba zadań na rzecz rozwoju oferty twórczego spędzania czasu wolnego,	0	0%	0,00 zł	4	100%	40 000,00	0	100%	0,00 zł	4	40 000,00	PROW	PG
liczba zadań obejmujących wyposażenie podmiotów działających na rzecz kultury,	0	0%	0,00 zł	4	100%	60 000,00	0	100%	0,00 zł	4	60 000,00		PG
liczba publikacji promujących dorobek osób z talentami i pasją	0	0%	0,00 zł	3	100%	30 000,00	0	100%	0,00 zł	3	30 000,00		PG
liczba wydarzeń promujących talenty i pasje mieszkańców	0	0%	0,00 zł	4	100%	50 000,00	0	100%	0,00 zł	4	50 000,00		PG
Razem cel szczegółowy 1.3			0,00			180 000,00			0,00		180 000,00		
CS1.4. Ograniczona skala i oddziaływanie problemów społecznych													
P6. Biznesowa odpowiedź na problemy społeczne – wsparcie dla powstawania oraz rozwoju podmiotów przedsiębiorczości społecznej w zakresie rozwiązywania problemów społecznych													
liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa (w branżach usług społecznych)	0	0%	0,00 zł	0	0%	0,00 zł	1	100%	60 000,00	1	60 000,00	RPOW	TP
liczba operacji wspierających rozwój usług społecznych adresowanych do osób 50+ i niepełnosprawnych	0	0%	0,00 zł	1	100%	100 000,00	0	100%	0,00 zł	1	100 000,00		RP
Razem cel szczegółowy 1.4			0,00			100 000,00			60 000,00		160 000,00		
Razem cel ogólny CO1			1 765 000,00			1 150 000,00			260 000,00		3 175 000,00		
CO2. Stabilizacja ekonomiczna Morawskich Wrót, której podstawę stanowi rozwijająca się, zróżnicowana gospodarka tworząca atrakcyjne miejsca pracy.													
CS2.1. Dogodne warunki dla zakładania i rozwoju firm oraz podnoszenia kompetencji mieszkańców													
P7. Wrota przedsiębiorczości – wspieranie mieszkańców zakładających firmy oraz działania na rzecz rozwoju przedsiębiorczości													
liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa,	4	31%	240 000,00	6	77%	360 000,00	3	100%	180 000,00	13	780 000,00	PROW	TP
liczba projektów współpracy z zakresu przedsiębiorczości przeznaczonych dla młodzieży	1	100%	62 000,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00 zł	1	62 000,00		PW
liczba operacji edukacyjnych w zakresie sieci współpracy	1	100%	0,00	0	100%	0,00 zł	0	100%	0,00 zł	1	0,00		KB
P8. Przyspieszenie dla biznesu – wspieranie rozwoju przedsiębiorstw lokalnych													

liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	3	30%	560 000,00	4	70%	1 000 000,00	3	100%	500 000,00	10	2 060 000,00	PROW	RP
liczba operacji ukierunkowanych na innowacje	1	100%	200 000,00	0	100%	0,00 zł	0	100%	0,00 zł	1	200 000,00		RP
Razem cel szczegółowy 2.1			1 062 000,00			1 360 000,00			680 000,00		3 102 000,00		
Razem cel ogólny CO2			1 062 000,00			1 360 000,00			680 000,00		3 102 000,00		
CO3. Pielęgnowane i ożywiane przez aktywność mieszkańców dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe, historyczne oraz turystyczne Morawskich Wrót													
CS3.1 Wysoka wiedza oraz szacunek mieszkańców do dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, historycznego oraz rozwój działań turystycznych													
P9. Proekologiczny mieszkaniec – świadomy zmian klimatycznych													
liczba operacji promujących postawy proekologiczne mieszkańców w ramach międzynarodowego projektu współpracy	0	0%	0,00	1	100%	90 000,00 zł	0	100%	0,00 zł	1	90 000,00	PROW	PW
P10. Nasze skarby – popularyzacja materialnego i niematerialnego dziedzictwa obszaru													
liczba zadań promujących dziedzictwo przyrodnicze, historyczne i kulturowe obszaru lub walory turystyczne obszaru,	0	0%	0,00 zł	20	100%	240 000,00	0	100%	0,00 zł	20	240 000,00	PROW	PG
Razem cel szczegółowy 3.1			0,00			330 000,00			0,00		330 000,00		
CS3.2 Rozwinięta oferta pozwalająca mieszkańcom i odwiedzającym na spędzanie czasu wolnego w kontakcie z lokalnymi tradycjami i przyrodą													
P11. Wrota otwarte do przygody i aktywności – budowa i rozwój oferty turystyczno-rekreacyjnej													
Liczba operacji zrealizowanych przez przedsiębiorców nastawionych na rozwój infrastruktury turystycznej i noclegowej	0	0%	0,00 zł	3	100%	600 000,00	0	100%	0,00 zł	3	600 000,00	PROW	RP
Liczba operacji nastawionych na odnowę lub budowę małej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej	1	100%	370 000,00	0	100%	0,00 zł	0	100%	0,00 zł	1	370 000,00		PI
P12. Wspólne szlaki Morawskich Wrót – zintegrowany i funkcjonalny system liniowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej													

Liczba operacji inwestycyjnych ułatwiających korzystanie z liniowej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej (np. system oznakowania szlaków, ścieżek, tras na terenie LGD, punkty wypoczynku, miejsca postojowe, przystanie itp.)	1	100%	30 000,00	0	100%	0,00 zł	0	100%	0,00 zł	1	30 000,00	PROW	PI
Razem cel szczegółowy 3.2			400 000,00			600 000,00			0,00		1 000 000,00		
CS3.3 Opieka nad obiektami i terenami stanowiącymi materialne dziedzictwo przyrodniczo-kulturalne i historyczne Morawskich Wrót													
P13. Nowe życie tradycji – renowacja i rewitalizacja obiektów dziedzictwa przyrodniczego, historycznego i kulturowego wraz z ich otoczeniem													
Liczba zadań nakierowanych na prace konserwatorskie i restauratorskie zabytków	0	0%	0,00	2	100%	50 000,00	0	100%	0,00	2	50 000,00	PROW	PG
Razem cel szczegółowy 3.3			0,00			50 000,00			0,00		50 000,00		
Razem cel ogólny CO3			400 000,00			980 000,00			0,00		1 380 000,00		
CO4. Wysoki poziom kompetencji, wiedzy i świadomości mieszkańców LGD MW w zakresie wdrażania LSR													
C4.1. Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR													
P14. Dobrze poinformowany i kompetentny beneficjent													
liczba kampanii informacyjnych	5	42%	5 000,00	7	100%	7 000,00	0	100%	0,00	15	12 000,00 zł	PROW	A
liczba szkoleń z potencjalnymi beneficjentami	10	67%	5 000,00	5	100%	2 000,00	0	100%	0,00	15	7 000,00 zł		A
liczba osób korzystających z doradztwa	80	42%	0,00	100	95%	0,00	10	100%	0,00	190	0,00 zł		A
liczba wyjazdów studyjnych	2	100%	19 000,00	0	100%	0,00	0	100%	0	2	19 000,00 zł		A
P15. Wykwalifikowane i kompetentne kadry w LGD													
liczba szkoleń dla pracowników Biura i organów LGD (osobodni)	81	100%	0,00	0	100%	0,00	0	100%	0,00	81	0,00 zł	PKOW	KB
Razem cel szczegółowy 4.1			29 000,00			9 000,00			0,00		38 000,00 zł		
CS4.2 Wysoka świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE,													
P16. Kształtowanie opinii publicznej na obszarze Morawskich Wrót													
liczba artykułów w ciągu roku,	5	33%	0,00	6	73%	0,00	4	100%	0,00	15	0,00 zł	PROW	KB
liczba audycji telewizyjnych i radiowych,	0	0%	0,00	2	50%	0,00	2	100%	0,00	4	0,00 zł		KB

ilość operacji służących wykreowaniu wizerunku MW	1	50%	48 000,00	0	50%	0,00	1	100%	47 000,00	2	95 000,00		OW/PI**
Razem cel szczegółowy 4.2			48 000,00			0,00 zł			47 000,00		95 000,00		
Razem cel ogólny CO4			77 000,00			9 000,00			47 000,00		133 000,00		
RAZEM LSR			3 304 000,00			3 499 000,00			987 000,00		7790 000,00*		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW											3 800 000,00		50%

PG – Projekty Grantowe, PI – Projekty Infrastrukturalne, Indywidualne; TP – Tworzenie Przedsiębiorstw; RP – Rozwój Przedsiębiorstw; PW – Projekty Współpracy; OW – Operacje Własne; A – Aktywizacja; KB – Koszty Bieżące.

* w tym: Realizacja LSR – 7 600 000,00 zł
 Projekty Współpracy – 152 000,00 zł
 Aktywizacja – 38 000,00 zł

** Zgodnie z procedurą wyboru Operacji Własnych

Źródło: opracowanie własne

4. BUDŻET LSR W PODZIALE NA POSZCZEGÓLNE FUNDUSZE EFSI I ZAKRESY WSPARCIA

BUDŻET

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					
	PROW	RPO		PORYBY	Fundusz wiodący	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. B rozporządzenia nr 1303/2013)	7 600 000,00 zł					7 600 000,00 zł
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	152 000,00 zł					152 000,00 zł
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 719 500,00 zł					1 719 500,00 zł
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	38 000,00 zł					38 000,00 zł
RAZEM	9 509 500,00 zł					9 509 500,00 zł

Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014 – 2023

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	2 959 431,30 zł	1 691 568,70 zł		4 651 000,00 zł
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 876 448,70 zł		1 072 551,30 zł	2 949 000,00 zł
Razem	4 835 880,00 zł	1 691 568,70 zł	1 072 551,30 zł	7 600 000,00 zł

5. PLAN KOMUNIKACJI DLA LGD MORAWSKIE WROTA NA LATA 2016-2023

I. Główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb komunikacyjnych.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota” nie jest nową organizacją i prowadziła w latach 2009-2015 szeroką działalność w zakresie informacji i promocji. W niniejszym opracowaniu wykorzystano dane z ewaluacji przeprowadzonej w 2012 r. oraz sprawozdanie z realizacji LSR z 2015 r. przeprowadzono też rozmowy wśród osób wdrażających LSR tj. Zarządu LGD i pracowników Biura LGD. W trakcie ewaluacji zwrócono uwagę na to, że Stowarzyszenie przeznacza niemałe środki na promocję, informuje o obszarze LSR, organizuje wydarzenia o charakterze informacyjno-aktywizującym i wyjazdy studyjne, wydaje materiały promocyjne i publikacje, stosuje też różne formy przekazu w zależności od odbiorców. Niemniej następujące zagadnienia odnotowano w rekomendacjach

- Konieczność intensyfikacji działań informacyjnych o działalności LGD Morawskie Wrota i zrealizowanych przedsięwzięciach na obszarze LSR,
- Nawiązanie ściślejszej współpracy z przedsiębiorcami prowadzącymi działalność na terenie LGD,
- Potrzeba zintensyfikowania pomocy wnioskodawcom składającym wnioski w ramach poszczególnych operacji.

Z doświadczeń Zarządu LGD i pracy Biura LGD wynikają wnioski o barierach utrudniających komunikację związane głównie z dotarciem z informacją drogą mailową (ok. 1/5 członków nie posługuje się internetem), z różnorodnością stron internetowych i często „natłoku” informacji, braku dostępu do lokalnego radia i telewizji. Bardzo istotną przesłanką do stworzenia planu komunikacji, są nowe podstawy prawne i uwarunkowania wynikające z przepisów prawa europejskiego i polskiego ustalającego nowe ramy dla tworzenia strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Stąd potrzeba aktualizacji wiedzy i świadomości mieszkańców o możliwości uzyskania wsparcia na realizację swoich pomysłów służących rozwojowi lokalnemu.

Mając na uwadze powyższe przesłanki sformułowano cel główny Planu Komunikacyjnego,

Cel główny:

Wysoki poziom kompetencji, wiedzy i świadomości mieszkańców LGD Morawskich Wrót w zakresie wdrażania LSR.

W osiągnięciu powyższego celu pomogą następujące cele szczegółowe Planu Komunikacyjnego.

Cele szczegółowe:

1. Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR
2. Powszechna świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE,

II. Działania komunikacyjne i środki przekazu.

Działania komunikacyjne wykorzystane do zrealizowania zamierzonych celów są bardzo różnorodne. Zostaną wykorzystane dotychczasowe doświadczenia podbudowane nowymi pomysłami.

Planuje się wykorzystanie następujących **działań komunikacyjnych**:

kampanie informacyjne w tym te, które będą służyły ogłoszeniu naborów na konkursy, szkolenia, doradztwo indywidualne, konferencje, wyjazdy studyjne. Ich zakres opisuje tabela zamieszczona w rozdz. IV niniejszego Planu Komunikacyjnego.

Do powyższych działań dostosowane są **środki przekazu** tj.

- strona internetowa www.morawskie-wrota.pl, która zostanie dostosowana do potrzeb nowej strategii, gdzie w sposób przejrzysty będą zamieszczane informacje adresowane z jednej strony do beneficjentów a z drugiej do mieszkańców, w tym aktualny stan wdrażania programu, promocja zrealizowanych projektów, zestawienia ilustrujące działania LGD, nowością będzie publikowanie informacji z posiedzeń Rady LGD, w tym protokołów oraz zastosowanie jednolitej formy graficznej, jak również zamieszczanie zbiorczych zestawień i wykresów w ciekawej formie graficznej z animacjami oraz prezentacji typu PREZI.
- pozostałe podstrony zarządzane przez LGD Morawskie Wrota zostaną dostosowane do jak największej funkcjonalności całej strony, będą jej uzupełnieniem.
- poczta internetowa – przy jej pomocy odbywa się kontakt z mieszkańcami, potencjalnymi beneficjentami, grantobiorcami

- portale społecznościowe – głównie Facebook, posłuży do przekazywania informacji dla mieszkańców w tym młodzieży, jak i potencjalnych beneficjentów, planuje się ich uaktywnienie przez konkursy oraz tworzenie wydarzeń i inne.
- plakaty i inne materiały informacyjno-promocyjne w tym drobne gadżety zostaną wykorzystane w kampaniach informacyjnych dotyczących działań związanych zarówno z promocją spotkań szkoleniowych, ogłoszeń o naborach na konkursy, jak i do zakomunikowania działań animacyjnych.
- artykuły prasowe - będą się ukazywać w poszczególnych gazetach lokalnych/gminnych,
- bezpośrednie spotkania – organizowane na podstawie zaproszeń internetowych, telefonicznych lub pocztowych, oraz plakatów. Forma ta jest również wykorzystywana w organizacji szkoleń i doradztwa.

III. Adresaci działań komunikacyjnych

Plan komunikacyjny zakłada dotarcie z działaniami komunikacyjnymi do wszystkich grup docelowych z obszaru LSR Morawskie Wrota. Zasadniczymi adresatami działań są potencjalni beneficjenci lub beneficjenci/grantobiorcy, jednakże grupa ta jest zróżnicowana i dlatego poniżej scharakteryzujemy głównych odbiorców. Zaznaczyć należy, że dotychczasowe badania wykazały, że wielu naszych mieszkańców nie korzysta z technologii IT, w związku z powyższym dla nich kierujemy działania informacyjne i kanały, które umożliwią pozyskanie informacji poza systemem internetowym.

Grupy adresatów działań komunikacyjnych, pełniący rolę odbiorcy a zarazem dalszego przekazywania wszelkich komunikatów:

- Gminy i ich instytucje, w szczególności domy kultury, biblioteki, ośrodki pomocy społecznej z obszaru LGD Morawskie Wrota – informacje przekazywane będą drogą mailową. W tej grupie są wyznaczone osoby, które współpracują z LGD i zamieszczają informacje na stronach własnych gmin lub podległych jednostek (baza danych),
- Administratorzy stron informacyjnych lokalnych: e-gorzyce.pl, e-godów.pl i tuwodziszlaw.pl, naszwodziszlaw.pl, naszraciborz.pl – regionalne,
- Redakcje gazet lokalnych:
U Nas - miesięcznik gm. Gorzyce, **Wieści Gminne** – miesięcznik gm. Krzyżanowice, **Jesteśmy** – miesięcznik gm. Godów, **Nasze wieści gminne** – miesięcznik gm. Mszana, **Kurier Marklowicki** – kwartalnik gm. Marklowice.
Nowiny Wodziszlaskie i Raciborskie – tygodniki o zasięgu powiatowym,
- Radio 90-FM,

Grupy bezpośrednich adresatów działań komunikacyjnych w tym potencjalni beneficjenci/grantobiorcy i wyróżnione grupy defaworyzowane

- mieszkańcy, do których będą adresowane wszelkie informacje i wszystkimi dostępnymi kanałami,
- gminy i ich instytucje, w szczególności domy kultury, biblioteki, ośrodki pomocy społecznej
- lokalni liderzy, sołtysi, przedstawiciele organizacji aktywnie działających na obszarze LSR takich jak KGW, OSP, LKS, grupy folklorystyczne, chóry, zespoły i NGO realizujące zadania z zakresu pożytku publicznego, do nich trzeba stosować w przewadze komunikaty w prasie, plakaty, zaproszenia, telefony, gdyż wielu nie posiada adresu mailowego i nie posługuje się Internetem, do części docierają komunikaty z portali społecznościowych, pozostali będą informowani bezpośrednio pocztą internetową,
- podmioty gospodarcze: przedsiębiorcy i rolnicy, jako ważna grupa potencjalnych beneficjentów, można do nich dotrzeć poprzez kontakty mailowe potencjalnych beneficjentów (baza danych) + pozostałe kanały zarówno internetowe jak i tradycyjne,
- osoby korzystające z oferty usług wolnego czasu, do nich można docierać głównie drogą internetową, poprzez ciekawe publikacje, mapy,
- **młodzi mieszkańcy do 30 roku życia**, również liderzy organizacji młodzieżowych - dotarcie drogą mailową, za pomocą strony www oraz portali społecznościowych typu Facebook,
- **osoby 50+** wraz z organizacjami i instytucjami działającymi na ich rzecz, do nich trzeba stosować w przewadze komunikaty w prasie, plakaty, zaproszenia, telefony, gdyż wielu nie posiada adresu mailowego i nie posługuje się Internetem, do części docierają komunikaty z portali społecznościowych, organizacje - bezpośrednio pocztą internetową,
- **niepełnosprawni** wraz z organizacjami i instytucjami zajmującymi się nimi, dotarcie poprzez opiekunów – j.w.

Grupy uczestniczące w komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej

- członkowie Stowarzyszenia - do nich informacja dociera mailowo lub pocztą w szczególności zaproszenia, od nich pozyskujemy informację zwrotną dotyczącą działań,
- członkowie Zarządu LGD - całość komunikacji odbywa się z zasady drogą mailową, w sytuacji pilnego problemu stosuje się komunikację telefoniczną, szersza wymiana informacji następuje na posiedzeniach Zarządu nie rzadziej niż raz na kwartał, w których bierze udział Kierownik Biura, w razie potrzeby pracownicy Biura LGD, zgodnie z Regulaminem Działalności Zarządu Stowarzyszenia.
- członkowie Rady LGD - całość komunikacji odbywa się drogą mailową. Biuro LGD odpowiada za przygotowanie materiałów na posiedzenia Rady LGD. Wszystko to reguluje szczegółowo Regulamin Rady Stowarzyszenia oraz procedury związane z wyborem operacji/grantów.
- członkowie Komisji Rewizyjnej – kontakt drogą mailową i telefoniczną, posiedzenia w Biurze LGD.
- różne podmioty wspierające LGD Morawskie Wrota w działaniach animacyjnych – kontakt mailowy+ spotkania w razie potrzeb.
- Instytucje wdrażające (Urząd Marszałkowski) – zgodnie z zasadami polityki informacyjnej, dostarczanie dokumentacji, kontakt listowy, mailowy i telefoniczny.

IV. Zakładane wskaźniki, efekty i wnioski z analizy efektywności.

Plan Komunikacji zakłada osiągnięcie opisanych w pierwszym punkcie celów.

Sposób realizacji przedstawia Tabela Planu Komunikacyjnego uwzględniająca zakładane do osiągnięcia wskaźniki, efekty i wykorzystanie wniosków z analizy efektywności stanowiąca **załącznik nr 1** do niniejszego Dokumentu.

V. Budżet przewidziany na działania komunikacyjne w okresie realizacji LSR.

Większość działań przewidzianych w Planie Komunikacji będzie wykonywana w ramach pracy własnej Biura LGD (dotyczy to zarówno działań informacyjnych, szkoleniowych, doradczych itp.).

W budżecie przeznaczonym na „Działania bieżące i aktywizację” planuje się kwotę **ok. 38 000** złotych w całym cyklu realizacji, z przeznaczeniem na działania animacyjne i promocyjno-informacyjne,

Planuje się pozyskanie środków na działania medialne – TV (współpraca z KSOW).

Planowane wyjazdy studyjne będą wymagały wkładu własnego uczestników.

Powyższe planowane kwoty mają odzwierciedlenie w Budżecie i Planie działania w LSR.

Grupa docelowa	Działanie i termin	Środki przekazu komunikacyjne	Cel szczegółowy /Przedsięwzięcie*	Wskaźniki */liczba zaproszeń, szkoleń, artykułów itp. .../	Sposób badania-rezultat	Wykorzystanie danych z badań
Potencjalni beneficjenci/ <i>Potencjalni Beneficjenci wykluczeni z dostępu do IT*</i>	<p>Kampania informacyjna - poinformowanie o nowych założeniach LSR na lata 2016-2023</p> <p>I połowa 2016 r.</p>	<p>- prasa lokalna i regionalna, - ogłoszenia na stronach, internetowych, - ogłoszenia w siedzibach urzędów gmin i instytucjach kultury, - spotkania z grupami potencjalnych beneficjentów np.: udział w śniadaniu biznesowym - mailing do członków LGD Morawskie Wrota, przedsiębiorców, liderów lokalnych,</p>	<p>CS4.1 Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR/ P14</p>	<p>1 kampania/ - artykuły w czasopismach regionalnych lub lokalnych - 6 - wysłane informacje do zamieszczenia na stronach www, w tym strona LGD Morawskie Wrota – 12 - spotkania w grupami potencjalnych beneficjentów - 2 - e-maile - 120</p>	<p>Ankieta jakości doradztwa - informacja zwrotna od beneficjentów skąd uzyskali informację o LSR i możliwości wsparcia (ankieta jakości doradztwa)</p>	<p>- intensyfikacja wykorzystania najbardziej "nośnych" kanałów informacji.</p>
	<p>Szkolenia dla poszczególnych grup docelowych (m.in. zakres, wysokość wsparcia, rodzaj beneficjenta, kryteria oceny)</p> <p>2016-2022 przed ogłoszeniem różnych typów konkursów</p>	<p>-spotkanie dla JST i instytucji JST - spotkania dla projektów grantowych, - spotkania adresowane do przedsiębiorców, - spotkanie dla korzystających z premii na rozpoczęcie działalności</p>	<p>CS4.1 Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR/ P14</p>	<p>15 Szkoleń w tym: • 1-dla beneficjentów proj. Infrastr. /indywid., • 8- dla projektów grantowych, • 3 – dla przedsiębiorców, • 3- dla korzystających z premii - wysłane zaproszenia drogą mailową, plakaty, zaproszenia na szkolenie</p>	<p>Ankieta ewaluacyjna po zakończonym spotkaniu - adekwatność treści szkolenia do potrzeb</p>	<p>-Poprawa jakości szkoleń</p>

	<p>Kampanie informacyjne - ogłoszenie konkursów podanie najważniejszej informacji o naborze wniosków, temacie, terminie, miejscu i inne dane zgodnie z procedurami opisanymi w tabeli</p> <p>Lata 2016-2020 zgodnie z LSR</p>	<p>- Ogłoszenia na stronie internetowej www.morawskie-wrota.pl, i pozostałych lokalnych stronach internetowych</p> <p>- <i>prasa lokalna i regionalna,</i></p> <p>- <i>ogłoszenia w siedzibach urzędów gmin i instytucjach kultury i na tablicach informacyjnych,</i></p> <p>- mailing do członków LGD Morawskie Wrota, przedsiębiorców, liderów lokalnych (w zależności od rodzaju konkursu)</p>	<p>CS4.1 Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR/ P14</p>	<p>15 kampanii - ogłoszeń różnych konkursów - wysłane informacje do zamieszczenia na stronach www w tym strona LGD Morawskie Wrota wysyłanie informacji do czasopism regionalnych lub lokalnych</p> <p>- plakaty</p> <p>- wysłane zaproszenia drogą mailową</p>	<p>Ankieta jakości doradztwa- informacja zwrotna od beneficjentów skąd uzyskali informację o LSR i możliwości wsparcia</p>	<p>intensyfikacja wykorzystania najbardziej "nośnych" kanałów informacji.</p>
<p>Potencjalni Beneficjenci/ Potencjalni Beneficjenci wykluczeni z dostępu do IT* oraz Beneficjenci/ Beneficjenci wykluczeni z dostępu do IT* oraz Grantobiorcy/ Grantobiorcy wykluczeni z dostępu do IT*</p>	<p>Doradztwo indywidualne - wsparcie w przygotowaniu kompletnego wniosku uzupełnienia do wniosku oraz pomoc we wniosku o płatność i sprawozdania</p> <p>Lata 2016-2020 zgodnie z LSR</p>	<p>- <i>bezpośrednie konsultacje indywidualne na każdym etapie tworzenia wniosku, rozliczania operacji, sprawozdawczości</i></p> <p>- udostępnienie stanowiska z dostępem do komputera dla wnioskodawców (praca z generatorem),</p> <p>- <i>doradztwo telefoniczne,</i></p>	<p>CS4.1 Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR/ P14</p>	<p>190 osób korzystających z doradztwa - - 1 beneficjent liczony 1 raz w każdym etapie tworzenia wniosku, rozliczania operacji, sprawozdawczości</p>	<p>Ankieta jakości doradztwa, Karta udzielonego doradztwa</p>	<p>- poprawa jakości doradztwa,</p>
	<p>Konferencja na temat ekonomii społecznej i tworzenia sieci</p>	<p>- <i>prasa lokalna i regionalna,</i></p> <p>- ogłoszenia na stronach,</p>	<p>CS4.1 Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o</p>	<p>1 konferencja/ - artykuły w czasopismach regionalnych lub</p>	<p>Ankieta ewaluacyjna po zakończonym spotkaniu</p>	<p>- zainteresowanie potencjalnych</p>

	<p>współpracy - animacja społeczności lokalnej</p> <p>I połowa 2017</p>	<p>internetowych, portalach społecznościowych - <i>ogłoszenia w siedzibach urzędów gmin i instytucjach kultury,</i></p> <p>- mailing do członków LGD Morawskie Wrota, przedsiębiorców, liderów lokalnych, NGO i instytucji publicznych</p>	<p>formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR/ P14</p>	<p>lokalnych - 7</p> <p>- wysłane informacje do zamieszczenia na stronach www w tym strona LGD Morawskie Wrota – 12</p> <p>- wysłane zaproszenia drogą mailową – 150,</p>	<p>adekwatność treści do potrzeb</p>	<p>beneficjentów</p>
	<p>Wyjazdy studyjne – teren LGD Morawskie Wrota i wyjazdy poza obszar celem poznania dobrych przykłady UE</p> <p>II połowa 2016 i II połowa 2017</p>	<p><i>Bezpośrednie spotkania z osobami zaangażowanymi w realizację projektów i prezentacje dorobku w terenie</i></p>	<p>CS4.1 Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR/ P14</p>	<p>2 wyjazdy studyjne /</p> <p>- Ilość osób - 115</p>	<p>Ankieta ewaluacyjna po zakończonym wyjeździe/ adekwatność treści do potrzeb</p>	<p>- zastosowanie poznanych rozwiązań w działaniach na rzecz rozwoju lokalnego</p>
<p>Grantobiorcy/ Grantobiorcy wykluczeni z dostępu do IT*</p>	<p>Szkolenia grantobiorców po podpisaniu umowy, dotyczące realizacji, dokumentacji zadania oraz rozliczenia grantu</p> <p>2017-2022 zgodnie z LSR</p>	<p>- zaproszenia mailowe oraz <i>ustne lub telefoniczne przy podpisaniu umowy</i></p>	<p>CS4.1 Wysoki poziom wiedzy mieszkańców Morawskich Wrót o formach wsparcia i realizacji operacji w ramach LSR/ P14</p>	<p>4 szkolenia/</p> <p>- ilość przeszkolonych grantobiorców – 100</p>	<p>Ankieta jakości doradztwa</p>	<p>-poprawa słabych stron</p>
	<p>Bieżąca komunikacja w trakcie wdrażania zadań w projekcie grantowym, w tym informacja o kontrolach i monitoringu</p> <p>Lata 2017-2022</p>	<p>- mailing z grantobiorcami / <i>poczta tradycyjna</i></p> <p>- <i>kontakt telefoniczny</i></p> <p>- <i>kontakt osobisty w Biurze</i></p>		<p>Wg potrzeb</p>	<p>Opinia o rozliczonym granicie</p>	<p>-poprawa w procedurach/ regulaminie Projektu Grantowego</p>

Opinia publiczna	Przekazywanie informacji do prasy o bieżących postępach we wdrażaniu LSR Na bieżąco, co najmniej 1 raz na pół roku i wg. Potrzeb	-artykuły	CS4.2 Powszechna świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE/P 16	15 artykułów - gazety lokalne i regionalne	Ankieta w trakcie ewaluacji , badająca rozpoznawalność LGD Morawskie Wrota i wdrażanych projektów	-program naprawczy w dziedzinie kształtowania opinii publicznej
	Aktualna strona www.morawskie-wrota.pl , oraz portale społecznościowe z nią związane np. Facebook, Na bieżąco	- <i>artykuły, sondy, prezentacje postępu wdrażania,</i>	CS4.2 Powszechna świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE/P 16	nowoczesna strona intern. stowarzyszenia zawierająca m.in. prezentacje w tym PREZI desktop, animacje, filmy, zestawienia itp.	Sonda na temat jakości strony, ilość wejść, ilość polubień,	-poprawa jakości strony i uaktywnienie Facebook. Program naprawczy w dziedzinie kształtowania opinii publicznej
	Udostępnianie materiałów promocyjnych na eventach odbywających się na obszarze LSR i na zewnątrz Wg potrzeb zgodnie z LSR	<i>Materiały informacyjno-promocyjne i drobne gadżety,</i>	CS4.2 Powszechna świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE/P 16	prezentacje LGD gadżety	Ankieta w trakcie ewaluacji , badająca rozpoznawalność LGD Morawskie Wrota i wdrażanych projektów	-program naprawczy w dziedzinie kształtowania opinii publicznej
	Informacje o efektach wdrażania w audycjach radiowych i TV Lata 2019-2023	<i>-Reportaże radiowe w 90-FM -Audycje filmowe w lokalnej TV (realizowane we współpracy z KSOW)</i>	CS4.2 Powszechna świadomość mieszkańców o zrealizowanych projektach i źródłach ich finansowania z UE/P 16	4 audycje radiowe i TV	Ankieta w trakcie ewaluacji , badająca rozpoznawalność LGD Morawskie Wrota i wdrażanych projektów	-program naprawczy w dziedzinie kształtowania opinii publicznej

* Kursywą oznaczono wszystkie środki przekazu przeznaczone dla adresatów Planu Komunikacji, w tym dla wykluczonych z dostępu do technologii IT

* **Kolorem** zaznaczono elementy Planu Komunikacji ujęte w Planie Działania – rozdz. VII LS zał.3 do LSR

Uwaga! **Zarówno cel główny jak i cele szczegółowe Planu Komunikacji są uwzględnione w tym samym brzmieniu w LSR. Mają również odniesienie do przedsięwzięć z LSR.**

Lokalna Strategia Rozwoju Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2023

Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Morawskie Wrota” została przyjęta

Uchwałą nr 8/2016/W przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Lokalna Grupa

Działania „Morawskie Wrota” w dniu 25 września 2017 r.